

СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА УСЛУГИ

I. ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ НЕФИНАНСИСКИ УСЛУГИ	2
A. Општо	2
B. ХОРИЗОНТАЛНИ РЕЖИМИ	7
II. ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ	11
A. СЕКТОР БАНКАРСТВО	11
<i>Општи прашања</i>	11
<i>Правна рамка-Услови за пристапување</i>	24
<i>Правна рамка- Услови за соработка</i>	29
СТАПКА НА АДЕКВАТНОСТ НА КАПИТАЛОТ НА БАНКАРСКИОТ СИСТЕМ	30
<i>Надзорни тела</i>	42
B. СЕКТОР ОСИГУРУВАЊЕ	50
<i>Општо</i>	50
<i>Правна рамка – Надзорни тела</i>	53
<i>Прашања за acquis-Услови за пристапување и добивање на дозволи</i>	57
<i>Прашања за acquis- Услови за работење</i>	60
<i>Прашања за acquis- Информации што се доставуваат до надзорните органи</i>	65
<i>Прашања за acquis- задолжително осигурување</i>	68
<i>Прашања за acquis- Осигурување на моторни возила</i>	69
<i>Прашања за acquis- Подружници или агенции на трети земји</i>	71
<i>Прашања за acquis- Друго</i>	71
C. ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ИНВЕСТИЦИИ	76
<i>Општи прашања</i>	76
<i>Правна рамка- инвестициски претпријатија</i>	78
<i>Правна рамка – Друштва за заеднички вложувања во хартии од вредност</i>	84
<i>Правна рамка- Пазари</i>	94
<i>Правна рамка - Надзорни органи</i>	99
<i>Правна рамка- Информација за структурата на пазарот</i>	110
III. ЗАШТИТА НА ЛИЧНИ ПОДАТОЦИ	112
ПРАВНА РАМКА	112
АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ	116
IV. УСЛУГИ НА ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО	128
ОПШТИ ПРАШАЊА – Е-ТРГОВИЈА	128
ЕЛЕКТРОНСКИ ПЛАТЕЖНИ УСЛУГИ (УСЛОВЕН ПРИСТАП – ДИРЕКТИВА 98/84/ЕЗ)	130
ЕЛЕКТРОНСКИ ПОТПИС	130
НАДЗОРНИ ОРГАНИ	131

I. ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ НЕФИНАНСИСКИ УСЛУГИ

A. Општо

1. Дали се анализирани разликите помеѓу:

а) третманот кој се дава на трети земји во поглед на основање на претпријатија ќерки на трговските друштва и правото со кое се уредува нивното основање во Заедницата?
б) третманот кој им се дава на претпријатија ќерки од други земји во Вашата земјата и третманот на претпријатија ќерки од други земји на територијата на Заедницата ?
Обезбедете сознанија од споредбата.

а) третманот кој се дава на трети земји во поглед на основање на претпријатија ќерки на трговските друштва и правото со кое се уредува нивното основање во Заедницата?

Основање на трговските друштва, во таа смисла и основањето на друштва – ќерки на трговските друштва, регулирано е во Законот за трговски друштва. („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/04) Странските трговски друштва и трговци поединци, под услови пропишани со закон, изедначени се во условите за основање и работење на територија на Република Македонија со домашните друштва.

Законот за трговски друштва не познава никакви дополнителни ограничувања во смисла на слобода на основање на друштва – ќерки и давање на услуги на територија на Република Македонија и не прави разлика во третманот на деловните активности на друштвата – ќерки на трети земји и држави членки на Европската унија.

Одредбите на Законот за трговски друштва одговараат на решенијата со кое е регулирано правото на деловните активности и правото за нивно основање во Заедницата.

Во Законот за трговските друштва во целост се земени во предвид и имплементирани моделите за управување со друштвата и нивното основање кои произлегуваат и се во согласност со Европската регулатива, посебно Уредбата за положбата на т.н. Европско друштво (Социетас еуропеа) 2157/2001 од 8.10.2001.

б) третманот кој им се дава на претпријатија ќерки од други земји во Вашата земјата и третманот на претпријатија ќерки од други земји на територијата на Заедницата ?
Обезбедете сознанија од споредбата.

Законот за трговски друштва во поглед на правата кои ги имаат и обврските на кои подлежат, не прави никаква разлика помеѓу друштвата ќерки на странските трговски друштва со деловни активности на територија на Република Македонија и домашните трговски друштва.

Друштвата – ќерки на странските трговски друштва мора да бидат регистрирани и мора да делуваат во согласност со македонските прописи, па во тој поглед нема разлика во однос на третманот кој заедницата го дава на друштвата ќерки на странските трговски друштва со деловните активности на нејзината територија.

2. Дали Вашето законодавство содржи дискриминаторни одредби- во поглед на: јазикот, националната припадност или условите за престој – кои можат да влијаат на правата на ЕУ операторите, кои имаат намера да воспостават деловни односи во Вашата земја? Доколку одговорот е потврден, Ве молиме доставете листа на таквите услови.

Законодавството во Република Македонија не содржи дискриминаторни одредби во поглед на јазикот, националната припадност или условите за престој-кои можат да влијаат на правата на ЕУ операторите, кои имаат намера да воспостават деловни односи во Република Македонија .

3. Каква разлика прави Вашата земја помеѓу своите закони со кои се уредува влезот и вработувањето на државјани од трети земји како „клучен персонал“ и законите кои се на сила во Заедницата?

Влезот и вработувањето на странски државјани во Република Македонија се регулирани со Законот за движење и престој на странците (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 36/92, 66/92, 26/93 и 45/02) и Законот за условите за засновање работен однос со странски државјани (“Службен лист на СФРЈ“ бр. 11/78 и 64/89). Овие прописи го регулираат влезот и вработувањето на странци на конзистентен, идентичен начин, независно од националната припадност и видот на активността.

Прописите на Република Македонија кои го регулираат влезот и вработувањето на странски државјани - Законот за движење и престој на странците (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 36/92, 66/92, 26/93 и 45/02) и Законот за условите за засновање работен однос со странски државјани (“Службен лист на СФРЈ“ бр. 11/78 и 64/89), споредени со прописите кои се во сила во Заедницата, особено со Резолуцијата за ограничен пристап за вработување на државјани од трети земји на територијата на земјите членки (Official Journal C 274, 19/09/1996 р. 0003-0006), не прават значајна разлика во третманот при влезот и вработувањето на државјани од трети земји.

Во споредба со одредбите на Резолуцијата за ограничен пристап за вработување на државјани од трети земји на територијата на земјите членки(Official Journal C 274, 19/09/1996 р. 0003-0006) кои се однесуваат на „клучен персонал“ од трети земји, нашите прописи го предвидуваат следново:

Како што е предвидено со Резолуцијата за ограничен пристап за вработување на државјани од трети земји на територијата на земјите членки (Official Journal C 274, 19/09/1996 р. 0003-0006),така и Законот за условите за засновање работен однос со странски државјани (“Службен лист на СФРЈ“ бр. 11/78 и 64/89) предвидува дека вработувањето на странци се врши врз основа на претходно обезбедена дозвола за работа, која претставува услов за одобрување на привремен престој. Согласно член 12 од Законот за движење и престој на странците (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 36/92, 66/92, 26/93 и 45/02) пропишано е дека за издавање виза заради вработување, специјализација, научно истражување или вршење на одредена професионална дејност, Дипломатско-конзуларното претставништво на Р Македонија бара согласност од Министерството за внатрешни работи. По влегувањето на странецот во Р Македонија со таа виза, истиот се јавува во Агенцијата за вработување и добива одобрение за вработување (работна дозвола) со која поднесува барање и од Министерството за внатрешни работи добива одобрение (дозвола) за привремен престој. (види Поглавје 02 Слобода на движење на лица, III , под Е, прашање бр.1 (02_III_E_P1)). Привремениот престој се одобрува со рок на важност до една година, со можност за натамошно повеќекратно продолжување се додека постојат условите за работа на странецот, односно за продолжување на престојот.

Со член 13 од Законот за движење и престој на странците (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 36/92, 66/92, 26/93 и 45/02), пропишано е издавање на деловна виза. Деловната виза на странец може да се издаде заради вршење стопанска дејност предвидена со прописите на Р. Македонија, а кои се однесуваат на странски вложувања и вршење на надворешно-трговски работи а може да се издаде и на странец кој обавува стручни работи утврдени со договор за деловно-техничка соработка, за долгорочна производна кооперација,

за пренос на технологија и странски вложувања. Деловната виза се издава и за интракорпоративни трансфери. Под интракорпоративни трансфери се сметаат привремени трансфери на странци заради услуги со комерцијално присуство во Р. Македонија, а кои се на водечки менаџерски или извршни функции или кои имаат високи или дефицитарни квалификации или образование неопходно за функционирање на трговското друштво во Р. Македонија, што содејствува со дефиницијата за „клучен персонал“ утврдена во Спогодбата за Стабилизација и Асоцијација меѓу РМ и ЕУ во член 53, став 2. Деловната виза се издава со рок на важење кој е потребен за извршување на работите заради кои се издава (од 90 дена до 3 години со можност за продолжување), но не подолго од рокот на важење на патната исправа. Деловната виза издадена на странец, важи како одобрен привремен престој.

Во тек е постапка за донесување нов Закон за вработување и работа на странци со кој се регулира и начинот на вработување на „клучниот персонал“. Законот за вработување и работа на странци во прва фаза е поминат во Собранието на Република Македонија, а неговото конечно усвојување се очекува да заврши до крајот на 2005 година. Законот за вработување и работа на странци ќе биде хармонизиран со стандардите и прописите на ЕУ.

4. Дали во Вашето законодавство се прави разлика помеѓу компаниите од ЕУ кои сакаат да воспостават деловни односи во вашата земја и оние кои сакаат привремено да даваат услуги? Доколку постои, која е таа разлика? Дали е можно компанијата основана во земја-членка на ЕУ да дава услуги на територијата на Вашата земја без да формира претпријатие-ќерка во Вашата земја?

Законот за трговски друштва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/04) кој ги регулира деловните активности во Република Македонија не прави разлика помеѓу трговските друштва кои сакаат да воспостават деловни активности во Република Македонија и оние кои сакаат привремено да даваат услуги. Понатаму, Законот за трговски друштва пропишува дека странските трговски друштва и трговци поединци се изедначени во работењето со домашните, но доколку истите немаат основано претпријатие-ќерка во Република Македонија, за да вршат дејност на територијата на Република Македонија потребно е да основаат подружница.

5. Кои услуги се законски уредени, а кои не се? Како ја направивте достапна таа информација?

Во Република Македонија законски се уредени следните услуги:

- Правни услуги: Закон за адвокатура („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/02), Закон за вршење на нотарските работи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/96, 25/98 и 6/02);
- Сметководствени и книговодствени услуги, ревизорски услуги: Закон за сметководство на непрофитните организации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 24/03), Закон за трговски друштва (Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/04), Закон за сметководство за буџетите и буџетските корисници („Службен весник на Република Македонија“ бр. 61/02; 98/02), Закон за ревизија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 65/97; 27/00; 31/01; 61/02), Закон за државна ревизија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 65/97; 70/01; 31/03; 19/04; Пречистен текст 73/04);
- Архитектонски услуги, инженерски услуги, комплетни технички услуги: Закон за просторно и урбанистичко планирање („Службен весник на Република Македонија“ бр. 4/96; 8/96; 28/97; 18/99; 53/01; 45/02);
- Медицински и забелекарски услуги, услуги од бабици, медицински сестри, физиотерапевти и парамедицински персонал: Закон за здравствена заштита („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/91; 46/93; 55/95; 17/97; 10/04), Закон за

социјална заштита (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/97; 16/00; 17/03; 65/04);

- Ветеринарни услуги: Закон за ветеринарно здравство (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/98);
- Компјутерски и аналогни услуги: Закон за трговски друштва (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/04);
- Истражувачки и развојни услуги: Закон за научно-истражувачка дејност (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 13/96; 29/02);
- Услуги кај недвижен имот: Закон за сопственост и други стварни права (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/01);
- Наемни/лизинг услуги со и без оператор: Закон за лизинг (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 4/02; 49/03);
- Услуги на техничко тестирање и аналитички услуги: Закон за стандардизација (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 54/02), Закон за акредитација (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 54/02), Закон за метрологија (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/02), Закон за контрола на предмети од скапоцени метали (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 23/95);
- Советодавни и консалтинг услуги во земјоделство, лов, шумарство и риболов: Закон за вршење на земјоделска дејност (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 11/02), Закон за ловство (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 20/96, 26/96, 34/97; 69/04), Закон за шуми (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/97, 7/00), Закон за рибарство (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 62/93);
- Советодавни и консалтинг услуги во рударството: Закон за минерални сировини (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 18/99, 29/02);
- Придружни услуги во електродистрибуцијата: Закон за енергетика (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02, 38/03);
- Услуги при изнаоѓање и поставување на персонал: Закон за работни односи (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/93, 03/94, 14/95, 53/97, 59/97, 21/98, 03/01; 50/01, 25/03, 40/03, 80/03), Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/97, 25/00, 101/00, 50/01, 25/03, 37/04);
- Услуги во врска со спроведување на истраги и обезбедување: Закон за детективска дејност (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/99), Закон за обезбедување на лица и имот (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/99);
- Одржување и поправка на опрема (не се вклучени бродови, авиони и други транспортни средства); хигиенски услуги; фотографски услуги; услуги на пакување: Закон за трговски друштва (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/04);
- Поштенски услуги: Закон за поштенски услуги (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/02);
- Телекомуникациски услуги: Закон за телекомуникации (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 33/96, 17/98, 22/98, 28/00, 04/02, 37/04);
- Градежни и сродни инженерски услуги: Закон за просторно и урбанистичко планирање (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 04/96, 08/96, 28/97, 18/99, 53/01, 45/02);

Закон за изградба на инвестициони објекти (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 15/90, 11/91, 11/94, 18/99, 25/99);

- Дистрибутивни услуги: Закон за трговија (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 16/04);
- Образовни услуги: Закон за основно образование (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99), Закон за средно образование (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 52/02, 40/03, 42/03, 67/04), Закон за високо образование (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/00, 49/03);
- Услуги во сферата на животната средина: Закон за заштита и унапредување на животната средина и природата (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 69/96, 13/99, 41/00, 51/00, 96/00, 45/02, 13/03), Закон за комунални дејности (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 45/97, 23/99, 45/02, 16/04), Закон за отпад (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/98, 16/04);
- Финансиски услуги: Закон за банки (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 103/00, 37/02, 51/03, 85/03), Закон за девизно работење (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/01, 49/01, 103/01, 54/02, 51/03), Закон за хартии од вредност (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04), Закон за инвестициони фондови (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 09/00), Закон за вршење услуги брз трансфер на пари (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 77/03 и 02/04), Закон за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 29/02, 85/03, 40/04);
- Осигурителни услуги: Закон за осигурување (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/97, 79/99, 13/01, 26/01, 35/01, 04/02), Закон за супервизија на осигурувањето (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/02 и 98/02);
- Социјални услуги: Закон за социјална заштита (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/97, 16/00, 17/03, 65/04);
- Туристички и услуги поврзани со патување: Закон за туристичка дејност (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 62/04), Закон за угостителска дејност (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 62/04);
- Други рекреативни и културни услуги (услуги на кино прикажување): Закон за култура (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 31/98, 49/03, 66/03);
- Спортски и други рекреативни услуги: Закон за спорт (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 29/02, 66/04);
- Услуги во воздушен транспорт: Закон за воздушна пловидба (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 45/86, 24/88, 80/89, 29/90), Закон за користење на воздухопловни пристаништа (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/73 и 38/90);
- Услуги во железнички превоз: Закон за Македонски железници (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 09/98);
- Услуги во патен превоз: Закон за превоз во патниот сообраќај (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 68/04);
- Услуги на цевководен превоз: Закон за енергетика (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/97, 40/99, 98/00, 94/02, 38/03).

Освен тоа услугите се регулирани и со Законот за национална класификација на дејностите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 07/98).

Националната класификација претставува стандард усогласен со Европската класификација на дејности NACE.REV.1 што се употребува за идентификување, групирање и дефинирање на дејностите по сектори, потсектори, дивизии, групи, класи и поткласи според кои се врши распределувањето на сите деловни субјекти од Република Македонија. Класификацијата на дејности ја донесува Владата на Република Македонија.

Достапноста на наведените закони со кои се регулираат услугите се обезбедува на повеќе начини. Сите закони се објавуваат во „Службен весник на Република Македонија“ и овозможен е пристап до сите податоци објавени во Службен весник преку интернет со годишна претплата. Истовремено голем број од законите се објавени на веб страните на надлежните министерства. Во процесот на донесување на нови закони се повеќе се практикува објавување на предлог-законите на веб страните на надлежните министерства со можност за коментари и мислења од јавноста. Исто така се организираат советувања, а јавноста се информира и преку медиумите.

В. Хоризонтални режими

6. Дали имате некаков вид на хоризонтални законски или административни барања за сите претпријатија кои сакаат да тргуваат во Вашата земја или со неа? Ако имате

а) Дали тие подеднакво се применуваат на претпријатијата кои сакаат да воспостават деловни односи на Вашиот пазар и претпријатијата кои воспоставиле трговско друштво во ЕУ и пружаат прекугранични услуги? Доколку одговорот е негативен: кои се разликите меѓу режимот што се применува за основани трговски друштва и режимот што се применува за давање на услуги?

б) Какви се постапките за добивање на дозвола (или друг вид на одобрение)?

в) Кои барања треба да се исполнат за да се добие дозвола или одобрение? (На пример, дали се потребни одредени услови за добивање на државјанство и право на престој, и дали документите треба да бидат обезбедени од матичната земја на давателот на услуга)?

г) Во која мерка се земаат во предвид барањата кои претпријатието веќе ги има исполнето во земјата каде е основано?

д) Колку долго трае постапката за добивање на дозвола?

е) Дали се плаќа надомест за добивање на дозвола и колку чини?

ж) Дали барањето за добивање на дозвола е задолжително поврзано со членување во трговска комора, трговски здруженија или други тела? Ако тоа членство бара плаќање на надоместок колку тоа чини?

з) Кое е оправдувањето, во политичка смисла, за постоењето на системот за издавање на дозволи?

а) Дали тие подеднакво се применуваат на претпријатијата кои сакаат да воспостават деловни односи на Вашиот пазар и претпријатијата кои воспоставиле трговско друштво во ЕУ и пружаат прекугранични услуги? Доколку одговорот е негативен: кои се разликите меѓу режимот што се применува за основани трговски друштва и режимот што се применува за давање на услуги?

Законските и административни барања за сите претпријатија кои сакаат да тргуваат во Република Македонија или со неа се еднакви за сите друштва и се пропишани во Законот за трговските друштва („Службен весник на Република Македонија“ 28/04). Странско друштво и

странски трговец поединец не можат да вршат дејност на територијата на Република Македонија се додека не организираат подружница. Во своето работење во Република Македонија странското друштво работи според законите на Република Македонија.

б) Какви се постапките за добивање на дозвола (или друг вид на одобрение)?

Во Законот за трговски друштва (“Службен весник на Република Македонија“ 28/04) пропишана е постапката за основање подружница. Странското друштво има право, преку својата подружница, да ги врши, според формата и предметот на работење, сите работи, да стекнува и да презема обврски, право на пристап пред судовите и другите органи на Република Македонија под истите услови како и домашните друштва од иста или сродна форма и предмет на работење, освен ако со закон не е поинаку определено. Странското друштво, односно странскиот трговец поединец го пријавува организирањето на својата подружница заради упис во трговскиот регистар според седиштето на подружницата. Постапката за упис во трговскиот регистар се поведува со поднесување писмена пријава на пропишан образец, поднесена од овластен подносител, во којшто е содржано барањето за упис. Пријава за упис на трговско друштво поднесува органот на управување, односно овластен член на органот на управување, освен ако со овој закон не е поинаку определено.

Пријавата може да ја поднесе и полномошник со полномошно дадено од овластениот подносител, заверено кај нотар, освен ако со овој закон не е поинаку определено. Со пријавата за упис се поднесуваат и потребните прилози во кои што се содржани податоците што се запишуваат во трговскиот регистар. Ако се утврди дека се исполнети условите за упис, односно дека е поднесена пријава со содржина и од овластено лице, определени со овој закон, и дека се поднесени сите прилози (исправи и докази)-определени со овој закон, без одржување рочиште, во рок од осум дена од денот на поднесената пријава, односно поднесеното барање, ќе донесе решение за упис. Решението за упис во трговскиот регистар се донесува на образец соодветен за видот на уписот, без образложение.

Ако не се исполнети условите за упис во трговскиот регистар определени со законот, судот носи решение, со коешто ја отфрла пријавата за упис, во кое мора да ги образложи причините за отфрлањето.

с) Кои барања треба да се исполнат за да се добие дозвола или одобрение? (На пример, дали се потребни одредени услови за добивање на државјанство и право на престој, и дали документите треба да бидат обезбедени од матичната земја на давателот на услуга)?

Во согласност со Законот за трговски друштва (“Службен весник на Република Македонија“ 28/04), кон пријавата за упис на подружницата се приложуваат:

- 1) изводот од регистарот во којшто е запишано странското друштво, односно странскиот трговец-поединец којшто ја организира подружницата, од којшто се гледа содржината и датумот на уписот;
- 2) преписот од договорот за друштвото или статутот, односно друг соодветен акт на овие акти, според законодавството на странската земја, заверен од страна на државен орган којшто е овластен за тоа според прописите на државата на којашто друштвото му припаѓа како и уверение од странските власти дека поднесените договори или статутот, односно друг соодветен акт на овие акти, според законодавството на странската земја, се уште е во сила. Ако според законите на државата на којашто друштвото припаѓа не се бара писмен договор или статут, односно друг соодветен акт на овие акти, според законодавството на странската земја, се приложува уверение од надлежното дипломатско-конзуларно претставништво на Република Македонија дека друштвото постои, за тоа кои му се акционерите, односно содружниците и како одговараат за обврските, а за странскиот трговец-поединец дека не е бришан од регистарот;
- 3) списокот на лицата на коишто им е доверено застапување на странското друштво и странскиот трговец-поединец во Република Македонија, со назначување на нивното презиме и име, ЕМБГ, односно бројот на пасошот за странските физички лица и нивното државјанство и местото на живеење. Кон списокот се поднесува и доказ дека

тие лица се уредно назначени според актите на друштвото и законските прописи на државата на која друштвото припаѓа;

4) одлука на надлежниот орган на странското друштво и странскиот трговец-поединец за организирање на подружницата;

5) извештајот за бонитетот на странското друштво и странскиот трговец-поединец, издаден од надлежен државен орган или од овластен ревизор, според прописите на државата на којашто припаѓа странското друштво и странскиот трговец-поединец;

6) описот на дејностите и работите што ќе ги врши подружницата; и

7) ако, со закон, е определено доставување дозвола, одобрение или друг акт, со пријавата се приложува и тој доказ.

Други дозволи или исполнување на други услови не се потребни при основање и регистрација на трговски друштва.

d) Во која мерка се земаат во предвид барањата кои претпријатието веќе ги има исполнето во земјата каде е основано?

Барањата кои друштвото веќе ги исполнило во својата држава при основањето се земаат во предвид во целост при основањето на подружницата или друштвото керка. Тие барања се основа и предуслов за можноста за работење на територија на Република Македонија низ наведените два облика на организација.

Без докази за барањата кои друштвото ги исполнило во својата држава (регистрација,) тоа не е во можност да работи на територија на Република Македонија.

e) Колку долго трае постапката за добивање на дозвола?

Согласно Законот за трговски друштва ("Службен весник на Република Македонија" 28/04) постапката за регистрација на трговските друштва, како и подружниците, односно нивниот упис во трговскиот регистар е итна, а надлежниот суд е должен предметите под еднакви услови да ги решава по редоследот кога се примени во судот.

Решение, доколку е уредна пријавата судијата е должен да донесе во рок од осум дена од денот на поднесувањето на пријавата. Доколку пријавата не е уредна, судијата носи заклучок со кој го задолжува лицето овластено да поднесе пријава, да ја уреди пријавата.

f) Дали се плаќа надомест за добивање на дозвола и колку чини?

Таксите за регистрација, односно за упис на трговските друштва во трговскиот регистар, односно подружницата се пропишани во Законот за судски такси ("Службен весник на Република Македонија" бр. 46/90, 65/92, 20/95 и 48/99).

За пријава за упис во трговскиот регистар се плаќа такса во износ од 1.200,00 денари.

За решение за упис на основање на субјектот на уписот се плаќа такса во износ од 2.000,00 денари.

За доставување на запишаните податоци заради објавување во Службен весник на Република Македонија се плаќа такса во износ од 500,00 денари.

g) Дали барањето за добивање на дозвола е задолжително поврзано со членување во трговска комора, трговски здруженија или други тела? Ако тоа членство бара плаќање на надоместок колку тоа чини?

Добивањето на дозвола, односно уписот на трговското друштво во трговскиот регистар не е условено со претходно членство во трговска комора или трговски здруженија.

h) Кое е оправдувањето, во политичка смисла, за постоењето на системот за издавање на дозволи?

За одредени дејности со кои би се занимавала подружницата на странското трговско друштво или трговец поединец, односно друштво керка на странско трговско друштво потребно е да се

добиваат дополнителни дозволи. Целта на тие дозволи е заштита на самата дејност и обезбедување за вршење на дејноста на со закон пропишан начин, односно можност за контрола на начинот и на условите под кои таа дејност се врши.

Бидејќи се работи воглавно за специфични дејности за кои постојат посебни прописи и услови за нивно вршење (превоз на запалив товар, превоз на патници, набавка и дистрибуција на оружје, давање на одредени здравствени и аптекарски услуги и слично) со дополнителните дозволи се проверува способноста на подружницата или друштвото во техничка и стручна смисла за можноста за вршење на таква дејност, како би се избегнале можните штети и последици по животот и здравјето на луѓето и нивниот имот, природната околина и други вредности.

Сите пропишани услови важат еднакво како за домашните така и за странските правни и физички лица кои ја вршат определената дејност.

II. ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ

A. Сектор банкарство

Општи прашања

1. Каква е моменталната ситуација во Вашата земја со правата за основање и прекугранично давање на услуги на кредитните институции во ЕУ? Какви услови се применуваат? Дали постојат некои посебни услови за отворање на подружници на странски банки, а во поглед на основањето на странско претпријатие ќерка?

Кредитните институции од Европската унија можат да основаат банки и подружници (subsidiary) во Република Македонија. Подружниците, според член 4 точка 6 од Законот за банките “Службен весник на Република Македонија” бр. 63/00, 103/00, 37/02, 51/03, 85/03, се правни лица регистрирани во Република Македонија (commercial presence) во кои друго лице или група лица работат заедно и имаат а) 50% или повеќе од акциите со право на глас или б) заеднички интерес како што е дефиниран во член 2 точка 7.

Прекугранично (директно) пружање на услуги не е дозволено. Со пристапувањето на Република Македонија кон Европската Унија на кредитните институции од земјите членки на Европската Унија ќе им се дозволи прекугранично пружање на услуги.

Пружање на услуги преку филијали (branches) на странски банки во моментот не е дозволено. Според Законот за банките (член 2 точка 19), филијала претставува организационен дел, правно зависен од банката кој директно извршува финансиски активности или дел од финансиските активности. Согласно преземените обврски со пристапувањето на Република Македонија кон Светската трговска организација, најдоцна од 1 јануари 2008 година ќе се дозволи давање на услуги преку филијали на странски банки. До тогаш ќе биде транспонирано законодавството во однос на филијалите на кредитни институции од Европската унија и од трети земји.

За основање на подружница (subsidiary) на странска банка не постојат никакви ограничувања во поглед на правата за основање и пружање на услуги. Подружници на странски банки се основаат под истите услови и во иста постапка како и банките основани од домашни правни и физички лица (член 6, член 8 и член 19 став 1 од Законот за банките “Службен весник на Република Македонија” бр. 63/00, 103/00, 37/02, 51/03). Покрај документацијата од член 15 (подетално за документацијата во одговорот во Поглавје 03, дел II, А, прашање бр. 8 (03_II_A_2_P8)), подружниците на странски банки при основањето доставуваат и: 1) доказ дека странската банка-основач на подружницата е овластена за прибирање на депозити и други извори на средства во матичната земја; 2) согласност од супервизорските органи на матичната земја за основање на подружница и 3) доказ дека супервизијата на странската банка практикува адекватна супервизија на консолидирана основа (член 19 став 2 од Законот за банките).

2. Дали по добивањето на дозволата за работа, странските кредитни институции се третираат подеднакво во секој аспект исто како и домашните?

По добивањето на дозвола за работа во Република Македонија банките основани од странски правни и физички лица и подружниците на странски кредитни институции добиваат статус на домашни субјекти и имаат третман на домашни банки.

3. Колку банки и други кредитни институции работат во вашата земја (наведете ги според видот на кредитна институција: банки, штедилници, хипотекарни кредитни институции итн)?

Доставете ги следниве информации: а) вкупен број;

б) домашни;

с) не-домашни, од земјите на Заедницата, од кои:

i) претпријатија-керки;

ii) подружници;

д) не-домашни, од земјите вон Заедницата, од кои:

i) претпријатија-керк

ii) подружници

Наведете ги измените од (а) до (д) од 1999 година.

Во следниот преглед е дадено движењето на банкарските институции што работат во Република Македонија во периодот од 1999 година до 30.06.2004 година.

ПРЕГЛЕД НА ДВИЖЕЊЕТО НА ФИНАНСИСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ ОД 1999 ДО 30.06.2004 ГОДИНА				
Година	Институции	Банки	Штедилници	Вкупно
1999	Вкупно	23	16	39
	-домашни	18	16	34
	-странски од ЕУ			
	филијали на странски банки од ЕУ			
	подружници на странски банки од ЕУ			
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ (1)			
	-странски надвор од ЕУ			
	филијали на странски банки надвор од ЕУ (2)	1		1
	подружници на странски банки надвор од ЕУ			
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ (2)	4		4
2000	Вкупно	22	19	41
	-домашни	15	19	34
	-странски од ЕУ			
	филијали на странски банки од ЕУ			0
	подружници на странски банки од ЕУ	2		2
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ			
	-странски надвор од ЕУ			0
	филијали на странски банки надвор од ЕУ (2)	1		1
	подружници на странски банки надвор од ЕУ			
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	3		3
2001	Вкупно	21	17	38
	-домашни	13	17	30
	-странски од ЕУ			
	филијали на странски банки од ЕУ			0
	подружници на странски банки од ЕУ	2		2
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ			
	-странски надвор од ЕУ			0
	филијали на странски банки надвор од ЕУ			
	подружници на странски банки надвор од ЕУ	2		2
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	4		4
2002	Вкупно	21	17	38
	-домашни	13	17	30
	-странски од ЕУ			

	филијали на странски банки од ЕУ			0
	подружници на странски банки од ЕУ	2		2
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ			
	-странски надвор од ЕУ			0
	филијали на странски банки надвор од ЕУ			
	подружници на странски банки надвор од ЕУ	2		2
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	4		4
2003	Вкупно	22	15	37
	-домашни	13	15	28
	-странски од ЕУ			0
	филијали на странски банки од ЕУ	2		2
	подружници на странски банки од ЕУ			
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ	1		1
	-странски надвор од ЕУ			0
	филијали на странски банки надвор од ЕУ			
	подружници на странски банки надвор од ЕУ	2		2
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	4		4
30.06.2004	Вкупно	21	15	36
	-домашни	13	15	28
	-странски од ЕУ			0
	филијали на странски банки од ЕУ			
	подружници на странски банки од ЕУ	3		3
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ	1		1
	-странски надвор од ЕУ			
	филијали на странски банки надвор од ЕУ			
	подружници на странски банки надвор од ЕУ	1		1
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	3		3

Извор НБРМ

(1) Под банки основни од странски правни и физички лица од ЕУ се вклучени банки кај кои како основачи се јавуваат странски правни и физички лица од територијата на ЕУ кои не се банки

(2) Согласно Законот за банки и штедилници ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/96, 37/98 и 25/00), кој беше во важност во периодот од 1996 до јули 2000-та година, странските банки можеа да основаат филијали во Република Македонија. Филијалата на странска банка мораше да има статус на правно лице и да го исполни барањето за законски потребниот капитал како и секоја друга комерцијална банка основана во Република Македонија согласно овој Закон. Во Република Македонија имаше само една таква филијала на странска банка, основана во текот на 1999 година, која беше пре-регистрирана како подружница на странска банка на почетокот на 2001 година со цел истата да се усогласи со барањата на Законот за банките донесен од страна на Парламентот на Република Македонија во јули 2000-та година.

(3) Под банки основни од странски правни и физички лица надвор од ЕУ се вклучени банки кај кои како основачи се јавуваат странски правни и физички лица од територијата на надвор од ЕУ кои не се банки

4. Вкупна актива на банкарскиот систем (доколку е можно, наведете ги според видот на кредитни институции - банки, штедилници, кредитни хипотекарни институции, итн.):

а) вкупна актива на банкарскиот систем;

б) актива на домашните кредитни институции (според обемот и учество во вкупниот капитал);

с) вкупна актива на странски кредитни институции од ЕУ (по обем и учество во вкупниот капитал), од кои:

i) претпријатија ќерки;

ii) подружници;

d) вкупна актива на странските кредитни институции, од земјите надвор од ЕУ (според обемот и учество во вкупниот капитал), од кои:

i) претпријатија ќерки на странските кредитни институции, од земјите надвор од ЕУ (според обемот и учество во вкупниот капитал);

ii) подружници на странските кредитни институции, од земјите надвор од ЕУ (според обемот и учество во вкупниот капитал).

Измени во (а) до (d) од 1999

Во следниот преглед е дадено движењето на вкупната актива на банкарскиот систем во Република Македонија во периодот од 1999 година до 30.06.2004 година.

ПРЕГЛЕД НА ВКУПНА АКТИВА ПО ВИДОВИ НА ФИНАНСИСКИ ИНСТИТУЦИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА							
во (000)МКД							
Година	Институции	Банки	% во вкупно	Штедилници	% во вкупно	Вкупно	% во вкупно
1999	Вкупно	72.279.359	100%	759.536		73.038.895	100%
	-домашни	63.965.609	88%	759.536		64.725.145	89%
	-странски од ЕУ						
	филијали на странски банки од ЕУ						
	подружници на странски банки од ЕУ						
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ(1)						
	-странски надвор од ЕУ						
	филијали на странски банки надвор од ЕУ	891.911	1%			891.911	1%
	подружници на странски банки надвор од ЕУ (2)						
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ(3)	7.421.839	10%			7.421.839	10%
2000	Вкупно	81.999.326	100%	1.037.855		83.037.181	100%
	-домашни	38.245.777	47%	1.037.855		39.283.632	47%
	-странски од ЕУ						
	филијали на странски банки од ЕУ						
	подружници на странски банки од ЕУ	30.815.710	38%			30.815.710	37%
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ						
	-странски надвор од ЕУ					-	
	филијали на странски банки надвор од ЕУ (2)	1.805.126	2%			1.805.126	2%
	подружници на странски банки надвор од ЕУ	6.059.696	8%			6.059.696	7%
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	5.073.017	6%			5.073.017	6%
2001	Вкупно	105.632.888	100%	675.710	100%	106.308.598	100%
	-домашни	51.671.245	49%	675.710	100%	52.346.955	49%
	-странски од ЕУ						
	филијали на странски банки од ЕУ						
	подружници на странски банки од ЕУ	35.683.349	34%			35.683.349	34%
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ						

	-странски надвор од ЕУ					-	
	филијали на странски банки надвор од ЕУ						
	подружници на странски банки надвор од ЕУ	9.767.797	9%			9.767.797	9%
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	8.510.497	8%			8.510.497	8%
2002	Вкупно	93.213.138	100%	955.809	100%	94.168.947	100%
	-домашни	52.193.044	56%	955.809	100%	53.148.853	56%
	-странски од ЕУ						
	филијали на странски банки од ЕУ						
	подружници на странски банки од ЕУ	26.975.258	29%			26.975.258	29%
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ						
	-странски надвор од ЕУ					-	
	филијали на странски банки надвор од ЕУ						
	подружници на странски банки надвор од ЕУ	10.700.009	11%			10.700.009	11%
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	3.344.827	4%			3.344.827	4%
2003	Вкупно	104.875.355	100%	1.262.223	100%	106.137.578	100%
	-домашни	55.630.100	53%	1.262.223	100%	56.892.323	54%
	-странски од ЕУ					-	
	филијали на странски банки од ЕУ						
	подружници на странски банки од ЕУ	31.353.187	30%			31.353.187	30%
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ	650.521	1%			650.521	1%
	-странски надвор од ЕУ					-	
	филијали на странски банки надвор од ЕУ						
	подружници на странски банки надвор од ЕУ	13.874.064	13%			13.874.064	13%
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	3.367.483	3%			3.367.483	3%
30.06.2004	Вкупно	109.159.536	100%	1.438.934	100%	110.598.470	100%
	-домашни	57.327.292	53%	1.438.934	100%	58.766.226	53%
	-странски од ЕУ					-	
	филијали на странски банки од ЕУ						
	подружници на странски банки од ЕУ	45.972.852	42%			45.972.852	42%
	основани од странски правни и физички лица од ЕУ	1.194.196	1%			1.194.196	1%
	-странски надвор од ЕУ					-	
	филијали на странски банки надвор од ЕУ						
	подружници на странски банки надвор од ЕУ	1.402.784	1%			1.402.784	1%
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	3.262.412	3%			3.262.412	3%

Извор НБРМ

(1) Под банки основни од странски правни и физички лица од ЕУ се вклучени банки кај кои како основачи се јавуваат странски правни и физички лица од територијата на ЕУ кои не се банки

(2) Согласно Законот за банки и штедилници ("Службен Весник на Република Македонија" бр. 29/96, 37/98 и 25/00), кој беше во важност во периодот од 1996 до јули 2000-та година, странските банки можеа да основаат филијали во Република Македонија. Филијалата на странска банка мораше да има статус на правно лице и да го исполни барањето за законски потребниот капитал како и секоја друга комерцијална банка основана во Република Македонија согласно овој Закон. Во Република Македонија имаше само една таква

филијала на странска банка, основана во текот на 1999 година, која беше пре-регистрирана како подружница на странска банка на почетокот на 2001 година со цел истата да се усогласи со барањата на Законот за банките донесен од страна на Парламентот на Република Македонија во јули 2000-та година.

(3) Под банки основни од странски правни и физички лица надвор од ЕУ се вклучени банки кај кои како основачи се јавуваат странски правни и физички лица од територијата на надвор од ЕУ кои не се банки

Во табелата не се вклучени податоците за активата на Експорт Импорт Банка АД Скопје за 2002 и 2003 година. Оваа банка беше воведена под привремена управа на почетокот на јануари 2003 година, а над истата беше отворена стечајна постапка во март 2004 година

Движењето на вкупната актива на банкарскиот систем на Република Македонија во периодот од 1999 година до 30.06.2004 година пред се е резултат на флукуациите кај депозитната база и промените во капиталот на банките што резултираа од основањето на две нови банки, реорганизацијата на една штедилница во банка како и докапитализацијата на неколку постојни банки чии контролни пакети на акции беа откупени од страна на странски стратешки инвеститори.

Изразениот пораст на вкупната актива на банкарскиот систем во 2001 година во однос на 2000 година во најголем дел се должи на порастот на девизните депозити на граѓаните на крајот од 2001 година, односно непосредно пред евро конверзијата. Во овој период вкупните депозити на банките се зголемија за над 33 милијарди денари, од кои 29 милијарди денари или приближно 88% се однесуваа на девизните депозити на граѓаните.

Во текот на 2002 година дојде до извесен пад на вкупните средства на банкарскиот систем кој повторно во најголем дел беше детерминиран од движењето на депозитната база. Имено во текот на оваа година вкупните депозити се намалија за приближно 12 милијарди денари што во најголем дел одговара на тенденцијата на движењето на вкупните средства на банкарскиот систем. Меѓутоа и покрај намалувањето на депозитната база банките во Република Македонија успеаа да задржат над 70% од девизни депозити на население прибрани во периодот пред евро конверзијата.

Порастот на средствата на банкарскиот систем во текот на 2003 година и првите шест месеци од 2004 година во најголем дел ги следи промените во депозитната активност на банките, односно динамиката на пораст на вкупните депозити. Имено, порастот на вкупните средства во текот на овој период изнесува 18 милијарди денари или 19,3% споредено со состојбата на крајот на 2002 година.

5. Наведете ги вкупните депозити (до колку е возможно, по видови на кредитни институции: банки, штедилници, кредитни хипотекарни институции итн.):

- a) вкупни депозити;**
 - b) вкупни депозити на домашните кредитни институции (според обемот и како учество од вкупниот број);**
 - c) вкупни депозити на странски кредитни институции од ЕУ (според обемот и како учество од вкупниот број), од кои:**
 - i) претпријатија ќерки од такви кредитни институции (според обемот и како учество од вкупниот број);**
 - ii) подружници од такви кредитни институции (според обемот и како учество од вкупниот број);**
 - d) Вкупни депозити на странските кредитни институции од земјите надвор од ЕУ (според обемот и како учество од вкупниот број) од кои:**
 - i) претпријатија ќерки од такви кредитни институции (според обемот и како учество од вкупниот број);**
 - ii) подружници од такви кредитни институции (според обемот и како учество од вкупниот број)**
- Измени во (a) до (d) од 1999 година.

Во следниот преглед е дадено движењето на вкупните депозити на банкарскиот систем во Република Македонија во периодот од 1999 година до 30.06.2004 година.

ПРЕГЛЕД НА ВКУПНИ ДЕПОЗИТИ ПО ВИДОВИ НА ФИНАНСИСКИ ИНСТИТУЦИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА							
во (000)МКД							
Година	Институции	Банки	% во вкупно	Штедилници	% во вкупно	Вкупно	% во вкупно
1999	Вкупно	40.786.571	100,0%	302.715	100,0%	41.089.286	100,0%
	-домашни	36.880.982	90,4%	302.715	100,0%	37.183.697	90,5%
	-странски од ЕУ						
	Филијали на странски банки од ЕУ						
	Подружници на странски банки од ЕУ						
	Основани од странски правни и физички лица од ЕУ(1)						
	-странски надвор од ЕУ	3.697.755	9,1%			3.697.755	9,0%
	Филијали на странски банки надвор од ЕУ(2)	207.834	0,5%			207.834	0,5%
	Подружници на странски банки надвор од ЕУ						
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ(3)						
2000	Вкупно	46.644.384	100,0%	289.184	100,0%	46.933.568	100,0%
	-домашни	22.078.131	47,3%	289.184	100,0%	22.367.315	47,7%
	-странски од ЕУ						
	Филијали на странски банки од ЕУ						
	Подружници на странски банки од ЕУ	20.619.447	44,2%			20.619.447	43,9%
	Основани од странски правни и физички лица од ЕУ						
	-странски надвор од ЕУ						
	Филијали на странски банки надвор од ЕУ(2)	601,923	1,3%			601,923	1,3%
	Подружници на странски банки надвор од ЕУ	1,897,150	4,1%			1,897,150	4,0%
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	1.447.733	3,1%			1.447.733	3,1%
2001	Вкупно	69.995.289	100,0%	152.582	100,0%	70.147.871	100,0%
	-домашни	34.375.165	49,1%	152.582	100,0%	34.527.747	49,2%
	-странски од ЕУ						
	Филијали на странски банки од ЕУ						
	Подружници на странски банки од ЕУ	27.810.320	39,7%			27.810.320	39,6%
	Основани од странски правни и физички лица од ЕУ						
	-странски надвор од ЕУ						
	Филијали на странски банки надвор од ЕУ						
	Подружници на странски банки надвор од ЕУ	4.403.757	6,3%			4.403.757	6,3%
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	3.406.047	4,9%			3.406.047	4,9%

Поглавје 03 Слободно движење на услуги

2002	Вкупно	57.904.817	100,0%	215.260	100,0%	58.120.077	100,0%
	-домашни	33.145.962	57,2%	215.260	100,0%	33.361.222	57,4%
	-странски од ЕУ						
	Филијали на странски банки од ЕУ						
	Подружници на странски банки од ЕУ	19.227.892	33,2%			19.227.892	33,1%
	Основани од странски правни и физички лица од ЕУ						
	-странски надвор од ЕУ						
	Филијали на странски банки надвор од ЕУ						
	Подружници на странски банки надвор од ЕУ	4.497.552	7,8%			4.497.552	7,7%
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	1.033.411	1,8%			1.033.411	1,8%
2003	Вкупно	70.188.465	100,0%	281.789	100,0%	70.470.254	100,0%
	-домашни	37.441.548	53,3%	281.789	100,0%	37.723.337	53,5%
	-странски од ЕУ						
	Филијали на странски банки од ЕУ						
	Подружници на странски банки од ЕУ	24.402.379	34,8%			24.402.379	34,6%
	Основани од странски правни и физички лица од ЕУ	113.788	0,2%			113.788	0,2%
	-странски надвор од ЕУ						
	Филијали на странски банки надвор од ЕУ						
	Подружници на странски банки надвор од ЕУ	7.055.761	10,1%			7.055.761	10,0%
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	1.174.989	1,7%			1.174.989	1,7%
30.06.2004	Вкупно	75.839.151	100,0%	310.155	100,0%	76.149.306	100,0%
	-домашни	39.919.887	52,6%	310.155	100,0%	40.230.042	52,8%
	-странски од ЕУ						
	Филијали на странски банки од ЕУ						
	Подружници на странски банки од ЕУ	33.833.813	44,6%			33.833.813	44,4%
	Основани од странски правни и физички лица од ЕУ	354.393	0,5%			354.393	0,5%
	-странски надвор од ЕУ						
	Филијали на странски банки надвор од ЕУ						
	Подружници на странски банки надвор од ЕУ	575.418	0,8%			575.418	0,8%
	основани од странски правни и физички лица надвор од ЕУ	1.155.640	1,5%			1.155.640	1,5%

Извор НБРМ

(1) Под банки основни од странски правни и физички лица од ЕУ се вклучени банки кај кои како основачи се јавуваат странски правни и физички лица од територијата на ЕУ кои не се банки

(2) Согласно Законот за банки и штедилници (Сл. Весник на РМ бр. 29/96, 37/98 и 25/00), кој беше во важност во периодот од 1996 до јули 2000-та година, странските банки можеа да основаат филијали во Република Македонија. Филијалата на странска банка мораше да има статус на правно лице и да го исполни барањето за законски потребниот капитал како и секоја друга комерцијална банка основана во Република Македонија согласно овој Закон. Во Република Македонија имаше само една таква филијала на странска банка, основана во текот на 1999 година, која беше пре-регистрирана како подружница на странска банка на почетокот на 2001 година со цел истата да се усогласи со барањата на Законот за банките донесен од страна на Парламентот на Република Македонија во јули 2000-та година.

(3) Под банки основни од странски правни и физички лица надвор од ЕУ се вклучени банки кај кои како основачи се јавуваат странски правни и физички лица од територијата на надвор од ЕУ кои не се банки

Во табелата не се вклучени податоците за активата на Експорт Импорт Банка АД Скопје за 2002 и 2003 година. Оваа банка беше воведена под привремена управа на почетокот на јануари 2003 година, а над истата беше отворена стечајна постапка во март 2004 година

Во периодот од 1999 година до 30.06.2004 година депозитната база на банките има тренд на континуиран пораст со исклучок на 2002 година, кога има одредено опаѓање, по големиот прилив на девизни депозити на граѓаните во банкарскиот систем на крајот на 2001 година, односно пред ево конверзијата.

На крајот на 2001 година вкупниот пораст на депозитите во однос на 2000-та година изнесуваше 33 милијарди денари, или пораст од приближно 50%. Како што веќе беше наведено овој пораст во 2001 година се должеше на евро конверзијата и во најголем дел беше резултат на порастот на девизните депозити на граѓаните. Во овој период во банкарскиот систем беа депонирани приближно 27 милјарди денари девизни депозити и истите достигнаа ниво од приближно 35 милијарди денари што претставуваше 3,5 пати повисоко ниво во однос на состојбата во 2000-та година. Најголем дел од овие депозити беа депонирани како депозити по видување и краткорочни депозити со рочност до една година.

Главна детерминанта за движењето на девизните депозити во текот на 2002 година повторно беа депозитите на граѓаните. Имено во текот на 2002 година беше забележано нето повлекување на депозити од банкарскиот систем во износ од приближно 12 милијарди денари, од кои најголем дел околу 90% се должи на повлекувањето на девизните депозити на граѓаните. Маѓутоа и покрај тоа што претходно наведениот износ на депозити беше повлечен од банкарскиот систем, може да се констатира дека дури 70% од депозитите депонирани пред евро конверзијата останаа кај банките. Повлекувањето на депозитите не предизвика значајни проблеми банките од причина што истите во текот на цела 2002 година одржуваа значаен степен на покриеност на овие обврски со девизни ликвидни средства. Ова беше иницијален сигнал за постепеното, но сепак сигурно враќање на довербата на граѓаните во банкарскиот систем.

Во текот на 2003 и првите шест месеци од 2004 година банкарскиот систем на Република Македонија бележи континуиран пораст на депозитната база. Така на 30.06.2004 година вкупните депозити се зголеми за околу 18 милијарди денари или за приближно 31% во однос на 2002 година. Од вкупно прибраните нови депозити околу 10 милјарди, или околу 55% се депозити граѓаните. Покрај континуираното зголемување на депозитната база во текот на овој период не дојде до значано поместување на рочната структура на депозитите. Од вкупните депозити на банките дури околу 94% се со рок на достасување пократок од една година, односно нивната рочност сеуште останува неповолна за да овозможи една посериозна кредитна експанзија на портфолијата на банките.

6. Наведете ја пазарната концентрација (% на актива, % на заеми и % на депозити кои ги држат најголемите 5, 10 институции). Наведете дали тие се

- a)домашни;**
 - b) не-домашни, од земјите на Заедницата;**
 - c) не-домашни , од земјите надвор од Заедницата.**
- Измени од (a) до (c) од 1999 година.**

Во следните прегледи е дадена пазарната концентрација во Република Македонија во периодот од 1999 до 30.06.2004 година, при што, штедилниците се исклучени поради нивното мало, односно незначително учество во вкупната актива, депозити и кредити на банкарскиот систем.

ПАЗАРНА КОНЦЕНТРАЦИЈА НА БАНКАРСКИОТ СИСТЕМ						
банкарски систем во (000) МКД						
Година /	Критериум	Сите банки	Најголеми 5 банки	%	Најголеми 10 банки	%
1999	Актива	72.279.359	51.597.847	71,4%	61.478.297	85,1%
	Депозити	40.786.571	31.484.843	77,2%	36.396.357	89,2%
	Кредити	35.454.790	26.452.562	74,6%	31.220.726	88,1%
2000	Актива	81.999.326	59.380.220	72,4%	71.151.040	86,8%
	Депозити	46.644.384	37.700.471	80,8%	42.665.942	91,5%
	Кредити	38.170.200	27.064.542	70,9%	32.854.856	86,1%
2001	Актива	105.632.888	76.207.729	72,1%	91.047.456	86,2%
	Депозити	69.995.289	54.894.832	78,4%	63.646.817	90,9%
	Кредити	40.891.013	28.249.045	69,1%	34.750.540	85,0%
2002	Актива	93.213.138	68.622.921	73,6%	79.934.309	85,8%
	Депозити	57.904.817	47.034.703	81,2%	52.797.650	91,2%
	Кредити	41.675.627	30.226.886	72,5%	36.554.878	87,7%
2003	Актива	104.875.355	79.772.665	76,1%	91.594.887	87,3%
	Депозити	70.188.465	59.466.150	84,7%	65.665.174	93,6%
	Кредити	48.110.229	35.584.834	74,0%	40.417.343	84,0%
30.06.2004	Актива	109.159.536	84.750.444	77,6%	95.851.860	87,8%
	Депозити	75.839.151	65.110.276	85,9%	70.218.585	92,6%
	Кредити	53.279.036	39.724.481	74,6%	46.149.878	86,6%
Извор НБРМ						

домашни банки во (000) МКД						
Година /	Критериум	Сите банки	Најголеми 5 банки	%	Најголеми 10 банки	%
1999	Актива	72.279.359	48.273.191	66,8%	56.208.845	77,8%
	Депозити	40.786.571	30.388.423	74,5%	34.085.882	83,6%
	Кредити	35.454.790	23.825.034	67,2%	27.519.373	77,6%
2000	Актива	81.999.326	23.983.189	29,2%	30.166.821	36,8%
	Депозити	46.644.384	15.729.264	33,7%	19.265.849	41,3%
	Кредити	38.170.200	12.992.508	34,0%	16.052.724	42,1%
2001	Актива	105.632.888	30.349.137	28,7%	42.680.199	40,4%
	Депозити	69.995.289	23.196.113	33,1%	30.489.544	43,6%
	Кредити	40.891.013	11.719.616	28,7%	17.742.321	43,4%
2002	Актива	93.213.138	34.719.868	37,2%	45.028.866	48,3%
	Депозити	57.904.817	24.795.974	42,8%	29.451.602	50,9%
	Кредити	41.675.627	16.018.593	38,4%	21.781.855	52,3%
2003	Актива	104.875.355	39.464.798	37,6%	46.367.636	44,2%
	Депозити	70.188.465	30.706.095	43,7%	34.207.034	48,7%
	Кредити	48.110.229	16.910.780	35,2%	20.353.574	42,3%
30.06.2004	Актива	109.159.536	41.306.691	37,8%	49.879.008	45,7%
	Депозити	75.839.151	32.525.347	42,9%	36.384.772	48,0%
	Кредити	53.279.036	18.697.171	35,1%	23.790.584	44,7%
Извор НБРМ						

не домашни од земјите на Заедницата						
во (000) МКД						
Година / Критериум		Сите банки	Најголеми 5 банки	%	Најголеми 10 банки	%
1999	Актива	72.279.359	-	0,0%	-	0,0%
	Депозити	40.786.571	-	0,0%	-	0,0%
	Кредити	35.454.790	-	0,0%	-	0,0%
2000	Актива	81.999.326	29.337.335	35,8%	29.337.335	35,8%
	Депозити	46.644.384	20.074.057	43,0%	20.074.057	43,0%
	Кредити	38.170.200	10.927.377	28,6%	10.927.377	28,6%
2001	Актива	105.632.888	33.174.684	31,4%	35.683.349	33,8%
	Депозити	69.995.289	26.351.766	37,6%	27.810.320	39,7%
	Кредити	40.891.013	9.395.370	23,0%	9.874.160	24,1%
2002	Актива	93.213.138	24.727.109	26,5%	26.975.258	28,9%
	Депозити	57.904.817	18.120.573	31,3%	19.227.892	33,2%
	Кредити	41.675.627	8.204.664	19,7%	8.829.260	21,2%
2003	Актива	104.875.355	28.403.802	27,1%	31.353.187	29,9%
	Депозити	70.188.465	22.655.562	32,3%	24.402.379	34,8%
	Кредити	48.110.229	10.926.497	22,7%	12.004.282	25,0%
30.06.2004	Актива	109.159.536	43.443.753	39,8%	45.972.852	42,1%
	Депозити	75.839.151	32.584.929	43,0%	33.833.813	44,6%
	Кредити	53.279.036	21.027.310	39,5%	22.359.294	42,0%

Извор НБРМ

не домашни на земјите надвор од Заедницата,						
Во (000) МКД						
Година / Критериум		Сите банки	Најголеми 5 банки	%	Најголеми 10 банки	%
1999	Актива	72.279.359	3.324.656	4,6%	5.269.452	7,3%
	Депозити	40.786.571	1.096.420	2,7%	2.310.475	5,7%
	Кредити	35.454.790	2.627.528	7,4%	3.701.353	10,4%
2000	Актива	81.999.326	6.059.696	7,4%	11.002.487	13,4%
	Депозити	46.644.384	1.897.150	4,1%	3.326.044	7,1%
	Кредити	38.170.200	3.145.336	8,2%	5.875.434	15,4%
2001	Актива	105.632.888	12.683.908	12,0%	12.683.908	12,0%
	Депозити	69.995.289	5.346.953	7,6%	5.346.953	7,6%
	Кредити	40.891.013	7.134.059	17,4%	7.134.059	17,4%
2002	Актива	93.213.138	9.175.944	9,8%	9.175.944	9,8%
	Депозити	57.904.817	4.118.156	7,1%	4.118.156	7,1%
	Кредити	41.675.627	6.003.629	14,4%	6.003.629	14,4%
2003	Актива	104.875.355	11.904.065	11,4%	13.874.064	13,2%
	Депозити	70.188.465	6.104.493	8,7%	7.055.761	10,1%
	Кредити	48.110.229	7.747.557	16,1%	8.059.487	16,8%
06.2004	Актива	109.159.536	-	0,0%	-	0,0%
	Депозити	75.839.151	-	0,0%	-	0,0%
	Кредити	53.279.036	-	0,0%	-	0,0%

Извор НБРМ

Во податоците за 2002 и 2003 година не се вклучени податоците за активата на една банка која јануари 2003 година беше воведена под привремена управа, а над истата беше отворена стечајна постапка во март 2004 година.

Имајќи предвид дека според сите три критериуми концентрацијата на првите 5 банки во банкарскиот систем е над 70%, а на првите 10 банки се движи над 84% во текот на целиот анализиран период, станува очигледна констатацијата дека банкарскиот систем на Република Македонија е високо концентриран.

Учеството на домашните банки во концентрацијата на банкарскиот систем бележи континуирано намалување во текот на анализираниот период. Ваквите тенденции се должат на тоа што неколку од банките кои влегуваат во групата на првите 5, односно првите 10 банки, во текот на анализираниот период беа откупени од страна на странски стратешки инвеститори, претежно од земјите членки на Заедницата или земји што станаа членки на Заедницата во последниот бран на проширување. Од истите причини, во текот на анализираниот период дојде и до зголемување на учеството на банките од Заедницата во концентрацијата на банкарскиот систем во Република Македонија од 0% во 1999 година по сите критериуми во првите 5 банки, односно првите 10 банки, на 39% до 44% на 30.06.2004 година.

Учеството на странските банки надвор од Заедницата во текот на целиот анализиран период е незначително. Извесното зголемување констатирано во 2001, 2002 и 2003 година е резултат на откупот на една банка од страна на стратешки инвеститор од Словенија. Оваа банка на 30.06.2004 година влегува во првите 5, односно првите 10 банки но бидејќи Словенија влезе во Заедницата со последниот бран на проширување истата е презентирана како странска банка од Заедницата. Со ова, учеството на странските банки надвор од Заедницата во најголемите 5, односно 10 банки на 30.06.2004 година беше сведено на 0% по сите критериуми.

7. Значењето на јавниот сектор во банкарската индустрија:

а) Број на банки кои се во сопственост на јавни институции и износот на нивната актива и депозити?

б) Временски распоред, целите и обемот на предвидената приватизација?

с) Дали државните банки уживаат посебен третман? Дали банките управувани од државните службеници или од функционери од политички партии уживаат посебен третман и каков е тој третман? Дали јавните претпријатија имаат отворено сметки во деловни банки?

д) Дали постои политика за нивна рекапитализација?

е) Наведете го процентот на капиталот на банките кој го поседуваат јавни претпријатија за секоја банка посебно.

а) Во Република Македонија има само една банка, Македонска банка за поддршка на развојот (понатаму скратено МБПР) која е под државна контрола (под поимот банка под државна контрола подразбираме банка во која Владата на Република Македонија директно или индиректно, преку друго правно лице под контрола на Владата, поседува над 51% од вкупниот вкупниот број на акции со право на управување).

МБПР е основана со посебен закон (Закон за основање на Македонска банка за поддршка на развојот „Службен весник на Република Македонија“ бр. 24/98 и 06/00) заради поддршка на развојот и промоција на македонската економија преку:

- финансирање на инвестиции на мали и средни претпријатија;
- поддршка на извозот и
- спроведување на заеми и донации од странство.

МБПР е основана како акционерско друштво (член 4 став 1 од Законот за основање на МБПР) и работи според одредбите на Законот за банките, со исклучок на одредени специфичности кои се посебно уредени со одредбите од посебниот Закон со кој е формирана (член 3 од Законот за основање на МБПР). МБПР не е овластена за прибирање депозити (член 8 од Законот за основање на МБПР) и не може да одобрува кредити и да издава гаранции директно на коментинти туку само преку деловна банка, односно Банката не претставува конкуренција на пазарот. Исто така, МБПР не смее да одобрува кредити и да издава гаранции на државата,

јавните претпријатија и институциите што се финансираат од Буџетот на Република Македонија. Активностите што може да ги извршува се ограничени на кредитирање на отпочнување со работа и развој на мали и средни претпријатија, финансирање на извозот, издавање на гаранции за кредити одобрени за идентификувани приливи од извоз и осигурување и реосигурување на извоз од комерцијални и некомерцијални ризици (член 6 од Законот).

Делот од дивидендата што од работењето на МБПР и припаѓа на државата задолжително се пренесува во резервите на Бнката (член 13 став 3 од Законот).

Акционери на МБПР

Покрај Владата, основачи на оваа банка можат да бидат и Стопанската комора на Македонија и други домашни и странски правни лица (член 4 ставови 2, 3, 4 и 5 од Законот). Учеството на Владата во основачкиот капитал на оваа банка не може да биде помало од 51%. Вкупното учество на странски правни лица во основачкиот капитал, не може да биде поголемо од 30%.

Во моментот единствен основач на оваа банка е Владата на Република Македонија.

Актива на МБПР

Вкупната актива на 30.06.2004 година изнесува 1.817.466.000 МКД.

b) Временски распоред и целите на приватизацијата?

Историски гледано, доминантни сопственици на банките во Република Македонија беа претпријатијата во општествена сопственост. Со приватизацијата на општествените претпријатија всушност се изврши и приватизација на банките и денес сите банки, освен Македонската банка за поддршка на развојот, се во приватна сопственост (види табела во одговорот под е) на ова прашање).

Единствената банка во државна сопственост денес е Македонската банка за поддршка на развојот која е основана во 1998 година со посебен пропис - Закон за основање на Македонска банка за поддршка на развојот. Со оглед на специфичниот карактер и цели заради кои е основана оваа Банка, подетално наведени во одговорот под а) на ова прашање, Владата не планира нејзина приватизација, односно не планира сопственоста на државата во МБПР да се намали под 51%.

с) Единствената државна банка не ужива посебен третман во било кој поглед.

Јавните претпријатија имаат сметки во деловните баки, но не и во МБПР која не смее да прима депозити и да врши платен промет за клиенти (член 8).

d) Конкретен план за рекапитализација на МБПР во моментот не постои. Владата е подготвена, доколку бонитетни инвеститори пројават интерес за вложување во МБПР, да ја реализира можноста што ја дава Законот за основање на Македонска банка за поддршка на развојот 49% од капиталот на МБПР да биде во сопственост на домашни и странски правни и физички лица (член 4). Ова би се направило по пат на нова емисија на акции, односно со зголемување на капиталот, а не со продажба на дел од државниот капитал (акции).

e) Учеството на јавниот сектор во капиталот на банките во Република Македонија за секоја банка поединечно е дадено во табелата подолу

УЧЕСТВО НА ЈАВНИОТ СЕКТОР ВО КАПИТАЛОТ НА БАНКИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	
Банка	учество во (%) со состојба на 30.06.2004
1.Радобанк АД Скопје	0,00%
2.Универзална инвестициона банка АД Скопје	3,20%
3.ТКБ АД Скопје	0,55%
4.Комерцијална банка АД Скопје	9,55%
5.Тетовска банка АД Тетово	6,17%
6.КИБ АД Куманово	6,78%
7.Стопанска банка АД Битола	9,83%
8.ИПБ АД Скопје	0,00%
9.Стопанска банка АД Скопје	0,00%
10.Алфа банка АД Скопје	0,00%
11.Силекс банка АД Скопје	1,76%
12.Тутунска банка АД Скопје	0,26%
13.Македонска банка АД Скопје	0,23%
14.ИК банка АД Скопје	0,00%
15.ПОштенска банка АД Скопје	33,33%
16.Еуростандард банка АД Скопје	0,00%
17.Охридска банка АД Охрид	1,78%
18.Зираат банкаси	0,00%
19.Прокредит	0,00%
20.МБПР	100,00%
21.Инвест банка АД Скопје	0,19%

Учеството на јавниот сектор во акционерскиот капитал на банките произлегува од учеството на сеуште неприватизирани државни претпријатија и Фондот за пензиско и инвалидско осигурување. Учеството на јавниот сектор во капиталот на банките во Република Македонија забрзано се намалува со привршување на процесот на приватизација на државните претпријатија и интензивната продажба на акциите на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.

Правна рамка-Услови за пристапување

8. Кои се основните барања за добивање на дозвола за работа на кредитните институции (правен облик, износ на сопствени средства, број и услови во однос на лицата кои го водат бизнисот, други...)

Основањето и работењето на банките во Република Македонија е регулирано со Законот за банките (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 103/00, 37/02, 51/03, 85/03) и Законот за банки за микрофинансирање (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 61/02). Генерално, на банките основани со посебен закон (Закон за банки за микрофинансирање) се применуваат одредбите од Законот за банките како што е дефинирано со членот 4 од Законот за банките и членот 5 од Законот за банки за микрофинансирање.

Одредбите од Законот за банки за микрофинансирање што се однесуваат на основањето на овој вид банки (членовите 4, 5, 6 и 7) беа во сила две години од влегувањето во сила на Законот, односно две години од 26 јули 2002 година, што значи дека истите веќе не се во примена и врз основа на овој Закон не можат да се основаат нови банки. Останатите одредби се во сила и банките за микрофинансирање кои се основани продолжуваат да работат според тие одредби, како и според одредбите на Законот за банките. Во периодот на примената на одредбите за основање, во Република Македонија е основана една банка за микрофинансирање - Про кредит банката чии акционери се IMI, EBRD, KfW, IFC. Про кредит

банката има поднесено барање до Народната банка на Република Македонија за нејзино реорганизирање во банка основана согласно Законот за банките и се очекува во најскоро време реорганизацијата да биде одобрена од страна на Народната банка. Со тоа практично веќе нема да постојат банки основани согласно Законот за банки за микрофинансирање и истиот ќе се стави вон сила.

Во моментот во Република Македонија функционираат и штедилници кои се основани врз основа на Законот за банките и штедилниците (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 31/93, 78/93, 17/96, 37/98, 25/00) кој престана да важи во 2000 година со донесувањето на Законот за банките, освен одредбите од главата II Штедилници која остана во сила и сеуште се применува. Примената е само во делот на работењето, а не и на основањето така што по донесувањето на Законот за банките не се издаваат дозволи за основање на нови штедилници. Се планира до крајот на 2005 година во рамките на Законот за банките да се регулира статусот, условите за основање и работењето на штедилниците. Пазарното учество на штедилниците е маргинално. Нивното учество во вкупните депозитите на физички лица во кредитните институции изнесува околу 1%.

Правна форма

Банките во Република Македонија се основаат како акционерски друштва (член 3 став 1 од Законот за банките).

Штедилниците се основани како акционерски друштва или како друштва со ограничена одговорност.

Основачки капитал

За основање на банка минималниот износ на основачки капитал (initial capital) е 3,5 милиони евра во денарска противвредност (член 8 став 1 од Законот за банките). Како што е наведено во одговорот во Поглавје 11, дел I, А, прашање бр. 2 (11_I_A_P2), овој износ до крајот на 2005 година ќе биде зголемен на 5 милиони евра. За вршење на активностите од член 46 од Законот за банките потребен е капитал (сопствени средства) од 9 милиони евра. Подетално за активностите што можат да ги вршат банките зависно од висината на капиталот во одговорот во Поглавје 03, дел II, А, прашање бр. 12 (03_II_A_3_P12).

За основање на банка за микрофинансирање беше потребен капитал од 4 милиони евра (член 5 став 1 од Законот за банки за микрофинансирање). Оваа одредба од Законот, како што погоре е кажано, веќе не е во примена.

Основачи и акционери на банка

Во однос на основачите и акционерите на банка, членот 7 став 1 и членот 15 став 1 точка 14 од Законот за банките забранува акционери, односно основачи на банка да бидат лица спрема кои е во тек стечајна постапка, лица на кои им е изречена мерка на безбедност забрана за вршење професија, дејност или должност и лица осудени со казна затвор и тоа:

а) во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и 5 години од денот кога ја издржале казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор до 3 години и

б) во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и 10 години од денот кога ја издржале казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор над 3 години.

Исто така, пред да издаде дозвола за основање и работење на банка или дозвола за промена на акционерската структура на банката, гувернерот на Народната банка ги оценува квалификацијата, искуството и интегритетот на акционерите (член 15 став 8 од Законот за банките). Оценката се врши врз основа на документацијата пропишана со член 15 став 1, 2 и 3 и член 11 став 5 од Законот за банките што задолжително се доставува до Народната банка.

Доколку гувернерот на Народната банка оцени дека акционерите на банката не задоволуваат во поглед на обезбедување здраво и прудентно управување со банките, ќе го одбие барањето за издавање дозвола за основање и работење на банка, односно барањето за промена на акционерската структура на банката (член 11 став 7 од Законот за банките)

Документација при основање на банка

За основање на банка потребно е до Народната банка на Република Македонија да се достави следната документација и информации пропишани со член 15 ставови 1 и 2 од Законот за банките:

- 1) предлог акт за основање;
- 2) елаборат за работа;
- 3) предлог име на банката;
- 4) висина на капитал и изјава дека ќе ги уплатат средствата;
- 5) изворите на средства за уплата на капиталот;
- 6) потврда од надлежна институција за редовно плаќање на јавните давачки;
- 7) информации за идентитетот на основачите и бројот на акциите на секој од нив;
- 8) документиран доказ за адекватноста на основачите од аспект на стабилноста на банката;
- 9) доказ за финансиската состојба на основачите;
- 10) информации за идентитетот, образованието и искуството на раководниот орган, вклучувајќи професионална историја за последните 5 години;
- 11) организациона структура на банката;
- 12) финансиски активности што ќе ги врши банката;
- 13) проекција на финансиски извештаи за следните 3 години;
- 14) документација влод која ќе се утврди дали се работи за лица кои според член 7 од Законот не смеат да бидат акционери на банка; и
- 15) информации за информативниот систем и техничката опременост на банката.
- 16) правните лица основачи на банка чиј износ на акции надминува 5% од вкупниот број акции со право на глас во банката доставуваат и:
 - акт за основање и статут на правното лице и список на лицата-членови на органите на управување;
 - список на лица кои во правното лице имаат повеќе од 10% од акциите односно уделите; и
 - список на фирми во кои правното лице има повеќе од 10% од акциите, односно уделите.

Покрај наведената документација, за основање на подружница на странска банка, странската банка основач доставува и (член 19 став 2):

- 1) доказ дека странската банка-основач на подружницата е овластена за прибирање на депозити и други извори на средства во матичната земја;
- 2) согласност од супервизорските органи на матичната земја за основање на подружница и
- 3) доказ дека супервизијата на странската банка практикува адекватна супервизија на консолидирана основа.

Документацијата и постапката за добивање дозвола за основање и работа на банка подетално се разработени во Одлуката за потребната документација за издавање на дозволаи според одредбите на Законот за банките, Законот за хартии од вредност и Законот за банки за микрофинансирање (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 68/03) и Одлуката за издавање овластување на банките за вршење платен промет и кредитни работи со странство и овластување за вршење девизно-валутни работи во Република Македонија (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 65/96, 16/01 и 85/01).

При одлучувањето за издавање дозвола за основање на банка гувернерот на Народната банка оценува дали банката ќе биде организирана и оспособена согласно со законската регулатива и пропишаните супервизорски стандарди, квалификацијата, искуството и интегритетот на

работоводниот орган и акционерите на банката и реалноста на елаборатот за работа и проекцијата на финансиските извештаи.

Органи на управување

Со банка управува Управен одбор (Managing Board) и Работоводен орган (Executive Body).

Управен одбор

Управниот одбор на банката (член 58 од Законот за банките) го сочинуваат најмалку 5 члена, но не повеќе од 9. Член на управен одбор на банка не може да биде лице кое е:

1. член на Советот на Народната банка;
2. вработено во Народната банка;
3. осудено со казна затвор и тоа:
 - во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и 5 години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор до 3 години ; и
 - во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и 10 години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор над 3 години.
1. на кое му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење на професија, дејност или должност додека трае мерката;
2. нето должник на банката, утврден согласно со методологијата пропишана од страна на Народната банка; и
3. стекнало акции спротивно на одредбите од Законот за банките.

Работоводниот орган

Работоводниот орган на банката (член 62 од Законот за банките) го сочинуваат најмалку две лица кои се подеднакво одговорни за работењето на банката и за обврските што ги презема банката.

Кандидатот за работоводен орган на банка мора да ги исполнува следниве услови:

- 1) да има високо образование;
- 2) најмалку 5 години успешно работно искуство од областа на финансиите или банкарството или 3 години работно искуство како лице со посебни права и одговорности во банка; и
- 3) познавање на прописите сврзани со банкарството.

Работоводен орган на банката не може да биде лице:

- 1) кое е директор или претседател на било кое трговско друштво, или правно лице;
- 2) кое е член на Советот на Народната банка; и
- 3) кое е осудено со казна затвор и тоа:
 - во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и 5 години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор до 3 години;
 - во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и 10 години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор над 3 години.
- 4) на кое му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење на професија, дејност или должност додека трае мерката; и
- 5) стекнало акции спротивно на одредбите од Законот за банките.

Членовите на рабoтoвoднoтoт oргaн мoрa дa сe вo пoстoјaн рaбoтeн oднoс вo бaнкaтa и бaрeм eдeн oд члeнoвитe мoрa дa гo пoзнaвa мaкeдoнскиoт јaзик и нeгoвoтo кирилскo пискмo.

Зa именување нa рaбoтoвoднoтoт oргaн нa бaнкaтa зaдoлжитeлнo трeбa дa сe дoбие сoглaснoст oд Нaрoднaтa бaнкa. При oдлучувањeтo зa издaвaњe нa сoглaснoстa гувeрнeрoт нa Нaрoднaтa бaнкa гo oцeнувa интeгритeтoт нa кaндидaтитe зa рaбoтoвoдeн oргaн (члeн 15 стaв 8 oд Зaкoнoт зa бaнкитe).

Правна рамка- Услови за соработка

9. Кои одредби се однесуваат на бонитетот:

a) коефициент на солвентност;

b) коефициент на ликвидност.

Наведете го просечното ниво на овие коефициенти во индустријата.

a) Коефициент на солвентност

Коефициентот на солвентност во Република Македонија е дефиниран како стапка на адекватност на капиталот. Со овој показател се мери солвентната позиција на банките преку инкорпорирање на кредитниот и ризикот на девизните курсеви на кои се изложени банките во своето работење.

Стапката на адекватност на капиталот претставува однос меѓу гарантниот капитал и ризично пондерираната актива, дефинирани согласно препораките на Базелскиот Комитет за адекватноста на капиталот, односно Базелската Капитална Спогодба од 1988 година.

Банките во Република Македонија се должни да одржуваат стапка на адекватноста на капиталот, која не може да биде пониска од 8%. Народната банка на Република Македонија може да пропише повисока стапка на адекватност на капиталот од пропишаните 8%, која неможе да биде поголема од 16%.

Гарантниот капитал е составен од основен капитал и дополнителен капитал согласно моделот предвиден со Базелската Капитална Спогодба.

Ризично пондерираната актива претставува збир на книговодствените вредности на пондерираните активни билансни позиции (со ризични пондери 0%, 20%, 50%, 100%) и кредитните еквиваленти на книговодствената вредност на вонбилансните позиции според степенот на нивната ризичност (со кредитни фактори на конверзија од 0%, 50% и 100%). Кредитните еквиваленти на специфичните вонбилансни позиции, како што се финансиски деривативи, се пресметуваат како производ на книговодствената вредност на овие позиции и соодветен фактор на конверзија кој се одредува според рокот на достасување и видот на договорот.

Стапката на адекватноста на капиталот и начинот на нејзино пресметување се регулирани во член 30 од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 37/02, 51/03, 85/03), Одлуката за методологијата на утврдување на гарантниот капитал на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 77/00) и Одлуката за методологијата на утврдување на ризично пондерираната актива на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/01).

Поради обезбедување на соодветно ниво на капитал за покривање на ризикот од девизниот курс, во пресметката на показателот за адекватноста на капиталот се зема во предвид и агрегатната отворена девизна позиција, пресметана согласно Одлуката за утврдување и пресметување на отворените девизни позиции на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 103/01 - пречистен текст).

Показателот за адекватноста на капиталот се пресметува како однос помеѓу гарантниот капитал на банката и збирот на ризично пондерираната актива и агрегатната отворена девизна позиција.

Во следната табела е прикажано движењето на адекватноста на капиталот на ниво на банкарскиот систем за периодот од 1999 година:

СТАПКА НА АДЕКВАТНОСТ НА КАПИТАЛОТ НА БАНКАРСКИОТ СИСТЕМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	
Година	Адекватност на капиталот во (%)
1999	28,67
2000	36,73
2001	34,26
2002	28,12
2003	25,83
30.06.2004	25,70
Извор НБРМ	

Високото ниво на стапката за адекватност на капиталот на банкарскиот систем во Република Македонија се должи на високото учество на готовите парични средства депонирани кај домашни и странски банки и пласманите во државни хартии од вредност во вкупната актива на банкарскиот систем, кои согласно регулативата за ризично пондерирана актива носат ризичен пондер 0%, односно 20% респективно. Покрај ова, високата стапка на адекватност на капиталот се должи и на високото учество на сопствените средства во вкупниот финансиски потенцијал на банките кој во периодот од 1999 година до 30.06.2004 година се движи на ниво од околу 20%.

Релативно високата и стабилна стапка на адекватност на капиталот е показател за стабилна солвентна позиција на банките, односно претставува показател за релативно високото ниво на способност на банкарскиот систем да апсорбира одредено ниво на загуби, пред да премине во зоната на несолвентност. Меѓутоа, високиот показател за адекватноста на капиталот е индикатор и за релативно ниската ефикасност на банките при вршењето на финансиската интермедијација.

Показателот за адекватноста на капиталот има стабилен и континуиран тренд на намалување, што е резултат на континуираниот пораст на кредитната активност на банките во текот на анализираниот период.

Во тек се активности за целосно усогласување на регулативата за адекватност на капиталот со барањата на амандманите на Базелската Капитална Спогодба од 1996 година за инкорпорирање на пазарниот ризик и Новата Базелска Капитална Спогодба (Basle II).

b) Коефициент на ликвидност

Прудентните лимити за коефициентот на ликвидноста се во фаза на дефинирање. Во овој момент Народна Банка на Република Македонија има можност да ја следи резидуалната договорна и очекувана рочна структура на средствата и обврските на банките по поодделни билансни позиции врз основа на Одлуката за методологијата за определување, оценка и раководење со ликвидносниот ризик на банките донесена кон крајот на 2003 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 84/03). Врз основа на анализите на прибраните податоци ќе се дефинираат прудентни лимити за управување на ризикот на ликвидноста кои ќе треба да бидат вклучени во законската рамка.

Покрај ова, во 2004 година е донесен супервизорски циркулар кој подетално ги дефинира основите на системите и процедурите за управување со ликвидносниот ризик на банките, а посебно:

- политиките за управување со ликвидносниот ризик (дефинирање на оптимална структура на средствата и обврските, основни ликвидносни индикатори, дефинирање на улогата на органите на управување во доменот на управувањето со ликвидносниот ризик и сл.);
- адекватниот информативен систем кој ќе овозможи навремено и континуирано следење и контрола на ликвидносниот ризик;

- утврдувањето и следењето на концентрацијата на изворите на средства, посебно од аспект на степенот на стабилност на депозитната база ;
- тестирањето на ликвидноста со цел да се утврди влијанието на различните услови (стрес сценарија) врз ликвидносната позиција на банките, како и врз можноста за придржување кон утврдените лимити; и
- управувањето со ликвидносниот ризик на консолидирана основа.

10. Дали постои шема за осигурување на депозити? Наведете ги главните елементи.

Постои шема за осигурување на депозитите. Истата е воспоставена со Законот за Фондот за осигурување на депозити („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 29/02, 43/02 , 49/03 и 66/03), а се темели врз принципите од Директивата 94/19/EC.

Главни елементи на Фондот се:

- Фондот е основан од Република Македонија.
- Со Фондот управува Управен одбор (составен од 5 члена кои ги именува Владата на Република Македонија, и тоа тројца на предлог на министерот за финансии, и по еден на предлог на гувернерот на Народна банка на Република Македонија и на Здружението на банкарството и осигурувањето) и директор (член 11 и член 12 став 1)
- Средставата на Фондот се формираат од основачкиот влог уплатен од Република Македонија, премиите за осигурување што ги уплатуваат банките и штедилниците-членки на Фондот кои на годишно ниво не можат да надминат 0,7% од вкупните депозити на физичките лица во секоја банка или штедилница (член 7 став 1), еднократните премии што банките и штедилниците ги уплатуваат при зачленување во Фондот во висина од 1% од основачкиот капитал на банката или штедилницата и приходи од пласмани на средствата на Фондот.
- Средствата на Фондот можат да се користат само за исплата на осигурените депозити на физичките лица и за трошоците за работењето на Фондот (член 6 став 3).
- При недостиг на средства за исплата на осигураните депозити, Фондот обезбедува средства преку дополнителни уплати на банките и штедилниците во висина не повеќе од трикратниот износ на едномесечна премија, преку задолжување во земјата и странство и со позајмици од Буџетот (член 8).
- Фондот може да ги пласира средствата во краткорочни хартии од вредност на Република Македонија и на Народна банка на Република Македонија, во должнички хартии од вредност издадени од странски држави, централни банки и јавни меѓународни финансиски институции во висина до осигураните депозити што гласат на странска валута и во фјучерси, опции и термински договори кај депозитни институции, во висина до 2% од средствата на Фондот. Заради сигурноста на пласманите, странските институции кај кои се пласираат средствата на Фондот мора да бидат рангирани од страна на најмалку две меѓународно признати агенции и тоа во една од двете највисоки категории (член 6).
- Членството во Фондот е задолжително за сите институции (банки и штедилници) кои прибираат депозити од физички лица (член 4 став 1).
- Членството во Фондот престанува кога гувернерот на Народната банка на Република Македонија ќе ја укине дозволата за основање и работење или ќе го укине делот од дозволата за прибирање на депозити на физички лица (член 4 ставови 2 и 3).
- Предмет на осигурување се денарските и девизните депозити на физичките лица до 20.000 евра во поединечна банка или штедилница, а се исплатува 100% од депозитот до 10.000 евра и 90% од депозитот помеѓу 10.000 и 20.000 евра (член 9

став 2). Како осигурени се сметаат депозитите на физичките лица кои се депонирани во банка или штедилница до денот на укинување на дозволата за основање и работење.

- Од осигурувањето се изземени депозитите на физички лица на кои им биле дадени привилегирани каматни услови, различни од оние објавени во банката или штедилницата, депозитите на физички лица сопственици на над 5% од акциите со право на управување со банката или штедилницата, депозити на членови на органите на управување на банката или штедилницата, депозитите на роднини од прв степен на сопствениците на над 5% од акциите со право на управување и на членовите на органите на управување и депозитите кои се поврзани со трансакции со кои се вршело перење пари доколку прекршителот е осуден и казната е во сила (член 10 став1).
- Исплатата на средствата од Фондот се активира во период од три месеци од конечноста на одлуката на гувернерот на Народната банка на Република Македонија за укинување на дозволата за основање и работење на банката или штедилницата (член 9 став 1).

11. Дали постои законска регулатива со која се спречува користењето на финансискиот систем за перење на пари? Опишете ги неговите главни елементи (види Глава 4 - слободно движење на капитал)

Спречувањето на употребата на финансискиот систем за целите на перење пари е регулирано со Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело („Службен весник на Република Македонија“ бр. 46/04), со чие донесување престана да важи Законот за спречување на перење пари („Службен весник на Република Македонија“ бр. 70/01) и со Правилникот за содржината на извештаите за трансакциите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 54/04).

Освен Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело, на спречување на употребата на финансискиот систем за целите на перење пари во поголема или помала мера се однесуваат и следниве закони: Кривичниот Законик на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/96, 80/99, 04/02, 43/03 и 19/04), Законот за кривична постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 15/97, 44/02, 74/04), Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 103/00, 37/02, 51/03 и 85/03), Закон за брз трансфер на пари („Службен весник на Република Македонија“ бр. 77/03 и 02/04), Закон за девизно работење („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/01, 49/01, 103/01 и 51/03).

Главни елементи на системот за превенција од перење пари се:

- Идентификација на клиентите:
 - при една или неколку поврзани трансакции (без оглед дали се готовински или безготовински) во износ од 15.000 ЕУР во денарска противвредност или повеќе;
 - при воспоставување на деловен или договорен однос;
 - пред отворање на сметка или штедна книшка, прием на чување на акции, обврзници или други хартии од вредност, овозможување на користење на сефови, управување со имот или ефектуирање или прием на уплата во име на трето лице;
 - при осигурување на живот, кога поединечната или неколку рати на премијата која треба да се плати во период од една година надминува 1.000 ЕУР во денарска противвредност или кога единствената премија го надминува износот од 2.500 ЕУР во денарска противвредност;
 - непосредно по влегување во казино;
 - при менувачки работи пред секоја трансакција во износ од 2.500 ЕУР во денарска противвредност или повеќе;

- при давање на услуги брз трансфер на пари пред секоја трансакција во износ од 2.500 ЕУР во денарска противвредност или повеќе.
- Идентификација на ополномоштувачите;
- Евидентирање на внесот и изнесот на готови пари или хартии од вредност преку царинската линија кое го надминува законски дозволениот максимум и пријавување до Дирекцијата за спречување на перење пари на секое изнесување или внесување на готовина или хартии од вредност кое надминува 10.000 ЕУР во денарска противвредност или секогаш кога постои основа на сомневање за перење пари или финансирање на тероризам.
- Посебно следење на трансакции за кои постојат основи на сомневање дека се поврзани со перење пари или финансирање на тероризам;
- Собирање и чување на податоците за трансакциите и клиентите кои ги вршат;
- Доставување на податоци до Дирекцијата за спречување на перење пари за:
 - Готовински трансакции во износ од 15.000 ЕУР или повеќе, поврзани готовински трансакции кои заедно го достигнуваат износот од 15.000 ЕУР или повеќе (во рок од три работни дена);
 - Трансакции (без оглед на износот и без оглед на видот-готовински или безготовински) доколку постои сомневање дека се работи за перење пари (најдоцна во рок од 24 часа);
- Воведување на внатрешни програми за имплементација на мерките за спречување на перење пари и континуирана обука на вработените во субјектите;
- Дефинирање на “субјектите” кои имаат обврска да ги превземаат мерките и дејствијата за спречување на перење пари;
- Регулмирање на надлежностите на Дирекцијата за спречување на перење пари како единица за финансиско разузнавање;
- Соработка со надлежните државни органи и институции, како и со овластени тела, организации на други држави и меѓународни организации овластени за откривање и спречување на перење пари и финансирање на тероризам;
- Овластување на Дирекцијата за спречување на перење пари за привремено задржување на трансакција (најдолго 72 часа) и доставување на иницијатива за определување на привремени мерки (запирање на трансакцијата и привремена заплена на парите или имотот) до надлежниот јавен обвинител;
- Административни санкции за повреда на прописите.

12. Кои активности кредитните институции се овластени да ги извршуваат?

Банката основана со капитал од 3.500.000 ЕУР може да ги врши следниве финансиски активности (член 45 од Законот за банките „Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 103/00, 37/02, 51/03, 85/03):

- 1) примање на сите видови парични депозити на правни лица;
- 2) примање на сите видови парични депозити на физички лица;
- 3) давање и земање кредити во земјата;
- 4) менувачки работи;
- 5) издавање на парични картички;
- 6) издавање електронски пари;
- 7) финансиски лизинг;
- 8) платен промет во земјата;
- 9) економско-финансиски консалтинг;
- 10) давање услуги при наплата на фактури, водење евиденција;
- 11) давање други финансиски услуги (остава, изнајмување на сефови и друго);
- 12) издавање денарски парични гаранции, авали и други форми на гаранција;

- 13) купување и продажба на краткорочни хартии од вредност за своја сметка, или за сметка на комитентот;
- 14) купување, продажба и наплата на побарувања; и
- 15) услуги брз трансфер на пари, согласно со Законот за вршење на услуги брз трансфер на пари („Службен весник на Република Македонија“ бр. 77/03 и 02/04)

Покрај погоре наведените, банката основана со капитал од 9.000.000 ЕУР, може да ги врши и следниве финансиски активности (член 46 од Законот за банките):

- 1) платен промет со странство;
- 2) кредитни и гаранциски работи со странство;
- 3) факторинг за сметка на комитентите;
- 4) тргување со хартии од вредност за своја сметка и за сметка на комитентите;
- 5) тргување со девизни средства и извршување на девизни трансакции ;
- 6) тргување со финансиски деривати;
- 7) чување, управување со хартии од вредност и предмети од благородни метали;
- 8) купопродажба, гарантирање и пласман на емисија на хартии од вредност;
- 9) давање услуги на банка - чувар на имот.

Како што е наведено во одговорот по прашањето од Поглавје 11, дел I, А, прашање бр. 2 (11_I_A_P2), во 2005 година ќе се донесат измени на Законот за банките со кои капиталот потребен за основање на банка ќе се зголеми на 5 милиони евра, поради што ќе се ревидираат и членовите 45 и 46 од Законот за банките. При тоа финансиските активности кои може да ги извршуваат банките ќе се усогласат со активностите од Анекс 1 од Директивата 2000/12/ЕС.

Банките основани согласно Законот за банки за микрофинансирање можат да ги вршат следниве активности (член 8 став 1):

- примање на сите видови парични депозити на правни и физички лица;
- давање кредити;
- земање кредити во земјата и од странство;
- девизно-валутни работи;
- издавање на парични картички;
- издавање на електронски пари;
- финансиски лизинг;
- платен промет во земјата;
- платен промет со странство;
- економско-финансиски консалтинг;
- давање услуги при наплата на фактури, водење евиденција;
- издавање денарски и девизни парични гаранции, авали и други форми на гаранција; и
- тргување со девизни средства и извршување на девизни трансакции.

Според член 8 став 2 и член 2 став 1 од Законот за банки за микрофинансирање, активностите давање кредити, финансиски лизинг и издавање денарски и девизни парични гаранции, авали и други форми на гаранција, банката за микрофинансирање може да ги врши само за:

- трговци според член 1 од Законот за трговски друштва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/04);
- лица кои се занимаваат со слободни занимања (адвокати, нотари и др.);
- лицата кои се занимаваат со земјоделска дејност согласно член 7 став 1 и 2 од Законот за вршење земјоделска дејност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 11/02; и
- лица кои вршат занаетчиска дејност согласно Законот за вршење на занаетчиска дејност „Службен весник на Република Македонија“ бр. 62/04.

Штедилниците во моментот (до донесување на регулативата како што е наведено во одговорот од Поглавје 03, дел II, А, прашање бр. 8 (03_II_A_2_P8)), согласно член 90 од Законот за банките и штедилниците („Службен весник на Република Македонија“ бр. 31/93, 78/93, 17/96, 37/98, 25/00) можат да ги вршат следниве активности:

1. Прибирање на денарски штедни влогови од физички лица;
2. Одобрување кредити на физички лица и на поединци кои вршат самостојна дејност без својство на правно лице;
3. Земање кредити од банки и штедилници; и
4. Економско-финансиски консалтинг.

13. Кои сметководствени бонитетни и статистички информации банката ги доставува до надзорното тело на годишно ниво?

Годишниот извештај за сметководствената состојба на сметките на банките се доставува до Народна банка на Република Македонија најдоцна до 5-ти март во тековната година за претходната година.

Извештајот за сметководствената состојба на сметките содржи податоци за сметководствената состојба и прометот на сметките на банките дефинирани согласно сметковниот план за банки и штедилници пропишан од страна на Министерството за финансии на Република Македонија.

Врз основа на овој Извештај Народна банка на Република Македонија ги составува следните извештаи:

- Рекласифициран биланс на успех по типови на приходи и расходи;
- Рекласифициран биланс на состојба по типови на средства и обврски и капитални сметки; и
- Извештај за вонбилансни ставки и позиции;

Банките до Народна банка на Република Македонија на годишно ниво доставуваат:

- Ревизорски извештај за годината завршена на 31 декември, изработен од страна на овластено друштво за ревизија; и
- Годишен извештај за работењето на банката,

врз основа на член 73 од Законот за банките.

Банките до Народна банка на Република Македонија на годишно ниво ги доставуваат следните прудентни извештаи:

- Извештај за кредитната изложеност на банката спрема внатрешни лица и лица поврзани со нив;
- Извештај за кредитната изложеност на банката спрема акционери на банката сопственици на акции со право на управување чие учество е над 5% од вкупниот број на акции со право на управување и лица поврзани со нив;
- Извештај за кредитната изложеност на банката спрема поединечни друштва во кои банката има капитални делови и лица поврзани со нив;
- Извештај за големите кредитни изложености на банката спрема поединечни субјекти; и
- Извештај за кредитната изложеност на банката спрема внатрешни лица, акционери со над 5% од акциите со право на управување, друштва во кои банката има капитален дел и големите кредитни изложености;

врз основа на Одлуката за лимити за кредитна изложеност на банка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 01/04-пречистен текст),

- Извештај за класификација на кредитната изложеност по комитенти - кредитен ризик;
- Извештај за кредитната изложеност по земји и класификација на ризичноста на комитенти - странски субјекти (ризик на земја); и
- Извештај за класификација на активата по дејности;

врз основа на Одлуката за утврдување на методологијата за класификација на активните билансни и вонбилансни позиции на банките според степенот на нивната ризичност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 21/02 - Пречистен текст),

- Извештај за просечна месечна отворена девизна позиција;

врз основа на Одлуката за утврдување и пресметување отворени девизни позиции на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 103/01-пречистен текст),

- Извештај за склучени кредитни работи во девизи со резиденти;

врз основа на Одлука за условите и начинот на склучување на кредитни работи во девизи меѓу резиденти („Службен весник на Република Македонија“ бр. 66/03) и Упатството за спроведување на Одлуката за условите и начинот на склучување на кредитните работи во девизи меѓу резиденти („Службен весник на Република Македонија“ бр. 72/03),

- Извештај за договорна рочна структура на активата и пасивата во денари и во девизи;
- Извештај за очекувана рочна структура на активата и пасивата во денари и во девизи;
- Извештај за состојбата на најголемите 20 депоненти на банката; и
- Извештај за ликвидносни индикатори;

врз основа на Одлуката за методологијата за определување, оценка и раководење со ликвидносниот ризик на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 84/03),

- Извештај за ризично пондерирана актива;
- Извештај за ризично пондерираната вонбилансна актива; и
- Извештај за ризично пондерираната вонбилансна актива-финансиски деривативи.

врз основа на Одлуката за методологијата на утврдување на ризично пондерираната актива на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/01),

- Извештај за гарантниот капитал;

врз основа на Одлуката за методологијата на утврдување на гарантниот капитал на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 77/00),

- Извештај за нето должници на банката;

врз основа на Одлуката за методологија за утврдување на нето должници на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/01),

- Извештај за промени во сопственичката структура на банката;

врз основа на член 26 од Законот за банките.

Останати прудентни извештаи што се доставуваат до надзорното тело на годишно ниво се:

- Извештај за новоодобрени и пролонгирани кредити;
- Извештај за новоодобрени вонбилансни ставки и позиции;

Согласно член 40 од Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 03/02, 51/03, 85/03, 40/04), за извршување на своите функции, Народна Банка на Република Македонија прибира, обработува, објавува и дистрибуира податоци и информации.

Во истиот член е определено дека Народна Банка на Република Македонија ги пропишува начинот и обемот на прибирање и на обработка, дистрибуирање и објавување на прибраните податоци и информации.

Исто така, согласно член 69 став 2 од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 37/02, 51/03 и 85/03), Народна Банка на Република Македонија пропишува форми, видови, методологија, содржина и рокови за доставување на извештаите што се доставуваат до Народната банка.

Согласно Упатството за пополнување, прибирање, контрола и обработка на податоци од книговидствената состојба на банките и други финансиски организации бр. 03/92 од 15.05.1992 година, банките доставуваат податоци за сметководствената состојба на билансите и успешните сметки секој 8-ми во тековниот месец за крајниот датум во претходниот месец. Врз основа на така прибраните информации кои исто така се доставуваат и по електронски пат електронскиот систем на Народна банка на Република Македонија врши рекласификација на сметките и генерира финансиски извештаи за банките и штедилниците како за супервизорски цели така и за потребите на монетарната статистика.

Во Народна Банка на Република Македонија во текот на 2005 година година треба да биде изработена регулатива која ќе се однесува на сметководство на банките и финансиското известување на банките спрема Народна банка на Република Македонија. Оваа регулатива ќе биде усогласена со барањата на Меѓународните стандарди за финансиско известување.

14. Дали постојат посебни прописи кои се однесуваат на годишните финансиски и консолидирани извештаи на банките? Објаснете ги основните правила со кои се пропишува формата на билансот и објавувањето на годишните сметки.

Годишните финансиски извештаи на банките се составуваат и се објавуваат во согласност со одредбите од член 476-480 од Законот за трговски друштва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/04), Правилникот за формата и содржината на билансите шеми за банки, штедилници и други финансиски организации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/99), Меѓународните сметководствени стандарди прифатени во Република Македонија и објавени во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/97 и 73/99.

Составувањето на консолидираните финансиски извештаи на банките и нивното објавување е уредено со член 504-506 од Законот за трговски друштва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/04), Одлуката за консолидирана супервизија на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 84/03) и Меѓународните сметководствени стандарди прифатени во Република Македонија и објавени во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/97 и 73/99.

Билансите шеми пропишани со Правилникот за формата и содржината на билансите шеми за банки, штедилници и други финансиски организации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/99) скоро во целост се усогласени со членот 4 и членот 27 од Директивата на Европската Унија од 8-ми декември 1986 година (86/635/ЕЕС).

Со овој Правилник не е пропишано дека кон финансиските извештаи на банките треба да се објавуваат забелешки на финансиските извештаи кое како барање е утврдено во член 40 од Директивата на Европската Унија од 8-ми декември 1986 година (86/635/ЕЕС). Исто така, постојат одредени разлики во правилата за презентацијата на средствата посебно заложените средства како и одредени разлики во правилата за вреднување на финансиските инструменти во однос на оние пропишани со Директивата (86/635/ЕЕС).

Во моментот формирана работна група чија што основна задача е да ја оцени, односно да изработи компаративна анализа на усогласеноста на законската рамка за сметководството во Република Македонија со Директивата на Европската Унија од 8-ми декември 1986 година (86/635/ЕЕС) и со Меѓународните стандарди за финансиско известување. Покрај ова, во тек е изработка нов контен план за банките кој ќе овозможи примена на барањата за мерење, вреднување и презентација на финансиските инструменти утврдени со Меѓународните сметководствени стандарди.

Годишните сметки заедно со законски пропишаниот Годишен извештај за работа на друштвото во претходната деловна година се изготвуваат и се доставуваат до Централниот регистар за годишни сметки на Република Македонија и до Министерството за финансии на Република Македонија - Управа за јавни приходи најдоцна до 28 февруари тековната година за претходната година.

Сметководството и ревизијата на банките е посебно уредено и во член 69-76 од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 103/00, 37/02, 51/03 и 85/03).

Финансиските извештаи и деловните книги на банката задолжително подлежат на ревизија од друштво за ревизија, кое составува ревизорски извештај во согласност со Законот за ревизијата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 65/97, 27/00, 31/01 и 61/02).

Друштвото за ревизија истовремено го доставува својот извештај за извршената ревизија до Народната Банка на Република Македонија, до работодавниот орган на банката, до управниот одбор на банката и до Министерството за финансии.

Доколку овластениот ревизор утврди дека банката не е способна да ги исполнува своите обврски или дека банката работела спротивно на важечките прописи, за тоа е должен веднаш писмено да го извести министерот за финансии и гувернерот на Народната Банка на Република Македонија.

Банките се обврзани да објават извадок од ревидираниот финансиски извештај со мислење на овластениот ревизор, во барем еден дневен весник, во рок од 15 дена од усвојувањето на ревидираниот финансиски извештај од страна на Собранието на акционери на банката.

15. Дали постои регулатива за адекватност на капитал со која се покриваат други ризици освен кредитните?

Покрај кредитниот ризик, во пресметка на адекватноста на капиталот е вклучена и изложеноста на банките на курсниот ризик преку додавање на агрегатната отворена девизна позиција на банката на ризично пондерираната билансна и ризично пондерираната вонбилансна актива.

Агрегатната отворена девизна позиција се утврдува врз основа на Одлуката за утврдување и пресметување на отворените девизни позиции на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 103/01-пречистен текст).

Отворената девизна позиција во смисла на наведената Одлука претставува салдо помеѓу активните и пасивните девизни билансни позиции и денарските билансни позиции со девизна клаузула, пресметани поединечно за секоја странска валута која се јавува во билансот на банките.

Отворената агрегатна девизна позиција во смисла на горе наведената Одлука може да биде агрегатна активна девизна позиција и агрегатна пасивна девизна позиција.

Агрегатната активна девизна позиција претставува збир на позитивните износи од салдата помеѓу активните и пасивните девизни билансни позиции изразени во денарска противвредност на денот на известување.

Агрегатната пасивна девизна позиција претставува збир на негативните износи од салдата помеѓу активните и пасивните девизни билансни позиции изразени во денарска противвредност на денот на известување.

Пресметката на адекватноста на капиталот на банките во Република Македонија е регулирана, со член 30 од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 37/02, 51/03, 85/03); и Одлуката за методологијата на утврдување на ризично пондерираната актива на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/01).

Како што е наведено во одговорот на прашањето од Поглавје 11, дел I, А, прашање бр. 2 (11_I_A_P2) до крајот на 2005 година ќе се имплементира Capital Adequacy Directive (Directive 93/6/EEC) во делот на пазарниот ризик.

16. Дали постои регулатива за изложувања на ризик од голем обем? Да се наведат главните елементи на регулативата.

Големата кредитна изложеност спрема поединечен субјект претставува кредитна изложеност еднаква или повисока од 10% од гарантниот капитал на банката. Вкупниот износ на големи кредитни изложености не смее да го надмине осумкратниот износ на гарантниот капитал на банката (800% од гарантниот капитал).

Под поединечен субјект се подразбираат сите правни и физички лица кои согласно со Законот за банките се сметаат за поврзани.

Кредитната изложеност на една банка спрема поединечен субјект ги опфаќа вкупните билансни побарувања и вонбилансни ставки, односно кредитната изложеност ја рефлектира највисоката можна загуба која што може да настане во случај комитентот да не ги исполни целосно своите обврски спрема банката.

Во главата III. Супервизорски стандарди од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 37/02, 51/03 и 85/03), предвидени се одредби со кои се регулира кредитната изложеност на банката, и тоа:

- кредитна изложеност спрема поединечен субјект;
- кредитна изложеност спрема поединечен акционер сопственик на акции со право на глас чие учество е над 5% од вкупниот број на акции со право на глас;
- кредитна изложеност спрема раководниот орган на банката, членовите на Управниот одбор и други органи на банката и на лицата со посебни права и одговорности; и
- голема кредитна изложеност спрема поединечен субјект.

Со Одлуката за лимити на кредитна изложеност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 01/04), подетално се утврдуваат условите за примена на одредбите од Законот за банките, кои се однесуваат на кредитната изложеност.

17. Дали постои пропис со кој се регулира надзорот на консолидирана основа? Наведете ги неговите главни елементи.

Законска основа за вршење на консолидирана супервизија на банките од страна на Народна Банка на Република Македонија е содржана во член 69 став 4 и член 77 од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 37/02, 51/03 и 85/03).

Елементите на регулативата за супервизорскиот надзор на банките на консолидирана основа (пропишани со Одлуката за консолидирана супервизија на банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 84/03)) чија практична примена отпочнува на 31.12.2004 година ги определуваат:

1. Опфатот на консолидираната супервизија, односно субјектите кои ја сочинуваат банкарската група

Банкарска група постои кога матичен субјект (банка или финансиско холдинг друштво) со седиште во Република Македонија остварува контрола врз една или повеќе други банки, врз други финансиски институции или врз друштва за помошни банкарски услуги кои се сметаат за подредени субјекти на банката или финансиското холдинг друштво. Банка или финансиско холдинг друштво остварува контрола доколку:

- директно или индиректно поседува мнозински удел во подружница или мнозински удел во правата на глас во подружница;
- има право директно или индиректно да го назначува и разрешува мнозинството на членови на органите на управување на подружница, вклучувајќи овде и склучен договор со еден или повеќе акционери на подружницата за отстапување на нивните права на глас или остварува доминантно влијание врз работењето на подружницата; или
- во било кој друг случај кога Народна банка на Република Македонија утврдила дека матичниот субјект остварува доминантно влијание врз подружниците

Банка или финансиско холдинг друштво остварува учество во други субјекти доколку има директна или индиректна сопственост на најмалку 20% од капиталот и правата на глас на тие субјекти.

Банка со седиште во Република Македонија која е под контрола на финансиско холдинг друштво во Република Македонија е предмет на консолидирана супервизија врз основа на финансиските извештаи на финансиското холдинг друштво. Во услови кога финансиско холдинг друштво со седиште во Република Македонија има контрола врз две или повеќе банки кои имаат седиште во Република Македонија, а кои не се меѓусебно поврзани од аспект на контрола или учество, за банка која е предмет на консолидирана супервизија се смета банката со најголем износ на актива, а доколку износот на нивната актива е еднаков, за банка која е предмет на консолидирана супервизија се смета банката што прва добила дозвола од Народна банка на Република Македонија.

Исклучоци од консолидирана супервизија на подредените субјекти има во следните случаи:

- Доколку подредениот субјект има седиште надвор од Република Македонија, во земја во која има правни пречки за трансфер на потребните информации;
- Доколку вклучувањето на подредениот субјект не влијае значајно врз утврдувањето на финансиската состојба на банкарската група; и
- Доколку вклучувањето на подредениот субјект во консолидираната супервизија може да предизвика погрешни и несоодветни заклучоци во врска со целите на консолидираната супервизија.

Банката која е предмет на консолидирана супервизија е дожна да ја извести Народна банка на Република Македонија за субјектите од банкарската група за кои има намера да ги исклучи од консолидација и за причините за нивното исклучување. Народна банка на Република Македонија оценува дали предложениот опфат на консолидација обезбедува целосна и точна претстава за финансиската состојба на банкарската група;

2. Методите на консолидација на финансиските извештаи на банкарската група

Консолидираните финансиски извештаи се изработуваат согласно важечките сметководствени стандарди. Изборот на методот на консолидацијата зависи од уделот на матичниот субјект во капиталот или правата на глас во другите субјекти во групата.

Консолидираните финансиски извештаи се изработуваат по методот на целосна консолидација на финансиските извештаи на матичната банка, финансиското холдинг друштво и нивните подружници.

Во случај кога матичниот субјект остварува учество, консолидираните финансиски извештаи се изработуваат по методот на главнина.

Во случај на заедничка контрола, кога обврските на матичниот субјект се јасно дефинирани и ограничени во висина на неговиот удел во капиталот, при составувањето на консолидираните финансиски извештаи на банкарската група се користи пропорционалниот метод на консолидација.

3. Правилата за управување со ризиците на ниво на банкарска група

Банката која е предмет на консолидирана супервизија е одговорна за следење на ризиците на кои е изложена банкарската група и усогласување со лимитите утврдени во Законот за банките и останатите прописи. Тоа значи воспоставување на адекватен систем за управување со ризиците на ниво на групата, при што секој субјект во групата треба да има адекватни системи за генерирање на податоците и информациите потребни од аспект на управување со ризиците на консолидирана основа. Банкарската група треба да биде организирана на начин кој ќе и овозможи на банката која е предмет на консолидирана супервизија да биде во можност да ги следи ризиците на кои е изложена групата и да презема мерки за управување со ризиците. Прудентните лимитите утврдени во Законот за банките кои важат за поединечна банка се применуваат и на банкарската група.

4. Формата и содржината на извештаите и другите информации за потребите на консолидирана супервизија и роковите за нивно доставување до Народна Банка на Република Македонија

Банката која е предмет на консолидирана супервизија е одговорна за доставување на извештаи и информации за составот на банкарската група вклучително и податоци за одделните субјекти во групата, консолидирани финансиски извештаи (биланс на состојба и биланс на успех) и консолидирани извештаи за управување со ризиците во банкарската група, кои се доставуваат до Народна Банка на Република Македонија на полугодишна основа.

Надзорни тела

18. Која институција е надлежна за издавање на одобренија за работа на кредитните институции и за нивен надзор? Ве молиме посочете име и адреса. Дали тоа тело има и некои други функции? Кои? Дали надзорното тело објавува годишни извештаи? Ако постои, обезбедете копија или резиме за Комисијата на еден од јазиците на ЕУ. Дали постои институционална соработка помеѓу различни домашни надзорни органи ?

Надлежна институција која издава дозволи за основање на банки и штедилници и која врши надзор над нивното е работење е Народна Банка на Република Македонија.

Седиштето на Народна Банка на Република Македонија се наоѓа во Скопје, на Булевар Кузман Јосифовски Питу бб.

Народната банка, во рамките на своите права и одговорности, ги врши следниве функции:

- ја утврдува и ја спроведува монетарната политика;
- ја регулира општата ликвидност на банкарскиот систем;
- ја регулира ликвидноста во плаќањата спрема странство;
- ја утврдува и спроведува политиката на девизниот курс на денарот;
- управува и ракува со девизните резерви;
- го уредува платниот систем, во согласност со закон;
- ги координира плаќањата и порамнувањата на сметките меѓу банките и врши дистрибуција на готовина;
- издава дозвола за основање и работење на банака и штедилница и врши супервизија на банките и штедилниците;
- издава дозвола за вршење услуги брз трансфер на пари и врши надзор над работењето на субјектите кои вршат услуги брз трансфер на пари во согласност со закон;
- издава дозвола за работа на менувачниците и врши надзор над работењето на менувачниците во согласност со закон;
- врши работи на чувар на имотот на пензиските фондови, во согласност со закон;
- издава книжни и ковани пари;
- откупува ретки и оригинални монети од тлото на Република Македонија.
- врши работи за сметка на органите на државната власт и органите на државната управа;
- ја претставува Република Македонија во меѓународните финансиски институции, согласно со овој закон;
- воспоставува информативен систем; и
- воспоставува и води Регистер на податоци за кредитна изложеност на правните и физичките лица спрема банките и штедилниците основани во Република Македонија.

Функциите на Народна Банка на Република Македонија се утврдени во член 10 од Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 03/02, 51/03, 85/03 и 40/04).

Согласно член 55 став 1 точка 2 од Законот за Народната банка на Република Македонија, Народна банка на Република Македонија до Собранието на Република Македонија поднесува:

- полугодишен и годишен извештај за работењето на Народна банка на Република Македонија;
- полугодишен и годишен извештај за супервизија и преземени мерки спрема банките и штедилниците; и
- полугодишен и годишен извештај за ракувањето со девизните резерви.

Народна банка на Република Македонија подготвува и други извештаи, на дневна, месечна, квартална и годишна основа и истите ги објавува во печатена и електронска форма.

(Годишен извештај на надзорно тело-Сектор за банкарство на еден од јазиците на ЕУ со годишен извештај на НБРМ за 2003, види 03_Прилог_01)

Согласно член 38 став 1 од Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 03/02, 51/03, 85/03 и 40/04), Народна Банка на Република Македонија може да разменува информации со домашните супервизорски органи како и со органи на други земји за супервизијата на меѓународно активни банки.

Врз основа на член 44 од Законот за девизно работење („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/01, 49/01, 103/01 и 51/03), органите на надзорот се должни меѓусебно да соработуваат и да ги разменуваат сите информации и податоци потребни за извршување на надзорот. Во смисла на овој член од Законот за девизно работење органи на надзорот се Народна банка на Република Македонија, Министерството за финансии (Државен девизен инспекторат), Министерството за економија и Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија.

Народна банка на Република Македонија досега, има потпишано меморандум за соработка со централните банки на: Република Словенија, Република Бугарија и Руската Федерација.

Во постапка на склучување е меморандум за соработка со Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија.

19. Колку стручни лица се вработени во надзорното тело? Какви стручни квалификации се потребни за работа во овие тела?

Во Народна Банка на Република Македонија активностите поврзани со банкарската супервизија се концентрирани во две посебни дирекции:

- Дирекција за банкарска супервизија, во која се вработени вкупно 34 лица; и
- Дирекцијата за банкарска регулатива, во која се вработени вкупно 6 лица

Во следнава табела дадени се информации за организационата структура на двете дирекции, бројот на лицата кои се вработени во поодделните отсеци во рамки на двете дирекции и нивните стручни квалификации:

КВАЛИФИКАЦИОНА СТРУКТУРА НА ВРАБОТЕНИТЕ ВО НАДЗОРНОТО ТЕЛО		
Дирекција за банкарска супервизија	Број на вработени	Стручна подготовка
Менаџмент	3	3 ВСС
Отсек за теренска супервизија	16	1 Д-р; 11 ВСС
Отсек за вонтеренска супервизија	7	3 ВСС; 4 ССС
Отсек за конзервирање, мониторинг и спроведување на мерки	2	2 ВСС
Отсек за општи супервизорски работи	6	6 ВСС
Вкупно	34	
Дирекција за банкарска регулатива	Број на вработени	Стручна подготовка
Менаџмент	2	1 ВСС; 1 М-р
Отсек за методологии	2	2 ВСС
Отсек за анализа на финансиската стабилност	2	2 ВСС
Вкупно	6	
Извор НБРМ		

ССС - Средна стручна подготовка
ВСС - Висока стручна спрема;
М-р - Магистер на економски науки;
Д-р - Доктор на економски науки.

Лицата кои конкурираат за работно место во надзорниот орган, а кои нема да извршуваат раководни функции, потребно е да ги имаат следните квалификации:

- Да имаат завршено економски, правен, електро-технички или природно-математички факултет;
- Да познаваат најмалку еден од светските јазици;
- Да имаат способност за тимска работа; и
- Да имаат основни познавање на регулативата од областа на банкарството.

За извршување на раководни функции, покрај наведените критериуми, потребно е да се има соодветно работно искуство, добро да се владее регулативата од областа на банкарството и да се има способност за координирање на работата.

Вработените во надзорното тело постојано се усовршуваат, преку организирање на интерни семинари организирани од страна на Народна банка на Република Македонија, како и преку присуство на меѓународни семинари од областа на банкарската регулатива и банкарската супервизија.

20. Какви овластувања има надзорниот орган за да може да бара дополнителни периодични информации? Дали надлежниот орган може да изврши верификација на лице место?

Народна Банка на Република Македонија, во рамките на извршување на супервизорската функција, има овластување да побара периодични дополнителни информации за работењето на банките.

Начинот на вршење на супервизијата и надзорот, како и податоците кои банките се должни да ги доставуваат до Народна банка на Република Македонија, во насока на остварување на супервизорската функција се утврдени во глава VII од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 37/02, 51/03 и 85/03).

Согласно член 78 од Законот за банките, Народна банка на Република Македонија супервизорската функција ја остварува преку:

- перманентно вонтеренско следење на работењето на банките со прибирање, анализирање и верифицирање на извештаите кои ги доставува банката;
- непосредна, целосна или делумна теренска контрола во самата банка и
- преземање мерки за усогласување со законската регулатива

При вршењето на супервизијата и надзорот, банките се должни да им ја обезбедат и дадат на увид целокупната расположлива документација која овластените работници на Народна банка на Република Македонија ќе ја побараат.

Согласно член 80 од Законот за банките, Народна Банка на Република Македонија при вршењето на супервизијата на банките, може да бара:

- Извештаи и информации за работењето на банката;
- Извештај за ревизијата и дополнителни информации за извршената ревизија на банката и
- Вонредни прегледи за работењето на банката.

Овластените работници на Народна банка на Република Македонија можат да задржат и изнесат од банката само копии, или фотокопии од документите, по потреба заверени кај нотар.

Овластените работници на Народна банка на Република Македонија вршат верификација на лице место, преку непосредна целосна и делумна контрола во просториите на банките.

21. Дали надзорните органи можат да осигураат коректно работење на менаџерите и директорите? Во спротивно дали можат да интервенираат?

Работоводниот орган на банката се состои од најмалку две лица, кои се подеднакво одговорни за работењето на банката и за обврските што ги презема банката, согласно член 62 од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија“ бр. 63/00, 37/02, 51/03 и 85/03).

Кандидатот за работоводен орган на банката мора да поседува:

- Високо образование;
- Најмалку пет години успешно работно искуство од областа на финансиите или банкарството или три години работно искуство како лице со посебни права и одговорности во банка; и
- Познавање на прописите сврзани со банкарството.

Работоводен орган на банката мора да ги исполнува fit and proper критериумите, односно не може да биде лице:

- 1) кое е директор или претседател на било кое трговско друштво или правно лице;
- 2) кое е член на Советот на Народната банка;
- 3) кое е осудено со казна затвор и тоа:
 - во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и пет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор до три години;
 - во периодот од правосилноста на пресудата до денот на издржувањето на казната и десет години од денот кога ја издржал казната, во случај на осуденост со правосилна судска пресуда со казна затвор над три години.
- 4) на кое му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење на професија, дејност или должност додека трае мерката и
- 5) стекнало акции во банка или штедилница без претходна согласност на Народна банка на Република Македонија во случаите кога истата е потребна (стекнување на 5%, 10%, 20%, 33%, 50% и 75% од вкупниот број на акции со право на глас) и за стекнување од 1% до 5% од акциите со право на глас лицето не доставило соодветен доказ за изворот на средства.

Членовите на Работоводниот орган мора да се во постојан работен однос во банката и барем еден од членовите мора да го познава македонскиот јазик и неговото кирилско писмо.

При издавањето на согласност за именување на работоводен орган на банка, Народна банка на Република Македонија оценува:

- стручната подготовка и работното искуство;
- познавањето на банкарската регулатива и практика;
- интегритетот; и
- дали неговата биографија, дотогашната работа, менаџерските и организационите способности даваат сигурност дека својата функција ќе ја врши во согласност со законската регулатива и во интерес на кредиторите и акционерите на банката.

Постапката на лиценцирање на кандидатите за членови за рабoтoвoдeн oргaн пoдeтaлнo e урeдeнa вo Упaтствo сo прирaчник зa лиценцирaњe бр. 1713 oд 28.05.2001 гoдинa. Пoстaпкaтa зa лиценцирaњe сe oдвигa вo двe фaзи, при штo вo првaтa фaзa сe врши прибирaњe нa цeлoкyпнaтa дoкyмeнтaциjа пoтрeбнa зa oдлyчyвaњe и сe oдржyвa интeрвју сo кaндидaтoт зa члeн нa рaбoтoвoдeн oргaн. Вo втoрaтa фaзa, Кoмисиjатa зa лиценцирaњe oдлyчyвa пo мислeњeтo нa рaбoтнaтa грyпa, пo штo сoстaвyвa извeштaj сo сooдвeтeн прeдлoг, кoј сe дoстaвyвa дo гyвeрнeрoт нa Нaрoднa бaнкa нa Рeпyбликa Мaкeдoниjа. Врз oснoвa нa дoстaвeниoт прeдлoг, гyвeрнeрoт нa Нaрoднa бaнкa нa Рeпyбликa Мaкeдoниjа oдлyчyвa зa издaвaњe, oднoснo нeиздaвaњe нa сoглaснoст зa члeн нa рaбoтoвoдeн oргaн нa бaнкa.

Рaбoтoвoднoт oргaн нa бaнкaтa ги извршyвa слeднитe фyнкции (члeн 63 oд Зaкoнoт зa бaнкитe):

- Рaкoвoди сo рaбoтeњeтo нa бaнкaтa;
- Јa прeтстaвyвa и зaстaпyвa бaнкaтa;
- Ги извршyвa oдлyкитe нa Сoбраниeтo и нa Упрaвниoт oдбoр нa бaнкaтa, oднoснo сe грижи зa нивнo спрoвeдyвaњe;
- Покренyвa инициjaтиви и дaвa прeдлoзи зa yнaпрeдyвaњe нa рaбoтeњeтo нa бaнкaтa, и
- Ги именувa и рaзрeшyвa лицaтa вo бaнкaтa сo пoсeбни прaвa и oдгoвoрнoсти, вo сoглaснoст сo Стaтyтoт нa бaнкaтa.

Вo члeн 64 oд Зaкoнoт зa бaнкитe e прeдвидeнo дeкa рaбoтoвoднoт oргaн нa бaнкaтa e oдгoвoрeн зa зaкoнитoстa нa рaбoтeњeтo нa бaнкaтa.

Дoкoлкy члeнoвитe нa рaбoтoвoднoт oргaн нe ги пoчитyвaат oдрeдбитe oд Зaкoнoт зa бaнкитe и пpoписитe дoнeсeни oд стрaнa нa Нaрoднa бaнкa нa Рeпyбликa Мaкeдoниjа, спрoвeдyвaат нeпрoдeнтни бaнкaрски пpaктики или сo свoeтo рaбoтeњe гo зaгрoзyвaат нaврeмeнoтo извршyвaњe нa oбврскитe нa бaнкaтa кoн нeјзинитe крeдитoри, Нaрoднa бaнкa нa Рeпyбликa Мaкeдoниjа сoглaснo тoчкa 6 oд члeн 85 нa Зaкoнoт зa бaнкитe, мoжe дa јa yкинe сoглaснoстa зa именувaњe нa рaбoтoвoдeн oргaн.

22. Кaкви сe oвлaстyвaњaтa нa нaдзoрнитe oргaни зa дeјстyвaњe вo слyчaј кoгa дpyштвaтa имaат пoтeшкoтии вo рaбoтeњeтo? Пoд кoи yслoви мoжe дa и бидe oдзeмeнa дoзвoлaтa зa рaбoтa нa крeдитнaтa инститyциjа?

Сoглaснo члeн 85 oд Зaкoнoт зa бaнкитe („Слyжбeн вeсник нa Рeпyбликa Мaкeдoниjа“ бр. 63/00, 37/02, 51/03 и 85/03) Нaрoднa бaнкa нa Рeпyбликa Мaкeдoниjа:

- 1) Писмeнo дa јa пpeдyпpeди, или дa и дoстaви пpeпoрaки нa бaнкaтa;
- 2) Дa пoбaрa свикyвaњe нa Упрaвниoт oдбoр или Сoбраниeтo нa aкциoнeри нa бaнкaтa, пoрaди рaзглeдyвaњe нa сoстoјбaтa и пoстигнyвaњe дoгoвoр зa мeркитe зa пoдoбpyвaњe нa сoстoјбaтa вo бaнкaтa;
- 3) Писмeнo дa и нaрeди нa бaнкaтa дa сe yсoглaси сo oдрeдбитe нa Зaкoнoт зa бaнки, пpoписитe нa Нaрoднaтa бaнкa и дpyги пpoписи сo кoи сe yрeдyвa рaбoтeњeтo нa бaнкитe, дa прeстaнe сo дeлoвни тpaнcaкции кoи мoжaт дa јa зaгрoзaт стaбилнoстa нa бaнкaтa, дa прeстaнe сo сeрvisиpaњeтo нa oбврскитe спрeмa крeдитoритe, oднoснo дa пpeзeмe мeрки зa пoдoбpyвaњe нa yслoвитe нa рaбoтeњeтo нa бaнкaтa;
- 4) Дa јa oбврзe бaнкaтa нa мeрки зa yсoглaсyвaњe сo зaкoнскaтa рeгyлaтивa пpeкy пoтпишyвaњe нa пpoтoкoл;
- 5) Дa и зaбpaни нa бaнкaтa исплaтa нa дивидeндa или исплaтa нa дoбивкa нa дpyг нaчин;
- 6) Дa јa yкинe сoглaснoстa зa именувaњe нa Рaбoтoвoднoт oргaн нa бaнкaтa;
- 7) Дa и зaбpaни нa бaнкaтa дa прибирa штeдни влoгoви;
- 8) Дa и зaбpaни нa бaнкaтa дa јa згoлeмyвa пpoсeчнaтa вкyпнa aктивa вклyчитeлнo и вoнбaлaнснитe пoзиции вo oднoс нa прeтxoднитo пeриoд;

- 9) Да и забрани на банката да стекнува сопственост во други правни лица, да основа делови на банка или претставништва, односно на било кој начин да ја шири мрежата на работење;
- 10) Да и забрани на банката било какво зголемување на кредитната изложеност спрема заемобарател класифициран во ризични категории В, Г и Д;
- 11) Да и наложи продавање на акциите во сопственост на банката во други правни лица;
- 12) На еден или повеќе акционери кои поседуваат или контролираат над 10% од акциите со право на глас во банката да им наложи да го намалат учеството под 10%;
- 13) Да и наложи мерки за подобрување на постапките за наплата на пристигнати побарувања спрема банката;
- 14) На Управниот одбор на банката да му предложи спојување на банката со друга банка или припојување кон друга банка;
- 15) Да предложи пренос или продажба на средствата на банката на друга банка;
- 16) Да ги ограничи платите и надоместоците на членовите на органите на управување и на вработените во банката;
- 17) Да и наложи на банката намалување на трошоците на работењето;
- 18) Да именува повереник во банката;
- 19) Да именува привремен управник на банката;
- 20) Да ја укине дозволата за основање и работење на банката;
- 21) Да и наложи на банката да го зголеми капиталот;
- 22) Да побара еден или повеќе акционери да ја санираат банката;
- 23) Да и забрани на банката да одобрува кредити или други облици на кредитна изложеност на поврзани субјекти, освен ако тие се покриени со залог на хартии од вредност издадени, или гарантирани од страна на Владата на Република Македонија или Европската Унија, кои се чуваат од страна на независно трето лице-депозитна институција и чија што пазарна вредност во секое време надминува 125% од износот на кредитот, или друг облик на кредитна изложеност;
- 24) Каматните стапки кои банката ги исплаќа на депозитите да не се поголеми од вообичаените каматни стапки кои важат за депозитите со соодветен износ и рок на пристигнување во Република Македонија;
- 25) Да и наложи на банката да го намали обемот на активности или да ја прекине работата на делови на банката или нејзините подружници за кои Народната банка оценила дека предизвикуваат загуби во работењето на банката;
- 26) Да бара од банката да разреши едно, или повеќе лица со посебни права и одговорности кои го имале тој статус подолго од 180 дена непосредно пред да стане банката подкапитализирана;
- 27) Да и наложи ликвидирање на подружница или друг дел од банката за кои Народна банка утврдила дека им се заканува несолвентност, или предизвикуваат загуби во работењето на банката;
- 28) Да и забрани на банката вршење на дел или на сите финансиски активности;
- 29) Да и го ограничи на банката порастот на пласманите;
- 30) Да ја исклучи банката од учество на девизниот пазар;
- 31) Да и наложи на банката запирање на плаќањата кон странство, освен плаќањата по пристигнати обврски и
- 32) Да и наложи на банката да го ограничи задолжувањето во странство.

Гувернерот може да овласти работник од Народна Банка на Република Македонија кој ќе врши надзор над спроведувањето на горенаведените мерки во самата банка.

Доколку банката во своето работење пројавува постојана неусогласеност со одредбите на овој Закон и други прописи, Народна Банка на Република Македонија може согласно член 86 од Законот за банките во банката да именува повереник.

Согласно член 91 од Законот за банките, Народна Банка на Република Македонија именува привремен управник во банка или поднесува предлог до надлежниот суд за воведување на

стечајна постапка над банката, кога ќе утврди дека банката е несолвентна, односно кога се исполнети следните услови:

- 1) Вкупниот износ на обврските на банката е поголем од вредноста на активата утврдена согласно со методологија на Народна Банка на Република Македонија;
- 2) Стапката на адекватноста на капиталот на банката е пониска од една четвртина од пропишаните 8% во член 30 од Законот за банките; и
- 3) Банката не ги плаќа пристигнатите обврски.

Во моментот се работи на предлог измени на Законот за банките во делот кој ги регулира воведувањето на привремена управа во банка, ликвидацијата и стечајот на банка. Со овие измени ќе се изврши зајакнување на улогата на Народна банка на Република Македонија во изнаоѓање на излезни стратегии за банките кај кои е воведена привремена управа и спроведувањето на овие постапки со цел истите да се зголеми нивната ефикасност. Министерството за финансии планира измените и дополнувањата на Законот за банките да бидат реализирани до крајот на 2005 година.

Согласно член 22 од Законот за банките, гувернерот на Народна Банка на Република Македонија со одлука може да ја укине дозволата за основање и работење на банката ако утврди дека:

- 1) Дозволата е прибавена врз основа на неистинити податоци;
- 2) Банката не донела одлука за основање во рок од 30 дена од добивањето на одлуката за основање и работење, односно одлука за статусни измени, во рок од 30 дена од добивањето на дозволата за вршење на статусни измени;
- 3) Банката не поднела пријава за упис во трговскиот регистар во пропишаниот рок;
- 4) Банката не започнала со работа во рок од 90 дена од издавањето на дозволата за основање и работење;
- 5) Банката не работи согласно со издадената дозвола и одредбите на овој закон;
- 6) Банката не ги исполнува техничките, организационите, кадровските и други услови за извршување на банкарски работи согласно со стандардите утврдени од страна на Народна Банка на Република Македонија;
- 7) Подолго од шест месеци банката нема од Народна банка на Република Македонија согласност за работоводен орган на банката;
- 8) Банката не извршува банкарски работи подолго од една година;
- 9) Не се придржува кон обврската за навремено и точно известување на Народната банка (зголемување на капитал, односно за нова емисија на акции; голема кредитна изложеност; промена во составот на органите на банката; промена на сопственишка структура на акции со право на глас; основање и укинување на делови на банка во земјата; укинување на банка, филијала, подружница или представништво во странство; капитални вложувања на банката во финансиски или нефинансиски институции во земјата или во странство кои изнесуваат помалку од гарантниот капитал на банката) и кон роковите за доставување на извештаите пропишани од Народна Банка на Република Македонија со што се оневозможува вонтеренско следење на банката;
- 10) Матичната банка на подружницата престанала со работа по која било основа;
- 11) Капиталот на банката се намалил под 3,5 милиони евра во денарска противвредност;
- 12) Банката не ги спроведува или постапува спротивно на мерки наложени од Народна банка на Република Македонија со кои: а) и се забранува да ја исплатува добивката во форма на дивиденда или на друг начин, б) и се забранува прибирање на штедни влогови, в) и се забранува стекнување со сопственост во други правни лица, г) и се забранува основање на делови на банка или претставништво, односно на било кој начин ширење на мрежата на работење, д) и се забранува било какво зголемување на кредитна изложеност спрема заемобаратели класифицирани во ризични категории В, Г и Д; Ѓ) и се укинува согласноста за именување на работоводен орган; е) и се наложува санација на банката од страна на акционерите; ж) и се забранува ограничување на пораст на пласманите; и з) и се забранува каматните стапки на депозитите кои се

- исплаќаат да бидат поголеми од вообичаените каматни стапки кои важат за депозитите со соодветен износ и рок на пристигнување во Република Македонија;
- 13) Банка која не успеала да се санира по воведувањето на санациона постапка и именувањето на привремен управник; и
- 14) Кај банка кај која се исполнети условите за воведување на стечајна постапка и ликвидациона постапка.

Сето погоре наведено се однесува и на штедилниците во Република Македонија.

23. Дали институциите кои издаваат електронски пари се законски регулирани и на кој начин?

Издавањето на електронски пари не е посебно регулирано. Законот за банки дава можност банките кои имаат дозвола за работа издадена од Народната банка на Република Македонија да издаваат електронски пари (член 45 точка 6 од Законот за банките "Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 37/02, 51/03). Во моментот ниту една банка во Република Македонија не ја врши оваа активност.

Најдоцна до крајот на 2007 година се планира да се донесе регулатива во согласност со Директивата 2000/46/ЕС, односно покрај банките, услугата издавање електронски пари да се дозволи да ја даваат и посебно регулирани кредитни институции - институции за електронски пари, при што ќе се дефинираат и критериумите што треба да се исполнат за да се врши оваа активност. Се оценува дека е оправдано транспонирањето да се направи откако, согласно член 11 од Директивата, до крајот на април 2005 година ќе биде поднесен Извештајот на Комисијата за примена на Директивата 2000/46 со предлози за нејзина ревизија, особено во делот на заштитата на носителите (bearers) на електронски пари. До тогаш ќе се зајакне и капацитетот на Дирекција за супервизија за извршување на зголемениот обем на активности (лиценцирање и супервизија на институции за електронски пари).

24. Дали се применуваат некои посебни мерки за надзор на финасиските конгломерати како што е дефинирано во Директивата 2002/87/ЕЗ? И ако има, опишете ги?

Во моментот на пазарот во Република Македонија не се присутни финансиски конгломерати. Тоа е основната причина што не постои регулатива и посебни мерки за надзор како што се дефинирани во Директивата 2002/87/ЕС.

Во претстојниот период постапно, со развојот на финансискиот пазар и институции, во домашното законодавство и пракса ќе се имплементираат насоките од цитираната Директива.

25. Како се обезбедува независност во работењето на надзорните органи, во согласност со меѓународните стандарди (Базелска Комисија, клучните принципи на IOSCO и IAIS)?

Согласно Законот за Народната банка на Република Македонија и Уставот на Република Македонија Народната банка на Република Македонија е независна институција во спроведувањето своите функции, вклучувајќи ја и супервизорската функција.

Согласно член 4 од Законот за Народна банка на Република Македонија ("Службен весник на Република Македонија" бр. 03/02, 51/03, 85/03 и 40/04), Народна Банка на Република Македонија и членовите на органите надлежни за донесување на одлуки, при извршувањето на своите функции, не бараат и не добиваат инструкции од органите на државната власт и органите на државната управа. Согласно член 55 од Законот за Народната банка, Народна Банка на Република Македонија има обврска на полугодишно и годишно да го информира Собранието на Република Македонија за супервизијата и преземените мерки спрема банките и штедилниците. Народна Банка на Република Македонија нема обврска да бара било каква

претходна согласност од некој државен орган пред донесувањето на одлуки за преземање на корективни мерки и супервизорски акции.

Во Народна Банка на Република Македонија постои посебен организационен дел -Дирекција за банкарска супервизија, која го спроведува супервизорскиот надзор врз банките и штедилниците. Согласно организационата поставеност, Дирекцијата за банкарска супервизија за своето работење одговара и е под директна надлежност на гувернерот на Народна Банка на Република Македонија.

Во рамките на FSAP мисијата на Светската Банка и ММФ беше утврдено дека Народна Банка на Република Македонија е во целост усогласена со Базелскиот Принцип 1(2) кој се однесува на постоење на оперативна независност на регулаторното тело.

26. Дали стручните лица ангажирани од надзорните органи подлежат на ограничувања (временски или други) во однос на можноста да бидат вработени на повисоки функции во деловните банки?

Согласно член 133-б од Колективниот договор на Народна Банка на Република Македонија, доколку работниот однос на работникот престанува со отказ од страна на работникот, истиот нема право да се вработи во деловна банка, штедилница или ревизорска кука во рок од две години од денот на престанокот на работниот однос. Во сите други случаи вработените во Народна Банка на Република Македонија не подлежат на ограничувања во однос на можноста да бидат вработени на повисоки функции во деловните банки.

В. Сектор осигурување

Општо

1. Каква е моменталната ситуација во Вашата земја со правата на основање и обезбедување на прекугранични услуги од осигурителните друштва од ЕУ? Какви услови се применуваат?

Согласно член 7 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), работи на осигурување во Република Македонија можат да вршат:

- a) друштво за осигурување со седиште (регистрирано) во Република Македонија, кои има добиено дозвола за вршење на работи на осигурување од страна на министерот за финансии. Друштвата за осигурување се основаат единствено како акционерски друштва со седиште во Република Македонија.
- b) филијала на странско друштво за осигурување која добила дозвола за вршење на работи на осигурување од страна на министерот за финансии;
- c) друштво за осигурување на земја членка на Европската унија, кое основало филијала на територијата на Република Македонија или е овластено директно да врши работи на осигурување на територијата на Република Македонија согласно Законот за супервизија на осигурување.

Согласно Законот за супервизија на осигурување:

- За странска земја се смета секоја земја која не е членка на Европската унија;
- За странско друштво за осигурување се смета друштво за осигурување на територијата на некоја странска земја, или физичко лице со постојано место на живеење на територијата на странска земја;

- За друштво за осигурување на земја членка се смета друштво за осигурување на територијата на земја членка на Европската унија, или физичко лице со постојано место на живеење на територија на земја членка.

Согласно член 251 од Законот за супервизија на осигурување предвидено е одредбите кои се однесуваат на вршење на работи на осигурување од страна на странски друштва за осигурување да стапат на сила на 1.1.2008 година. Одредбите кои се однесуваат на вршење на работи на осигурување од страна на друштва за осигурување од земји членки на Европската унија ќе се применуваат од денот на стекнување на полноправно членство на Република Македонија во Европската унија.

2. Дали по добивањето на дозволата за работа, странските осигурителни друштва се третираат во секој аспект исто како и домашните?

Друштвата за осигурување кои имаат дозвола за вршење работи на осигурување во Република Македонија, согласно Законот за супервизија на осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 27/02 и 98/02) се сметаат за домашни друштва за осигурување и истите имаат ист третман без оглед на нивната сопственичка структура.

3. Дали постои законски монопол во една или повеќе гранки на осигурувањето? (на пр. осигурување на моторни возила)

Не постои законски монопол за вршење на работи на осигурување, во смисла едно друштво за осигурување да има дозвола за вршење на работи на осигурување во одредени класи на осигурување или пак да врши одредени работи на осигурување под поинакви услови од другите друштва за осигурување.

4. Колкав е бројот на осигурителни друштва во Вашата земја?

- a) вкупен број;
- b) домашни;
- c) не-домашни, од земјите на ЕУ, од кои:
 - i) претретпријатија ќерки;
 - ii) подружници;
- d) не-домашни, од земји надвор од ЕУ, од кои:
 - i) претпријатија ќерки;
 - ii) подружници.

Измени под точките (a) до (d) од 1999 година.

Број на осигурителни друштва во Република Македонија

		1999	2000	2001	2002	2003	2004
Домашни друштва		4	4	4	7	7	9
Друштва од земји членки на ЕУ		0	0	0	0	0	0
	филијали	0	0	0	0	0	0
	подружници	0	0	0	0	0	0
Странски друштва							
	филијали	0	0	0	0	0	0
	подружници	0	0	0	0	0	0

5. Концентрација на животни и неживотни осигурувања (во однос на бруто премија, според најголемите 5, 10, 15 и 20 осигурителни друштва) Наведете дали тие друштва се:

а) домашни;

б) не-домашни, од земјите на ЕУ;

с) не-домашни, од земјите надвор од ЕУ.

Измени во точките од (а) до (с) од 1999 година.

Табела: Концентрација во 5 друштва						
1999	неживот	100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ Други	
	живот	100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ Други	
	2000	неживот	100%	Домашни	100%	
				Странски	/	ЕУ Други
живот		100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ Други	
2001		неживот	100%	Домашни	100%	
				Странски	/	ЕУ Други
	живот	100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ Други	
	2002	неживот	100%	Домашни	100%	
				Странски	/	ЕУ Други
живот		100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ Други	
2003		неживот	98.2%	Домашни	98.2%	
				Странски	/	ЕУ Други
	живот	100%	Домашни	100%		
			Странски	/	ЕУ Други	

Извор: Министерство за финансии (врз основа на податоците содржани во годишните извештаи на друштвата за осигурување);

Обработка: Министерство за финансии.

Коментар: Во 2003 година на осигурителниот пазар во Република Македонија, седум (7) домашни друштва за осигурување имаа дозвола за вршење работи на осигурување, од кои едно (1) друштво за осигурување имаше дозвола за вршење работи на осигурување на живот, неживотно осигурување и реосигурување, а шест (6) друштва за осигурување имаа дозвола за вршење работи на неживотно осигурување. Во Табелата не се дадени податоци за две друштва за осигурување кои имаа дозвола за вршење работи на неживотно осигурување, од причина што едното од нив, основано во 2002 година, учествуваше во бруто премијата за 2003 година со 1,8%, а другото беше основано во 2003 година и воопшто не работеше во текот на истата година.

Правна рамка – Надзорни тела

6. Како е уредено и која е структурата на финансискиот надзор во вашата земја? Кој врши надзор над целокупното работење на осигурителните друштва, нивната солвентност, техничките одредби и имотот со кој располагаат? (ве молиме наведете име и адреса)?

Согласно член 159 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), супервизија на друштвата за осигурување, а доколку е неопходно и супервизија на правните лица кои се поврзани со друштвата за осигурување, спроведува Министерството за финансии.

Назив: Министерство за финансии
Даме Груев, 14
1000 Скопје

Во рамките на Министерството за финансии, согласно внатрешната Систематизација на работни места, работат:

- a. Одделение за супервизија на осигурување задолжено за спроведување на супервизија врз работењето на друштвата за осигурување и тоа:
 - перманентна вонтеренска супервизија на работењето на друштвата за осигурување преку прибирање и анализирање на извештаите и податоците кои ги доставуваат друштвата за осигурување согласно Законот за супервизија на осигурување;
 - теренска (годишна или друга дополнителна контрола) врз работењето на друштвата;
 - одредување на дополнителни мерки на супервизија.
- b. Одделение за систем на осигурување кое врши работи што се однесуваат на изготвување на законска регулатива од областа на осигурувањето, обработка на барањата за издавање дозволи и согласности на друштвата за осигурување и осигурително брокерските друштва, изготвување анализи, информации, извештаи и други материјали кои се однесуваат на системот на осигурување и други работи поврзани со усовршување на системот на осигурување

7. Какви овластувања има надзорниот орган во поглед на:

- a) барање на потребните дополнителни информации;
- b) спроведување на инспекција на лице место;
- c) обезбедување раководството да работи на примерен начин;
- d) несолвентноста
- e) казнување и корегирање на прекршоците согласно законот?

Овластувањата на Министерството за финансии во однос на спроведување супервизија врз работењето на друштвата за осигурување се регулирани со Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02). Министерството за финансии во моментот работи на изготвување на дополнителна подзаконска регулатива со која подетално ќе бидат регулирани одредени прашања кои се однесуваат на обврската на друштвата за осигурување за доставување на извештаи и информации за нивното работење.

a) Министерството за финансии согласно Законот за супервизија на осигурување има овластување да побара било какви податоци и информации потребни за спроведување на супервизијата. Друштвата за осигурување наведените податоци и информации се должни да ги достават на начин и во рок одредени од страна на Министерството за финансии.

b) При спроведување на супервизијата, Министерството за финансии може да бара од друштвото за осигурување:

- да обезбеди извештаи и информации за работењето на друштвото;
- извештај за извршената ревизија и дополнителни информации кои произлегуваат од истата;
- статистички и други податоци по групи и класи на осигурување и реосигурување како и вонредни прегледи за работењето на друштвото за осигурување.

При спроведување на супервизијата, друштвото за осигурување е должно на овластените работници од Министерството за финансии да им ја даде на увид целокупната документација за работењето на друштвото (член 160).

ц) Согласно член 24 од Законот за супервизија на осигурување, Министерството за финансии издава согласност за вршење на функцијата член на орган на управување во друштвата за осигурување. За член на орган на управување може да биде избрано лице кое исполнува одредени законски услови како што се соодветна стручна подготовка и искуство во управување со вршење на работи на осигурување (член 23). Исто така, Министерството за финансии може да ја повлече согласноста за вршење на функцијата член на орган на управување доколку согласноста е добиена со наведување на неистинити податоци како и доколку лицето работи спротивно на правилата за управување со ризик, другите одредби од Законот за супервизија на осигурување како и другите закони кои го регулираат работењето на друштвата за осигурување. Исто така согласноста може да биде повлечена и доколку лицето не врши контрола над ризиците од работењето на друштвото, не воспостави соодветен систем на внатрешна ревизија во друштвото или пак не обезбеди друштвото за осигурување да ги води трговските книги и другата сметководствена документација согласно Законот за супервизија на осигурување, Законот за трговски друштва, Законот за сметководство и другите законски прописи (член 27).

д) Согласно член 167 од Законот за супервизија на осигурување, Министерството за финансии во случај на несолвентност на друштво за осигурување има овластување да му наложи на органот на управување на друштвото за осигурување да донесе план со мерки за обезбедување на потребното ниво на маргина на солвентност, да свика Собрание на акционери на кое ќе се предложи донесување на соодветни решенија како решение за зголемување на акционерскиот капитал преку нова емисија на акции односно преку добивка, да му наложи на органот на управување на друштвото да преземе мерки за подобрување на управувањето со ризик, зголемување на ефикасноста во наплатата на пристигнатите побарувања на друштвото, соодветно вреднување на ставките во деловните биланси на друштвото, зголемена ефикасност на внатрешната контрола и внатрешната ревизија во друштвото како и други мерки потребни за примена на правилата за управување со ризик. Исто така Министерството за финансии има овластување да изрече мерка забрана друштвото да извршува одредени видови плаќања или слободно да располага со средствата кои ги покриваат техничките резерви и средствата кои ја покриваат математичката резерва .

е) Согласно член 164 од Законот за супервизија на осигурување, Министерството за финансии во случај кога друштвото за осигурување работи спротивно на законските одредби, може да ги изрече следните мерки на супервизија:

- наредба за отстранување на незаконитости;
- одредува на дополнителни мерки;
- одземање на дозволата;
- спроведување на ликвидација на друштвото за осигурување;
- поднесување предлог за отворање стечајна постапка.

Исто така во случај на непочитување на одредбите од Законот за супервизија на осигурување, Министерството за финансии може да покрене прекршочна постапка пред надлежен суд, против друштвото за осигурување како и против одговорно лице во друштво за осигурување. На одговорното лице во друштвото за осигурување може да му се изрече забрана за вршење должност во друштвото за осигурување во траење од една година.

8. Колку актуари вработува надзорниот орган?

Во рамките на Министерството за финансии, Одделението за супервизија на осигурување во моментот има вработено едно лице на местото актуар. Ова се должи на непостоење на Програма за образование и стручно усовршување на актуари во земјата пред 2002 година, кога за првпат Министерството за финансии со користење на странска техничка помош организираше напреден актуарски курс во траење од 2 години. Во јуни 2004 година по завршување на двегодишната обука, девет лица се стекнаа со сертификати за успешно положен актуарски испит.

Согласно стратешкиот план на Министерството за финансии, во наредниот период се планира зајакнување на супервизорската функција, покрај другото и преку вработување на дополнителен број на актуари.

Согласно Законот за супервизија на осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/02 и 98/02), Министерството за финансии како орган надлежен за супервизија на работењето на друштвата за осигурување контролира дали друштвото за осигурување заедно со годишната сметка која ја доставува до Министерството за финансии доставува и потврда од овластен актуар. Овластениот актуар издава потврда по извршената проверка за усогласеноста на податоците во годишните сметки со осигурителните сметководни стандарди и правилноста на пресметките во годишните сметки во однос на формирањето на техничките резерви и другите резерви на друштвата за осигурување. Овластениот актуар е должен да провери дали премиите и техничките резерви се пресметани во согласност со одредбите од Законот за супервизија на осигурување, како и дали истите се пресметани и издвоени на начин кој ќе овозможи долгорочно исполнување на обврските кои произлегуваат од договорите за осигурување од страна на друштвото за осигурување (член 116).

9. Какви се барањата во поглед на службени тајни за членовите на надзорниот орган?

Согласно член 20 од Законот за државните службеници („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/00, 112/00, 34/01, 103/01, 43/02, 98/02, 17/03, 40/03, 85/03, 17/04 и 69/04), вработените на Министерството за финансии се должни податоците со кои располагаат да ги чуваат како службена и деловна тајна.

10. Какви одредби постојат во поглед на размена на информации со надзорните органи од трети земји?

Согласно член 233 став 1 од Законот за супервизија на осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/02 и 98/02), Министерството за финансии прибира и обработува податоци кои се релевантни за спроведувањето на супервизијата.

Министерството за финансии овие податоци може да ги доставува до надлежни органи за супервизија на земјите членки, доколку е потребно за спроведување на супервизија на друштвата за осигурување и доколку тие органи се законски обврзани да чуваат доверливи податоци, како и до надлежни органи за супервизија на странски земји, доколку е потребно за спроведување на супервизија на друштвата за осигурување и доколку тие органи се законски обврзани да чуваат доверливи податоци (член 233 став 3). По исклучок, податоците кои се прибрани од надлежни органи за супервизија на земји членки, Министерството за финансии може да ги доставува само доколку има добиено согласност од органот што ги доставил податоците (член 233 став 4).

11. Дали надзорното тело објавува годишни извештаи? Дали може до Комисијата да се достави примерок од тој извештај или негова кратка содржина на еден од јазиците на ЕУ? Кои се овластувањата за интервенирање на овој орган во случај на несолвентност или злоупотреба на овластувањата?

Во Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02) не е пропишана обврска за изготвување на годишен извештај од страна на Надзорното тело. Сепак, за интерна употреба, Одделението за супервизија на осигурувањето при Министерството за финансии изготвува интерен и неофицијален Годишен извештај за осигурителниот пазар и супервизијата на осигурувањето, врз основа на податоците содржани во годишните извештаи на друштвата за осигурување. Согласно IAIS принципите и стандардите, Министерството за финансии во иднина планира публикување како и објавување на Годишниот извештај на официјалниот web-site на Министерството за финансии.

(Годишен извештај за осигурителниот пазар и супервизија на осигурувањето, види 03_Прилог_02)

Овластувањата за интервенирање во случај на несолвентност или злоупотреба на овластувањата се опишани во одговорот на прашањето со бр. 7 во Оддел II Финансиски услуги, Пододдел В Сектор осигурување, точка 2 Правна рамка - Надзорни тела (03_II_B_2_P7).

12. Како се обезбедува независност во работењето на надзорните органи, согласно меѓународните стандарди (Базелска Комисија, клучните принципи на IOSCO и IAIS)?

Одделението за супервизија на осигурувањето е организациона единица во рамки на Секторот за работи непосредно сврзани со министерот при Министерството за финансии. Во вршењето на работите од своја надлежност, Одделението настојува да обезбеди независност во согласност со принципите на IAIS, односно со ICP 3 - Надзорно тело. Сепак, во однос на есенцијалните критериуми на овој принцип треба да се напомене дека:

Структурата на управување на Одделението за супервизија на осигурувањето е дефинирана со Правилникот за систематизација на работните места во Министерството за финансии, донесен во април 2004 година.

Имено, според Правилникот, Одделението за супервизија на осигурувањето е организациона единица во рамки на Секторот за работи непосредно сврзани со министерот при Министерството за финансии, и се состои од тројца вработени:

Раководител на Одделението за супервизија на осигурувањето

Советник за супервизија на осигурувањето

Виш соработник за супервизија на осигурувањето

Во однос на именување и разрешување на раководителот и вработените во Одделението за супервизија на осигурувањето се применува постапката опишана во Законот за државни службеници („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/00, 112/00, 34/01, 103/01, 43/02, 98/02, 17/03, 40/03, 85/03, 17/04 и 69/04).

Институционалните релации помеѓу Одделението за супервизија на осигурувањето, извршната и судската власт не се посебно дефинирани.

Одделението за супервизија на осигурувањето е организациона единица во рамки на Секторот за работи непосредно сврзани со министерот при Министерството за финансии, и се финансира од буџетот на Република Македонија.

Одделението за супервизија на осигурувањето има транспарентни постапки и процедури при донесување на супервизорските одлуки. Одлуките на Одделението за супервизија на осигурувањето се конзистентни.

Сите значајни измени во законската регулатива која се однесува на дејноста осигурување и супервизорските практики, вообичаено се предмет на претходни консултации со учесниците на пазарот.

Прашања за *acquis*-Услови за пристапување и добивање на дозволи

13. Кои барања според националните закони треба да ги исполнат новите осигурителни друштва пред да започнат со работа? Посебно, кои се барањата во поглед на:

- a) претходно одобрување;**
- b) дијаграм на деловни активности, одржливост на деловниот план;**
- c) соодветност на акционерите/сопствениците**
- d) ограничување на работата на осигурување,**
- e) правен облик**
- f) испитување на потребите?**

Министерството за финансии е орган надлежен за издавање дозволи за вршење работи на осигурување. Согласно член 3 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02) и Законот за трговските друштва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/04), друштво за осигурување може да се основа единствено како акционерско друштво со седиште во Република Македонија.

Друштво за осигурување може да врши само работи на осигурување и/или реосигурување (член 4 став 1). Друштво за осигурување може да врши работи на осигурување во една или повеќе класи на осигурување, во рамките на една од групите на осигурување (член 6):

- неживотно осигурување (класи од точките 1 до 18 од членот 5 од Законот за супервизија на осигурување)
- осигурување на живот (класи од точките 19 до 23 од членот 5 од Законот за супервизија на осигурување).

Постапката за добивање дозвола за вршење работи на осигурување е во голема мерка усогласена со Директивата на Советот на ЕУ 73/239/ЕЕС.

a) Основачите на друштво за осигурување кон барањето за добивање дозвола за вршење работи на осигурување мора да приложат соодветна документација од која може да се види дека се исполнети законски пропишаните услови за добивање дозвола.

Согласно член 32 од Законот за супервизија на осигурување, кон барањето за добивање на дозвола за вршење на работи на осигурување се приложува: предлог на акт за основање; предлог на статут; план за работа; предлог на акти на деловната политика; предлог членови на органот на управување; доказ дека се уплатени парични средства на име акционерски капитал и организационен фонд на засебни привремени сметки кај носител на платен промет; список на акционери, со наведување на име, презиме и адреса на физичките лица и назив и седиште на правните лица, како и податоци за вкупниот номинален износ на поседувани акции и процент на учество во акционерскиот капитал на друштвото за осигурување; во однос на акционерите кои се иматели на квалификувани удели: копија од уписот во трговскиот регистер, доколку акционерот е правно лице; информации за меѓусебната непосредна и посредна капитална, управувачка и роднинска поврзаност на акционерите и нивната финансиска состојба, како и доказ дека против акционерите/правни лица не е во тек стечајна постапка или ликвидација, копија од акционерската книга доколку акционерот е акционерско друштво, а за акционери/странски правни лица, овој документ треба да се презентира со заверен превод; ревизорски извештај од овластено друштво за ревизија за последните две деловни години за акционери/правни лица; предлог договори за вршење на надворешни активности, ако друштвото за осигурување планира да овласти други субјекти за вршење на надворешни активности; документација врз основа на која може да се констатира дека друштвото за

осигурување е кадровски, технички и организационо оспособено за вршење на работите предвидени со актот за основање на друштвото за осигурување.

Доколку акционерот е странско правно лице или домашно правно лице кое е непосредно или посредно во мнозинска сопственост на странски физички или правни лица, кон барањето за добивање на дозвола за вршење на работи на осигурување, покрај горенаведената документација се приложува и: доказ од странското друштво за осигурување дека има дозвола за вршење на работи на осигурување во матичната земја, ако странскиот акционер е друштво за осигурување; мислење на странска институција овластена за супервизија на друштвото за осигурување, ако странскиот акционер е друштво за осигурување и ревизорски извештај од првокласно друштво за ревизија за последната деловна година ако странскиот акционер е правно лице кое не е друштво за осигурување.

Кон барањето за добивање на дозвола за вршење на работи на осигурување треба да се приложи и потврда од овластен актуар дека друштвото за осигурување, во однос на планираниот вид и обем на активности ќе може да го обезбеди потребното ниво на маргина на солвентност.

Согласно член 15 од Законот за супервизија на осигурување акционерскиот капитал на друштвото за осигурување при основање треба да биде најмалку во висина на гарантниот фонд, кој не смее да биде понизок од:

- 750.000 ЕУР, ако полисите на друштвото за осигурување ги покриваат сите или некои ризици од класите на осигурување предвидени во точките 10, 11, 12, 13 и 15 од став 2 од член 5 од Законот за супервизија на осигурување;
- 500.000 ЕУР, ако полисите на друштвото за осигурување ги покриваат сите или неколку ризици од класите на осигурување предвидени во точките 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 16 и 18 од став 2 во член 5 од Законот за супервизија на осигурување;
- 350.000 ЕУР, ако полисите на друштвото за осигурување ги покриваат сите или неколку ризици од класите на осигурување предвидени во точките 9 и 17 од став 2 на член 5 од Законот за супервизија на осигурување;
- 2.500.000 ЕУР, ако полисите на друштвото за осигурување ги покриваат сите ризици или неколку ризици од класата на осигурување предвидена во точката 14 од став 2 од член 5 од Законот за супервизија на осигурување, со исклучок на случајот под точката 5;
- 1.400.000 ЕУР, ако полисите на друштвото за осигурување ги покриваат сите или неколку ризици од класата на осигурувања предвидена во точката 14 од став 2 од член 5 од Законот за супервизија на осигурување, доколку годишниот износ на премија од оваа класа во секоја од последните три деловни години е понизок од 230.000 ЕУР или 4% од вкупниот износ на осигурителни премии во тој период од сите класи во рамки на кои друштвото за осигурување врши работи на осигурување;
- 750.000 ЕУР, под услов полисите на друштвото за осигурување да ги покриваат сите или некои ризици од групата на осигурување на живот;
- 1.500.000 ЕУР доколку друштвото врши работи на реосигурување.

Во случај кога друштвото за осигурување покрива ризици од две или повеќе класи на неживотно осигурување, при определување на износот на акционерски капитал, ќе се земе во предвид пропишаниот износ на гарантниот фонд за онаа класа на осигурување за која износот на гарантен фонд е највисок.

b) Согласно Законот за супервизија на осигурување, Планот за работа на друштвото за осигурување содржи: основи на деловната политика; класи на осигурување во рамки на кои друштвото за осигурување планира да врши работи на осигурување; принципи за реосигурување, вклучувајќи табели за максимално покритие за сите класи на осигурувања; пресметка на потребното ниво на маргината на солвентност; планиран обем на трошоци за основање, организациски трошоци и трошоци за развој, кои треба да бидат покриени од организациониот фонд на друштвото; проценка на ликвидноста, како и финансиски извори

потребни за исполнување на обврските и обезбедување потребно ниво на маргина на солвентност; елаборат со проекција за очекувани деловни резултати за најмалку тригодишен период пред се во врска со очекуваниот приход од премиите, очекуваните штети, расходите за спроведување на осигурувањето, очекуваната добивка, очекуваните обештетувања, како и висината на технички и други резерви (член 38).

Ако друштвото за осигурување има намера да врши работи на осигурување вклучувајќи и осигурување на туристичка помош за лица кои се соочуваат со проблеми при патување или други случаи на отсуство од дома или од постојаното место на живеење, Планот за работа исто така треба да вклучува спецификација на расположиви средства на друштвото за осигурување кои се потребни за задоволување на непаричните обврски (средства за помош) кои произлегуваат од таа класа на осигурување (член 18 став 1, точка 5).

Друштвото за осигурување е должно на годишна основа да изготвува План за работа и истиот да го доставува до Министерството за финансии најдоцна до 31 декември во тековната година за наредната година (член 38 став 4).

с) Согласно член 32 од Законот за супервизија на осигурување, соодветноста на акционерите /сопствениците се проценува од аспект на нивната финансиска состојба како и нивната меѓусебна непосредна и посредна капитална, управувачка и роднинска поврзаност. Така при основање на друштвото за осигурување кон барањето за добивање дозвола за вршење работи на осигурување друштвото доставува и:

- информации за меѓусебната непосредна и посредна капитална, управувачка и роднинска поврзаност на акционерите и нивната финансиска состојба;
- доказ дека против акционерите правни лица не е во тек стечајна постапка или постапка на ликвидација.

д) Согласно член 4 од Законот за супервизија на осигурување, друштвата за осигурување можат да вршат само работи на осигурување и/или реосигурување. Друштва за осигурување можат да вршат работи на осигурување во класите на осигурување за кои добиле дозвола од Министерството за финансии, по поднесено барање и приложена соодветна документација со која се потврдува дека се исполнети законски пропишаните услови.

е) Согласно член 13 од Законот за супервизија на осигурување, друштво за осигурување можат да основаат домашни и странски физички и правни лица.

ф) Планот за работа треба да содржи реален план за идната позиција на друштвото на пазарот за осигурување.

14. Кои се правилата во поглед на промена на контролата над осигурителните друштва (на пр. барање за добивање на одобрение, известување, стандарди кои треба да се задоволат)

Согласно член 18 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), Министерството за финансии издава согласност за директно или индиректно стекнување на акции во друштво за осигурување чиј вкупен износ е еднаков или го надминува нивото на квалификувани удели во друштвото за осигурување односно за стекнување постапно или одеднаш на 10%, 20%, 33%, 50% или 75% од акциите со право на управување во друштвото за осигурување. Во случај кога лицето кое добило согласност за стекнување на квалификувани удели има намера да ги продаде акциите со што ќе се намали неговото учество под лимитот за кој е дадена таа согласност должно е за својата намера да го известува Министерството за финансии.

Министерството за финансии издава дозвола и за статусни измени во друштво за осигурување односно за спојување на друштва за осигурување, припојување на едно друштво кон друго или поделба на друштво за осигурување на повеќе самостојни друштва за осигурување (член 48).

Дозвола од Министерството за финансии е потребна и во случај на пренос на осигурително портфолио односно пренос на договорите за осигурување во една или повеќе класи на осигурување, заедно со средствата кои ги покриваат техничките резерви и/или математичката резерва, во висина на техничките резерви и/или математичката резерва кои треба да бидат издвоени за осигурителното портфолио кое е предмет на пренос на друго друштво за осигурување (член 42, 43 и 44).

15. Кои правила се применуваат врз посредниците во осигурувањето кои работат во вашата земја? Кои барања треба да ги исполнат пред да започнат со работа (регистрација, испитување, професионални барања)

Условите за вршење работи на посредување во осигурувањето се регулирани во Дел Десетти од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), Законот за облигациони односи (“Службен весник на Република Македонија” бр. 18/01, 04/02, 05/03) во делот кој се однесува на договорите за посредување, како и во Правилникот за начинот на спроведување на испит за осигурителен брокер („Службен весник на Република Македонија“ бр. 48/02).

Осигурително брокерски работи претставуваат посредување во договарање на осигурително и реосигурително покритие и при реализирање на отштетни побарувања по остварен осигуран штетен настан.

Осигурително брокерски работи можат да вршат единствено осигурително брокерски друштва кои имаа добиено дозвола од страна на министерот за финансии. Осигурително брокерско друштво се основа како акционерско друштво со седиште во Република Македонија, а основачи може да бидат домашни и странски правни и физички лица. За добивање дозвола за вршење осигурително брокерски работи треба да се исполнат следниве услови: уплатен основачки капитал од најмалку 75.000 ЕУР во денарска противвредност; минимум двајца осигурителни брокери да се вработени во осигурителното брокерско друштво; осигурителното брокерско друштво да ги осигура своите обврски кон сопствениците на полиси во случај на прекршување на одредбите од договорот за посредување до еден осигурен износ, кој во однос на поединечен осигурен случај не смее да биде помал од 250.000 ЕУР и/или во врска со сите осигурени случаи во една година не смее да биде помал од 500.000 ЕУР.

Осигурителен брокер е лице кое има добиено лиценца од страна на министерот за финансии. За добивање на лиценца за осигурителен брокер лицето треба да има положено стручен испит, и да има најмалку една година работно искуство од областа на осигурувањето. Осигурителениот брокер делува во име и за сметка на своите клиенти во однос на друштвата за осигурување и реосигурување, почитувајќи ги добрите деловни обичаи.

Прашања за *acquis*- Услови за работење

16. Кои барања се дефинирани со домашен закон во поглед на претходно одобрување на премијата или условите на полисите за задолжително и незадолжително осигурување?

Согласно член 32 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), друштвата за осигурување при основање се должни кон барањето за добивање дозвола за вршење работи на осигурување да достават Општи и посебни услови за осигурување по класи на осигурување како и Тарифи на премии по групи и класи на осигурување со структура на премија, за сите класи на осигурување.

Во случај на промена на Општите и посебни услови за осигурување и/или тарифи на премии по групи и класи на осигурување, друштвото за осигурување е должно да го известат Министерството за финансии (член 163).

Овластениот актуар на друштвото е должен да провери дали премиите и техничките резерви се пресметани во согласност со законот како и дали истите се издвоени на начин кој ќе овозможи долгорочно исполнување на обврските кои произлегуваат од договорите за осигурување. За извршените активности овластениот актуар издава потврда која ја доставува во прилог на годишната сметка на друштвото за осигурување (член 121).

Доколку овластениот актуар при вршење на својата работа, утврди дека премиите не се пресметани согласно Законот за супервизија на осигурување или пак тие се пресметани и издвоени на начин кој ја загрозува долгорочната способност на друштвото за осигурување за исполнување на обврските кои произлегуваат од договорите за осигурување, актуарот е должен веднаш да го извести органот на управување на друштвото, а доколку органот не преземе соодветни дејства, актуарот е должен веднаш да го извести Министерството за финансии (член 116).

17. Кои се правилата во поглед на воведување на технички одредби? Дали друштвата за животно/неживотно осигурување се обврзани да вработат актуари?

Согласно член 80 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), заради трајно обезбедување на извршувањето на обврските по договорите за осигурување друштвата за осигурување се должни да формираат технички резерви кои се состојат од резерви за преносни премии, резерви за бонуси и попусти, резерви за штети и други технички резерви.

Друштвото за осигурување кое врши осигурување на живот и/или други осигурувања за кои се однесуваат табелите на веројатност и пресметките кои се слични со осигурувањето на живот се должни, исто така да издвојат и математичка резерва во утврден процент од уплатените премии по овие осигурувања, согласно со техничките основи. Друштвото за осигурување кое склучува осигурителни полиси кај кои инвестициониот ризик е на товар на осигуреникот исто така е должно, во однос на тие осигурителни полиси да издвои посебни средства кои ги покриваат техничките резерви.

Министерството за финансии во моментот, со техничка помош обезбедена од Европската Комисија изготвува подзаконски акт со кој детално ќе се регулира начинот на издвојување на техничките резерви и/или математичката резерва на друштвата за осигурување.

Согласно член 113 од Законот за супервизија на осигурување, друштвата за осигурување кои имаат дозвола за вршење работи на осигурување се должни да назначат овластен актуар и за тоа да го известат Министерството за финансии.

18. Која е дефиницијата за границата на солвентност?

Согласно член 68 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), капиталот на друштвото за осигурување се состои од основен и дополнителен капитал. Терминот капитал кој е дефиниран во Законот за супервизија на осигурување (ставките кои се вклучуваат во негова пресметка) соодејствува со терминот *solvency margin* согласно Директивата 73/239/ЕЕЦ.

Основниот капитал на друштвото се состои од уплатен акционерски капитал, резерви на друштвото, пренесена нераспределена добивка, нераспределена добивка од тековната година намалена за сопствените акции кои ги поседува друштвото, долгорочни нематеријални средства, пренесена непокриена загуба и други потенцијални обврски на друштвото (член 69).

Дополнителниот капитал на друштвото се состои од уплатениот акционерски капитал од кумулативни приоритетни акции, субординирани должнички инструменти, хартии од вредност со неопределен рок на пристигнување и половина од неуплатениот акционерски капитал само доколку износот на уплатен капитал е повеќе од 25% од вкупниот акционерски капитал на

друштвото за осигурување. При пресметка на капиталот на друштвото, дополнителниот капитал ќе се земе предвид само во износ не повеќе од 50% од основниот капитал (член 70).

При пресметка на капиталот на друштвото, износот на основниот и дополнителниот капитал се намалува и за вложувањата на друштвото во акции или субординирани должнички инструменти издадени од друго друштво за осигурување или друга финансиска институција кај кои друштвото за осигурување има удел од повеќе од 10%, како и други вложувања во тие субјекти, кои се вклучени во пресметката на капиталот на тие субјекти, како и за вложувања на друштвото во акции или субординирани должнички инструменти издадени од друштва за осигурување или финансиски институции освен оние наведени претходно, кои се во износ поголем од 10% од капиталот на друштвото за осигурување пресметан пред одбивање на претходно наведените и овие вложувања (член 70).

Капиталот на друштвото за осигурување во секое време треба да биде барем еднаков на потребното ниво на маргина на солвентност на друштвото за осигурување, кое се пресметува со примена на методот стапка на премија или методот стапка на штети, во зависност од тоа кој ќе даде повисок резултат.

Методите на пресметка на потребното ниво на маргина на солвентност поодделно за осигурување на живот и неживотно осигурување, детално се пропишани со Законот за супервизија на осигурување (член 75 и 76).

19. Кои се границите на солвентност на друштвата за животно и неживотно осигурување кои работат на пазарот во вашата земја?

Потребното ниво на маргината на солвентност на друштвото за осигурување кое врши работи на неживотно осигурување и/или реосигурување се пресметува согласно член 75 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), каде што е наведено дека капиталот на друштвото за осигурување кое врши работи на неживотно осигурување и/или реосигурување во секое време треба да биде барем еднаков на потребното ниво на маргината на солвентност на друштвото за осигурување, кое се пресметува со примена на методот стапка на премија или методот стапка на штети, во зависност од тоа кој ќе даде повисок резултат (член 16 од ЕУ Директивата 73/239/ЕЕС).

Потребното ниво на маргината на солвентност на друштвото за осигурување кое врши работи на осигурување на живот се пресметува согласно член 76 од Законот за супервизија на осигурување (член 28 од ЕУ Директивата 2002/83/ЕС), каде што е наведено дека капиталот на друштвото за осигурување кое врши работи на осигурување на живот во секое време треба да биде барем еднаков на потребното ниво на маргината на солвентност, кое се пресметува како збир од два резултати (првиот произлегува од вкупниот износ на математичката резерва, а вториот произлегува од ризичниот капитал и се пресметува за оние класи на осигурување кај кои ризичниот капитал не е негативен број).

20. Кој е минималното ниво на капитал/минималниот гарантен фонд?

Согласно член 77 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), гарантниот фонд на друштвото за осигурување претставува една третина од потребното ниво на маргина на солвентност.

Покрај тоа гарантниот фонд на друштвото за осигурување кое врши работи на осигурување во класите на неживотно осигурување не смее да биде понизок од:

- 750.000 ЕУР, ако полисите на друштвото за осигурување ги покриваат сите или некои ризици од класите на осигурување предвидени во точките 10, 11, 12, 13 и 15 од став 2 од член 5 од Законот за супервизија на осигурување;
- 500.000 ЕУР, ако полисите на друштвото за осигурување ги покриваат сите или неколку ризици од класите на осигурување предвидени во точките 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 16 и 18 од став 2 во член 5 од Законот за супервизија на осигурување;

- 350.000 ЕУР, ако полисите на друштвото за осигурување ги покриваат сите или неколку ризици од класите на осигурување предвидени во точките 9 и 17 од став 2 на член 5 од Законот за супервизија на осигурување;
- 2.500.000 ЕУР, ако полисите на друштвото за осигурување ги покриваат сите ризици или неколку ризици од класата на осигурување предвидена во точката 14 од став 2 од член 5 од Законот за супервизија на осигурување, со исклучок на случајот под точката 5;
- 1.400.000 ЕУР, ако полисите на друштвото за осигурување ги покриваат сите или неколку ризици од класата на осигурувања предвидена во точката 14 од став 2 од член 5 од Законот за супервизија на осигурување, доколку годишниот износ на премија од оваа класа во секоја од последните три деловни години е понизок од 230.000 ЕУР или 4% од вкупниот износ на осигурителни премии во тој период од сите класи во рамки на кои друштвото за осигурување врши работи на осигурување;
- 750.000 ЕУР, под услов полисите на друштвото за осигурување да ги покриваат сите или некои ризици од групата на осигурување на живот;
- 1.500.000 ЕУР доколку друштвото врши работи на реосигурување.

Во случај кога друштвото за осигурување покрива ризици од две или повеќе класи на неживотно осигурување, при определување на износот на акционерскиот капитал ќе се земе предвид пропишаниот износ на гарантен фонд за онаа класа на осигурување за која износот на гарантен фонд е највисок.

Акционерскиот капитал на друштвото за осигурување треба да биде најмалку во висина на законски пропишаниот износ на гарантен фонд (член 15).

21. Кои се правилата за инвестициски фондови на осигурителните друштва (диверзификација, ограничување на износот)?

Правилата за вложување на средства кои ги покриваат техничките резерви се пропишани со Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02).

При изборот на видот на вложување на средствата кои ги покриваат техничките резерви, друштвото за осигурување е должно да ги земе предвид класите на осигурување во рамки на кои врши работи на осигурување, на начин кој ќе обезбеди сигурност, профитабилност и ликвидност на вложувањата. Исто така средствата кои ги покриваат техничките резерви мора да бидат диверсифицирани на начин кој ќе обезбеди дека не постои значително потпирање на било каква категорија на средства, пазар или инвестиција. Друштвото за осигурување е должно да изврши проспособување на вложувањата на средствата кои ги покриваат техничките резерви а кои се изложени на ризик од потенцијални загуби поради промена на каматните стапки, флукуации на девизниот курс, кредитен ризик и други пазарни ризици, со обврските кои произлегуваат од договорите за осигурување на кои влијаат овие промени (член 87).

Согласно член 88 од Законот за супервизија на осигурување, средствата кои ги покриваат техничките резерви можат да бидат во форма на банкарски сметки и депозити во банки кои имаат дозвола издадена од Народна Банка на Република Македонија, доколку истите носат камата (најмногу до 60% од вредноста на средствата кои ги покриваат техничките резерви); обврзници и други хартии од вредност што ги издала или за кои гарантира Народна Банка на Република Македонија (најмногу 80% од вредноста на средствата кои ги покриваат техничките резерви); сертификати за депозит и други хартии од вредност издадени или гарантирани од банки кои имаат дозвола издадена од Народна Банка на Република Македонија (најмногу 60% од вредноста на средствата кои ги покриваат техничките резерви); хартии од вредност врз основа на хипотека издадени од банки кои имаат дозвола издадена од Народна Банка на Република Македонија (најмногу 60% од вредноста на средствата кои ги покриваат техничките резерви); обврзници и други хартии од вредност што ги издава или за кои гарантира Република Македонија (најмногу 80% од вредноста на средствата кои ги покриваат техничките

резерви); акции издадени врз основа на одобрение од Комисијата за хартии од вредност, кои се регистрирани на првиот или вториот пазар на Македонската берза или на друг организиран пазар на хартии од вредност што го контролира Комисијата за хартии од вредност (најмногу 30% од вредноста на средствата кои ги покриваат техничките резерви); обврзници и други хартии од вредност издадени од акционерски друштва во Република Македонија врз основа на одобрение од Комисијата за хартии од вредност, кои се регистрирани на првиот или вториот пазар на Македонската берза или на друг организиран пазар на хартии од вредност што го контролира Комисијата за хартии од вредност (најмногу 40% од вредноста на средствата кои ги покриваат техничките резерви); комерцијални записи издадени од првокласни акционерски друштва во Република Македонија (најмногу 40% од вредноста на средствата кои ги покриваат техничките резерви); документи за удел и акции на инвестициони фондови во Република Македонија кои работат врз основа на Законот за инвестициони фондови (најмногу 20% од вредноста на средствата кои ги покриваат техничките резерви); обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки на земји членки на Европската унија, Јапонија или САД; обврзници и други хартии од вредност со фиксен приход издадени од не-државни, странски компании или банки од земји членки на ЕУ, Јапонија или САД; акции и хартии од вредност со кои се тргува на главните берзи во земји членки на ЕУ, Јапонија или САД; документи за удел и акции издадени од овластени инвестициони фондови со седиште во земја членка на ЕУ, Јапонија или САД што инвестирале претежно во (котирали) регистрирани акции на берзите во тие земји; форвард-договори што гласат на валутни курсеви и финансиски деривати, доколку тоа вложување има исклучиво за цел заштита од валутен ризик; друг вид на вложување согласно правилата на Министерството за финансии.

Во инструменти на странски издавач надвор од Република Македонија, друштвата за осигурување можат да вложат најмногу 20% од средствата кои ги покриваат техничките резерви.

22. Кои правила се однесуваат на осигурувањето и начинот на електронско тргување?

Правила во однос на осигурување и средства на електронско тргување не се пропишани. Друштвата за осигурување можат слободно да прибираат и доставуваат понуди по електронски пат, меѓутоа полисата за осигурување како документ за склучен договор за осигурување мора да биде во писмена форма.

23. Кои правила се однесуваат на договорите за осигурување при далечинско тргување?

Посебни правила во однос на далечинско тргување не се пропишани.

24. Кои информации треба да му се дадат на клиентот при заклучување на договорот за осигурување?

Согласно член 49 од Законот за супервизија на осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 27/02 и 98/02), договорот за осигурување, кој покрива ризици на територијата на Република Македонија, ги содржи следниве податоци: настани врз основа на кои настанува обврска на друштвото за осигурување за плаќања кои произлегуваат од договорот за осигурување, како и настани поради кои обврската на друштвото за осигурување за плаќање престанува; начин на извршување, обем и доспевање на обврските на друштвото за осигурување; износот и условите за плаќање на премија, како и правни последици во случај на неплаќање; период на важење на договорот за осигурување, во кој особено треба да се наведе: начин на автоматско обновување на договорот за осигурување; начин на кој договорот за осигурување може да се откаже, делумно или целосно да се прекине, како и обврски на друштвото за осигурување во тие случаи; последици од побарувања кои произлегуваат од договори за осигурување во случај на пропуштање на предвидените рокови; во однос на осигурување на живот, рокови и услови, како и обем на авансни плаќања согласно полисите за осигурување, рокови и услови кои се однесуваат на учество на осигурениците во

добивката на друштвото за осигурување, како и критериуми за пресметка на нивното учество, и услови и методи за пресметка и исплата на откупна вредност.

Во случај на осигурување на правна заштита, во договорот за осигурување децидно се наведува дека друштвото за осигурување ги покрива исклучиво трошоците за правно застапување преку адвокат или друго лице назначено од друштвото за осигурување.

Во случај кога осигуреникот е физичко лице, друштвото за осигурување или осигурителното брокерско друштво е должно при склучување на договорот за осигурување во писмена форма да го извести осигуреникот за следното: назив, правен статус, седиште и адреса на друштвото за осигурување, како и филијалата преку која е склучен договорот за осигурување; општите и посебни услови на полиси кои се применуваат на осигуреникот и осигурителот и законот што го регулира договорот за осигурување; случаи при кои општите и посебни услови на полисата не се применуваат на односот помеѓу осигурителот и осигуреникот, извршување, обемот и достасување на обврските на друштвото за осигурување; период на важење на договорот за осигурување; износот на премија, како и пресек на премијата по одделни ризици (доколку со договорот за осигурување се покриени ризици кои произлегуваат од неколку класи на осигурување) и износите на даноци, такси и други трошоци по основ на премијата и вкупниот износ што треба да се плати; право на одложување или прекинување на договорот за осигурување; упатување на Министерството за финансии, како надлежен орган за супервизија на друштвото за осигурување до кое може да се достави жалба во однос на друштвата за осигурување и осигурителните брокерски друштва.

Во случај на осигурување на живот или осигурување од последици на несреќен случај со право на поврат на еден дел од премијата за осигурување, известувањето на осигуреникот покрај наведените податоци, треба да содржи и податоци за: основи и критериуми за распределба на добивката; табела на откупната вредност на полисата; минималната премија и минималното времетраење на осигурувањето потребни за капитализација на договорот за осигурување и правата кои ги има осигуреникот во тој случај; во случај кога инвестициониот ризик е на товар на осигуреникот, издвоени средства кои ја покриваат математичката резерва за тоа осигурување како и структурата на вложување на тие средства; даночната регулатива која се однесува на осигурувањето.

Прашања за *acquis*- Информации што се доставуваат до надзорните органи

25. Кои правила се применуваат врз осигурителните друштва во поглед на формата на билансот, искажување на нето или бруто добивка, вреднување на влоговите, (профит или загуба), процена на инвестициите (претходни или тековни) нереализирана добивка?

Правилата кои ги применуваат друштвата за осигурување во однос на изготвување на финансиските извештаи, пропишани се со Законот за трговски друштва („Службен весник на Република Македонија” бр. 28/04), Уредбата за сметковниот план за друштвата за осигурување („Службен весник на Република Македонија” бр. 34/02), Правилникот за формата и содржината на билансните шеми за друштвата за осигурување („Службен весник на Република Македонија” бр. 36/99) и Меѓународните сметководствени стандарди.

Билансот на успех се состои од:

- Техничка пресметка од работи на неживотно осигурување;
- Техничка пресметка од работи на осигурување на живот;
- Нетехнички резултат - вкупна пресметка.

Билансот на состојба се дели на актива и пасива:

– Активата се состои од:

- Побарувања за запишан, а неуплатен капитал;

- Нематеријални средства;
- Материјални средства;
- Вложувања;
- Вложување за сметка и ризик на сопственикот на полисата за осигурување на живот;
- Побарувања;
- Останати средства;
- Платени трошоци за идните периоди и недостасана наплата на приходи;
- Вонбилансна евиденција.

– Пасивата се состои од:

- Капитал и резерви;
- Обврски од втор ред;
- Технички резервирања;
- Неосигурителни-технички резервирања;
- Останати резервирања;
- Депозити задржани од работите предадени во реосигурување и финансиски и пресметковни односи;
- Останати обврски;
- Одложено плаќање на трошоци и приходи во идните периоди;
- Вонбилансна евиденција.

Во Министерството за финансии во тек е изготвување на подзаконски акт за целосно усогласување на билансните шеми со ЕУ Директивата 91/674/ЕЕС.

Друштвата за осигурување се должни деловните биланси и годишните извештаи да ги поднесат на ревизија. Извештаите од ревизијата треба да се достават до Министерството за финансии најдоцна до 1 јуни од тековната година за претходната година.

Во Министерството за финансии во тек е изготвување на подзаконски акт кој се очекува да биде донесен до крајот на 2005 година, а кој ќе содржи специфични правила за вреднување на вложувањата на средствата, ревалоризација на вложувањата, трошоците од вложувањата, како и нереализираната добивка од вложувањата, кои што друштвата за осигурување ќе бидат должни да ги применуваат при финансиското известување.

26. Кои посебни правила се применуваат при објавување на годишните извештаи на осигурителните друштва?

Согласно член 120 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), друштвата за осигурување, до Министерството за финансии се должни да достават годишна сметка за деловната година која е еднаква со календарската година, и тоа во првите три месеци од тековната година.

Друштвата за осигурување се должни деловните биланси и годишните извештаи да ги поднесат на ревизија. Извештаите од ревизијата треба да се достават до Министерството за финансии најдоцна до 1 јуни од тековната година за претходната година (член 129).

Друштвата за осигурување се должни најмалку во еден дневен весник, да го објават ревизорскиот извештај придружен со мислењето на ревизорот, во рок од 15 дена од усвојување на извештајот од страна на собранието на акционери, но не подоцна од шест месеци од завршувањето на календарската година на која се однесува извештајот (член 132).

27. Кои се годишните сметководствени, бонитетни и статистички информации за работењето кои треба да ги достави секое друштво до надзорниот орган?

Покрај обврската за изготвување и доставување на Годишна сметка (детално опишана во одговорот на Прашање бр. 25 во Оддел II Финансиски услуги, Пододдел В Сектор осигурување, Поглавје 03 (03_II_V_5_P25)), Потврда од овластен актуар и Извештај од овластениот ревизор до Министерството за финансии, друштвата за осигурување, согласно член 104 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), се должни на квартална основа да вршат пресметка и контрола на: 1) обемот на капитал; 2) потребното ниво на маргина на солвентност; 3) износот на техничките резерви; 4) вредност на средствата кои ги покриваат техничките резерви; 5) видови, вложување и локализација на средствата кои ги покриваат техничките резерви или математичката резерва; 6) статистички осигурителни податоци. Овие податоци, друштвата се должни да ги достават до Министерството за финансии во рок од седум дена од завршетокот на секој квартал.

Исто така, органот на управување на друштвото за осигурување е должен да го извести Министерството за финансии доколку е загрозена ликвидноста или солвентноста на друштвото за осигурување или финансиската состојба на друштвото за осигурување се променила до степен кога друштвото за осигурување повеќе не го обезбедува потребното ниво на маргина на солвентност (член 26) .

28. Кои правила се однесуваат на барањата на надзорното тело за доставување на дополнителни информации?

Министерството за финансии согласно Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02) има овластување да побара било какви податоци и информации потребни за спроведување на супервизијата. Друштвата за осигурување наведените податоци и информации се должни да ги достават на начин и во рок одредени од страна на Министерството за финансии.

Друштвата за осигурување се должни на овластените работници од Министерството за финансии да им ја дадат на увид целокупната документација за работењето на друштвото (член 160).

29. Со кои правила се уредува инспекцијата на лице место?

Постапката за спроведување на теренска супервизија е уредена во Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02).

Согласно член 159 од Законот за супервизија на осигурување, Министерството за финансии спроведува супервизија на друштвата за осигурување со цел да утврди дали вршењето на работи на осигурување е согласно правилата за управување со ризик, другите одредби од Законот за супервизија на осигурување или други закони кои го регулираат работењето на друштвата за осигурување.

При спроведување на супервизијата Министерството за финансии може да бара друштвото за осигурување да обезбеди извештаи и информации за работењето на друштвото, извештај за извршената ревизија и дополнителни информации кои произлегуваат од истата, статистички и други податоци по групи и класи на осигурување и реосигурување како и вонредни прегледи за работењето на друштвото (член 160).

При спроведување на супервизијата, друштвото за осигурување е должно на овластените работници од Министерството за финансии да им ја даде на увид целокупната документација за работењето на друштвото. Овластените работници можат да задржат и изнесат само копии од документацијата на друштвото (член 160)

Прашања за asqius- задолжително осигурување

30. Кои видови на осигурувања се задолжителни?

Согласно член 154 од Законот за осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр. 35/01- пречистен текст), следниве класи на осигурување се задолжителни:

- осигурување на патниците во јавниот сообраќај од последици на несреќен случај;
- осигурување на сопствениците, односно корисниците на моторни возила од одговорност за штети причинети на трети лица;
- осигурување на сопствениците, односно корисниците на воздухоплови од одговорност за штети причинети на трети лица;
- осигурување на сопствениците, односно корисниците на бродови, односно на чамци на моторен погон од одговорност за штети причинети на трети лица и
- осигурување на сопствениците, односно корисниците на шински возила (возови, шинобуси и друго) од одговорност за штети причинети на трети лица.

Сопствениците, односно корисниците на превозни средства, во кои спаѓаат моторните возила, пловни објекти, воздухоплови и шински возила регистрирани за превоз на патниците во јавниот сообраќај се должни со друштво за осигурување да склучат договор за осигурување на патниците од последици на несреќен случај. Патникот кому ќе му се случи несреќен случај, односно корисникот на осигурувањето во случај на смрт на патникот, има право да бара од друштвото за осигурување кај кое е извршено осигурувањето непосредно нему да му ја изврши обврската од договорот за осигурување. Ако сопственикот, односно корисникот на возилото не склучил договор за осигурување на патниците според одредбите на овој закон, а се случил несреќниот случај, патникот, односно лицето кое би било корисник на осигурувањето да бил склучен договор за осигурување, може да истакне барање за исплата на осигурената сума од кое било друштво за осигурување што на територијата на Република Македонија врши таков вид на осигурување.

Сопственикот, односно корисникот на моторно возило и на приклучно возило е должен да склучи договор за осигурување од одговорност за штети што со употреба на моторно возило ќе им ја причини на трети лица (осигурување од автомобилска одговорност) поради смрт, телесна повреда, нарушување на здравјето, уништување или оштетување на предмети, освен од одговорност за штети за предметите што ги примил на превоз. Моторни и приклучни возила, во смисла на овој закон, се сите возила на моторен погон што се движат по јавен пат на кој се врши сообраќај што според прописите за регистрација на друмските возила, мораат да имаат сообраќајна дозвола која се продолжува во рокови не подолги од 12 месеци, при претходен технички преглед, а за тракторите независно од поседувањето на сообраќајната дозвола и роковите за технички преглед. Според Законот, следниве лица не се сметаат за трети лица, и немаат право на надомест на штета по основ на осигурување од автомобилска одговорност: договорувачот на осигурувањето, сопственикот, сосопственикот, корисникот и секој друг имател на возило и тогаш кога не управувале со возилото при настанувањето на штетата, возачот на возилото кој е одговорен за штетата и лица кои на недозволен начин го присвоиле возилото па и тогаш кога во моментот на незгодата не управувале со возилото. Лице на кое на територијата на Република Македонија му е причинета штета со употреба на моторно возило чиј сопственик, односно корисник не е осигуран од автомобилска одговорност има право да бара надоместок на штета од било кое друштво за осигурување кое врши задолжително осигурување од автомобилска одговорност. Друштвото за осигурување на кое му е поднесено вакво барање за надомест на штета е должно да исплати надоместок на штета како да бил склучен договор за осигурување.

Друштвото за осигурување има право на регрес од сопственикот, односно корисникот на возилото кој не склучил договор за осигурување од автомобилска одговорност во висина на исплатениот надомест. До колку исплатениот надомест не може да се оствари или не може целосно да се оствари од регресниот должник, ненаплатениот износ го поднесуваат сите

друштва за осигурување кои спроведуваат осигурување од автомобилска одговорност сразмерно на премија што ја остваруваат од тој вид на осигурување. Оштетеното лице на кое му е предизвикана штета со употреба на непознато моторно возило од друштвото за осигурување кое врши осигурување од автомобилска одговорност има право да бара надомест само на нематеријална штета, и тоа до висината на најнискиот износ на кој мора да се договори осигурување од автоодговорност на патнички возила.

Сопственикот, односно корисникот на воздухоплов запишан во регистарот на воздухоплови на Република Македонија, е должен кај друштво за осигурување кое врши работи на осигурување од оваа класа да се осигура од одговорност за штета што воздухопловот може да ја предизвика на трети лица поради смрт, повреда, нарушување на здравјето, уништување или оштетување на предмети, освен од одговорност за штети на предмети што ги примил на транспорт. Лицата кои се превезуваат со воздухопловот се сметаат за трети лица. Лицата кои по налог на сопственикот, односно корисникот на воздухопловот или за негова сметка, работат на извршување на транспортот, не се сметаат за трети лица.

Сопственикот, односно корисникот на брод, односно чамец на моторен погон со сила на моторот над 1,5 КС регистриран за деловни цели, спорт и разонода, впишан во бродскиот регистар е должен да се осигура од одговорност за штетите што бродот, односно чамецот на моторен погон може да ги предизвика на трети лица и патници, поради смрт, телесна повреда или нарушување на здравјето, уништување или оштетување на предмети, освен од одговорност за штети на предмети примени на транспорт.

Сопственикот, односно корисникот на шинските возила, запишан во регистарот за вршење на таа дејност во Република Македонија, е должен во друштво за осигурување кое врши работи на осигурување во оваа класа да се осигура од одговорност на штети што може да ги предизвика на трети лица поради смрт, повреда, нарушување на здравје, уништување и оштетување на предмети, освен од одговорност за штети на предмети што ги примил на транспорт.

31. Кои се посебните правни одредби за овие видови на осигурувања кон кои мора да се придржува осигурителното друштво?

Согласно член 55 став 2 од Законот за осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 35/01 – пречистен текст), друштвата за осигурување членки на Националното биро за осигурување што се занимаваат со осигурување од автомобилска одговорност ги усогласуваат заедничките услови, тарифите на премии и единствените критериуми за процена на штета. Националното биро за осигурување ги објавува усогласените единствени услови и тарифите на премиите.

Согласно членот 228 став 2 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), друштвата за осигурување кои вршат работи на задолжително осигурување се должни во рамките на Националното биро за осигурување да формираат Гарантен фонд за исплата на штети со средствата од премијата остварена по одделни класи на задолжително осигурување.

Прашања за *acquis*- Осигурување на моторни возила

32. Дали е задолжително осигурувањето на моторни возила?

Согласно Дел Петти од Законот за осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 35/01 – пречистен текст), осигурувањето од автомобилска одговорност е задолжително. Сопствениците, односно корисниците на моторни возила се должни да склучат договор за осигурување од одговорност за штети што со употреба на моторно возило ќе им ја причинат на трети лица (осигурување од автомобилска одговорност), поради смрт, телесна повреда,

нарушување на здравјето, уништување или оштетување на предмети освен од одговорност за штети за предмети што ги примил на превоз (член 61).

Во моментот, Министерството за финансии изготвува нов Закон за задолжително осигурување во сообраќајот кој треба во целост да ја инкорпорира Четвртата директива на Советот на ЕУ (2000/26/ЕЕЦ) која се однесува на осигурување од автомобилска одговорност за штети причинети на трети лица. Со донесувањето на новиот закон за задолжително осигурување ќе престане да важи Законот за осигурување (Дел Петти).

33. Кои штети се покриени (особено оштетувања на предмети и повреда на лица)? Дали постојат исклучоци во однос на лицата кои се опфатени?

Согласно член 61 од Законот за осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 35/01-пречистен текст), договорот за осигурување од автомобилска одговорност покрива штети што со употреба на моторно возило им се предизвикани на трети лица поради смрт, телесна повреда, нарушување на здравјето, уништување или оштетување на предмети.

Со Законот за осигурување се утврдени минималните износи на кои мора да биде договорено осигурувањето од автомобилска одговорност.

Ако износот на кој е договорено осигурувањето од автомобилска одговорност не е доволен за надоместување на сите штети предизвикани со истиот настан, првенствено се надоместуваат штетите на лица.

Ако има повеќе оштетени лица, а вкупниот надоместок го надминува износот на кој е договорено осигурувањето од автомобилска одговорност, правата на оштетените лица спрема друштвото за осигурување сразмерно се намалуваат.

Друштвото за осигурување кое му исплатило на едно оштетено лице износ поголем од оној што му припаѓа со оглед на сразмерното намалување на надоместокот поради тоа што не знаело ниту можело да знае дека постојат и други оштетени лица, останува во обврска спрема другите лица само до висината на износот на кој е договорено осигурувањето од автомобилска одговорност.

Согласно Законот за осигурување, не се сметаат за трети лица и немаат право на надомест на штета врз основа на осигурување од автомобилска одговорност договорувачот на осигурувањето, сопственикот, сосопственикот, корисникот и секој друг имател на возило и тогаш кога не управувале со возилото при настанувањето на штетата, возачот на возилото кој е одговорен за штетата и лица кои на недозволен начин го присвоиле возилото па и тогаш кога во моментот на незгодата не управувале со возилото (член 63).

34. Дали со закон се одредува максималниот износ на покривање кое произлегува од полисата за осигурување?

Максималниот износ на покривање не е одреден со закон, но законот за осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 35/01-пречистен текст) ги определува најниските износи на осигурително покритие на кои мора да се склучи договорот за осигурување на сопствениците, односно корисниците на моторни возила од одговорност за штети причинети на трети лица (осигурување од автомобилска одговорност). Обврската на друштвата за осигурување за надомест на штета не може да биде повисока од утврдените износи, освен ако со договорот за осигурување не е договорен повисок износ (член 64).

Прашања за acquis- Подружници или агенции на трети земји

35. Кои се начелата и барањата за одобрување на работата на претпријатие кое има седиште надвор од земјата?

Согласно Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), предвидено е одредбите кои се однесуваат на вршење на работи на осигурување од страна на странски друштва за осигурување (преку филијала) да стапат на сила од 1.1.2008 година, а одредбите кои се однесуваат на вршење на работи на осигурување од страна на друштва за осигурување од земји членки на ЕУ (директно или преку филијала) ќе се применуваат од денот на стекнување на полноправно членство на Република Македонија во Европската Унија (член 251). Условите кои се однесуваат на вршење на работи на осигурување на странски друштва за осигурување се опишани во одговорот на Прашање бр. 1 во Оддел II Финансиски услуги, Пододдел В Сектор осигурување (03_II_B_1_P1).

Прашања за acquis- Друго

36. Дали постојат некои видови на осигурувања (пр. кредитно осигурување), за кои се пропишани посебни услови, односно дали осигурителното друштво кое нуди ваков вид на осигурување, може да делува само во оваа област и да ги исклучи останатите?

Согласно член 6 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02) друштвата за осигурување можат да вршат работи на осигурување во групата на неживотно осигурување или групата на осигурување на живот.

Не постои законско ограничување со кое се обврзува едно друштво за осигурување да врши работи на осигурување исклучиво во една класа на осигурување.

37. Кои се правилата за трансфер на портфолио (одобрување, објавување, права на осигуреникот)?

Согласно член 42 од Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), друштвото за осигурување може преку договор да изврши пренос на договорите за осигурување во рамки на една или повеќе класи на осигурување (во натамошниот текст: осигурително портфолио) заедно со средствата кои ги покриваат техничките резерви и/или математичката резерва, во висина на техничките резерви и/или математичката резерва кои треба да бидат издвоени за осигурителното портфолио кое е предмет на пренос на друго друштво за осигурување.

За пренос на осигурително портфолио не е потребна согласност од осигурениците.

Договорот за пренос на осигурително портфолио влегува во сила на денот кога министерот за финансии ќе донесе решение за издавање дозвола за пренос на осигурително портфолио. Друштвото за осигурување кое го презема осигурителното портфолио е должно во период од 5 дена последователно, во најмалку два дневни весници на територијата на која се покриваат ризиците со осигурителното портфолио, да ги информира осигурениците за извршениот пренос.

Друштвото за осигурување може да изврши пренос на осигурително портфолио на:

- 1) друго друштво за осигурување со седиште во Република Македонија;
- 2) друштво за осигурување од земја членка или негова филијала во Република Македонија или некоја друга земја членка;
- 3) филијала на странско друштво за осигурување во Република Македонија.

38. Кои правила се однесуваат на затворањето на осигуреник (на пример: нотификација, одобрување, објавување, осигурителни побарувања, ранг на доверители)?

Постапката кој се однесува на ликвидација и стечај на друштвата за осигурување е пропишана со Законот за супервизија на осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 27/02 и 98/02), Законот за трговските друштва (“Службен весник на Република Македонија” бр. 28/04), Законот за стечај (“Службен весник на Република Македонија” бр. 55/97, 53/00, 37/02), како и Законот за облигациони односи (“Службен весник на Република Македонија” бр. 18/01).

Со Законот за супервизија на осигурување е опишана постапката на ликвидација и стечај на друштвата за осигурување. (од член 169 до член 184 за ликвидација, и од член 185 заклучно со член 199 за стечај).

а) Ликвидација

Согласно Законот за супервизија на осигурување, министерот за финансии со решение одлучува за исполнување на услови за отворање на ликвидација доколку:

- Собранието на акционери на друштвото за осигурување донесе одлука за престанок на друштвото за осигурување;
 - е одземена дозволата за вршење на работи на осигурување на друштвото за осигурување;
 - е повлечена согласноста за вршење на функција на член на орган на управување, ако членот е разрешен, или не ја вршел функцијата член на орган на управување повеќе од шест месеци, и ако надзорниот орган, за период од три месеци не именувал нов член на органот на управување согласно со овој закон, поради што друштвото за осигурување нема најмалку два членови во органот на управување.
 - друштвото за осигурување не се усогласило со одредбите на овој закон.
- Министерството за финансии до надлежниот суд поднесува предлог за отворање на ликвидација кон кој го приложува решението за исполнување на условите за отворање на ликвидација.

За отворање и спроведување на ликвидација е надлежен судот на чие подрачје се наоѓа седиштето на друштвото за осигурување. Органи на надлежниот суд кои ја спроведуваат ликвидацијата се ликвидациониот совет и ликвидаторот. Судот го определува ликвидациониот совет. Ликвидациониот совет ќе донесе решение за отворање на ликвидација во рок од 8 дена од денот на приемот на предлогот за отворање на ликвидација, без одржување на рочиште. Против решението друштвото за осигурување има право на жалба во рок од 8 дена од денот на приемот на истото. Жалбата, не го одлага извршувањето на решението.

Со решението за отворање на ликвидација ликвидациониот совет го именува ликвидаторот на друштвото за осигурување, на предлог на Министерството за финансии. Решението за отворање на ликвидација особено ќе содржи податоци за:

- 1) фирмата, седиштето, адресата и бројот на жиро сметката на друштвото за осигурување;
- 2) презимето, името и адресата на ликвидаторот и
- 3) денот на отворањето на ликвидацијата.

Со решението за отворање на ликвидација се повикуваат доверителите, да ги пријават своите побарувања до ликвидаторот во рок кој не може да биде подолг од 30 дена од денот на објавување на последниот оглас за отворање на ликвидација. Списокот на побарувања на доверителите и редоследот на нивно намирување го составува ликвидаторот. Со решението за отворање на ликвидација, се повикуваат должниците на друштвото за осигурување да ги исполнат своите обврски. Со решението за отворање на ликвидација ликвидациониот совет ќе определи отворањето на ликвидацијата на друштвото за осигурување да се запише во трговскиот регистар.

За отворањето на ликвидација на друштвото за осигурување, доверителите се известуваат со оглас. Огласот се објавува на огласната табла на надлежниот суд, како и во “Службен весник на Република Македонија” и во најмалку еден дневен весник, во период од 5 работни дена последователно. Огласот се истакнува на огласната табла на надлежниот суд на денот на донесување на решението за отворање на ликвидација. Огласот за отворање на ликвидација содржи:

- 1) назив на судот што го донел решението за отворање на ликвидација;
- 2) извод од решението за отворање на ликвидација;
- 3) фирма, седиште и број на жиро сметката на друштвото за осигурување;
- 4) име и адреса на ликвидаторот;
- 5) повик до доверителите на друштвото за осигурување да ги пријават своите побарувања;
- 6) повик до должниците на друштвото за осигурување своите обврски да ги намират без одлагање;
- 7) денот на истакнувањето на огласот на огласната табла на надлежниот суд и
- 8) денот на одржување на испитното рочиште.

Решението за отворање на ликвидација се доставува до Министерството за финансии, друштвото за осигурување, банките и носителот на платниот промет кај кои друштвото за осигурување има сметка. Решението за отворање на ликвидација се доставува и до судот кој го води трговскиот регистар. Судот е должен по службена должност врз основа на доставеното решение за отворање на ликвидација да го забележи отворањето на ликвидација. Решението за отворање на ликвидација се објавува со истакнување на огласната табла на надлежниот суд.

Со денот на отворање на ликвидацијата, ликвидаторот на друштвото за осигурување не може да склучува нови договори, освен договори кои се неопходни за реализација на средствата во ликвидација, а по претходно одобрение од страна на ликвидациониот совет на надлежниот суд.

Со денот на донесување на решението за отворање на ликвидација, престануваат сите права и обврски на членовите на органот на управување и надзорниот орган на друштвото за осигурување, како и правата на Собранието на акционери.

Ликвидаторот изготвува биланси за почеток на ликвидација со состојба на 30 дена од денот на отворање на ликвидацијата, како и извештај со кој се појаснуваат ставките од билансите за ликвидација.

Ликвидаторот е должен билансите за ликвидација и извештајот да го достави до надлежниот суд и до Министерството за финансии во рок од 15 дена од денот на отворање на ликвидацијата.

Ликвидаторот ги има правата и должностите на органот на управување на друштвото за осигурување. Ликвидаторот го застапува друштвото за осигурување. Ликвидаторот се потпишува, на начин на кој кон фирмата го додава суфиксот “во ликвидација”.

Обврските на друштвото за осигурување кои произлегуваат од договорите за осигурување во случај на ликвидација престануваат во рок од 30 дена од денот на отворање на ликвидација.

Ликвидаторот е должен да ги наплати побарувањата на друштвото, да го впарици останатиот имот и да ги намира обврските спрема осигурениците кои произлегуваат од договорите за осигурување, како и спрема останатите доверители. По извршеното впаричување на имотот ликвидаторот го известува ликвидациониот совет со предлог за распределба на ликвидационата маса. Ликвидациониот совет врз основа на предлогот на ликвидаторот донесува решение за распределба на ликвидационата маса на доверителите чие побарување е утврдено. Со решението, имотот што преостанува по намирување на обврските спрема

доверителите се распределува помеѓу акционерите на друштвото за осигурување. Имотот се распределува според односот на номиналните износи на акциите, ако во статутот поинаку не е определено.

Ликвидаторот е должен до Министерството за финансии да доставува извештаи за спроведување на ликвидацијата на секои три месеци.

По завршената ликвидација, ликвидаторот е должен да поднесе пријава за бришење на друштвото за осигурување од трговскиот регистар до регистарскиот суд. Ликвидаторот кон пријавата поднесува почетен ликвидационен биланс, одобрените годишни сметки и извештаи, како и планот за распределба и намирување на побарувањата на доверителите. Книгите и списите се чуваат десет години по бришењето на друштвото за осигурување, во место што го определува регистарскиот суд.

Доколку ликвидаторот, при спроведување на ликвидацијата, утврди дека средствата на друштвото за осигурување не се доволни за намирување на сите побарувања на доверителите на друштвото за осигурување, или ако средствата на друштвото за осигурување не може да се впаричат за намирување на побарувањата на доверителите, за тоа веднаш го известува Министерството за финансии, и поднесува предлог за запирање на отворената ликвидација и предлог за отворање на стечајна постапка до надлежниот суд.

На постапката за ликвидација на друштвото за осигурување се применуваат одредбите од Законот за трговски друштва и Законот за стечај, доколку поинаку не е предвидено со овој закон.

Во постапката за ликвидација на друштво за осигурување не се применуваат одредбите од Законот за стечај со кои се уредуваат претходната постапка на утврдување на условите за отворање на стечајна постапка, правните последици од отворањето на стечајната постапка, управувањето и располагањето со имотот што влегува во стечајната маса, намирувањето на доверителите во стечајната постапка, план за реорганизација, личното управување, ослободувањето од другите обврски, посебните видови стечајни постапки за поединци со статус на трговец, стечајни постапки со странски елементи, одбор на доверители и собранието на доверителите.

б) Стечај

На спроведување на стечајна постапка на друштвата за осигурување се применуваат одредбите од Законот за стечај, освен одредбите кои се однесуваат на извештајното рочиште, планот за реорганизација, социјалниот план, собранието на доверители, лично управување, ослободување од други обврски, посебни видови на стечајни постапки за поединци со статус трговец.

Министерот за финансии со решение одлучува за исполнување на услови за отворање на стечајна постапка над друштво за осигурување.

Министерството за финансии ќе поднесе предлог за отворање на стечајна постапка до надлежниот суд првиот работен ден по донесувањето на решението за исполнување на услови за отворање на стечајна постапка. Кон предлогот се приложува решението за исполнување на услови за отворање на стечајна постапка. Покрај Министерството за финансии, предлог за отворање на стечајна постапка на друштвото за осигурување може да поднесат доверителите и односното друштво за осигурување, како и ликвидаторот на друштвото за осигурување. Доколку предлог за отворање на стечајна постапка поднесат доверителите или односното друштво за осигурување, судот доставува примерок од поднесениот предлог и сите други решенија донесени во стечајната постапка до Министерството за финансии.

Договорите за осигурување склучени од друштвата за осигурување престануваат по истек на 30 дена од отворање на стечајната постапка на друштвото за осигурување.

Стечајниот управник е должен до Министерството за финансии да доставува извештаи за спроведувањето на стечајната постапка на секои три месеци.

Побарувањата кои произлегуваат од договорите за осигурување имаат првенство на намирување од стечајната маса пред побарувањата на останатите стечајни доверители. Побарувањата се намируваат по следниот редослед:

1. побарувања кои произлегуваат од склучените договори за осигурување на живот, осигурувањето од последици на несреќен случај и здравственото осигурување за кои се применуваат табели за веројатност и пресметки слично како кај осигурувањето на живот, имаат првенство на намирување од средствата кои ја покриваат математичката резерва, во износ еднаков на потребното покритие предвидено со договорите за осигурување од кои произлегуваат овие побарувања;
2. други побарувања кои произлегуваат од склучените договори за осигурување на живот, осигурувањето од последици на несреќен случај и здравственото осигурување за кои се применуваат табели за веројатност и пресметки слично како кај осигурувањето на живот кои не можат да се намират од средствата кои ја покриваат математичката резерва;
3. побарувања кои произлегуваат од неживотно осигурување и други класи на осигурување за кои не биле издвоени средства кои ја покриваат математичката резерва, а кои се однесуваат на надомест за штети настанати пред отворање на стечајна постапка;
4. побарувања кои произлегуваат од неживотно осигурување и други класи на осигурување за кои не биле издвоени средства кои ја покриваат математичката резерва, за компензација на дел од премијата за периодот по престанокот на договорите за осигурување.

Стечајниот управник е должен од кураторот да побара заклучување на списокот на вложувања на средствата кои ја покриваат математичката резерва со состојба на денот на отворањето на стечајната постапка. Средствата кои ја покриваат математичката резерва во стечајната постапка претставуваат посебна стечајна маса. Висината на побарувањата од договорите за осигурување на живот, осигурувањето од последици на несреќен случај и здравственото осигурување за кои се применуваат табели за веројатност и пресметки слично како кај осигурувањето на живот и висината на средствата кои ја покриваат математичката резерва ги утврдува кураторот со состојба на денот на отворање на стечајната постапка.

Како дополнување на главната сметка на друштвото за осигурување на кое е отворена стечајна постапка, стечајниот управник е должен кај носителот на платен промет да отвори посебна готовинска сметка за секој фонд на средства кои ја покриваат математичката резерва. Стечајниот управник управува со готовината добиена со впаричување на вложувањата на средствата кои ја покриваат математичката резерва преку посебната готовинска сметка. Покрај од стечајниот управник, секое овластување за исплата од посебната готовинска сметка, мора да биде потврдено и од кураторот.

39. Како е поставен надзорот над групите кои работат со осигурување и финансиските конгломерати (на пример, различни правила во однос на адекватноста на капитал, солвентноста, трансакциите внатре во групата)? Дали постои дополнителен надзор над ваквите субјекти?

Со Законот за супервизија на осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 27/02 и 98/02) не се пропишани посебни одредби кои се однесуваат на супервизијата на финансиски конгломерати. Министерството за финансии како орган кој спроведува супервизија на работењето на друштвата за осигурување и осигурителните брокерски друштва доколку утврди одредени неправилности во нивното работење кои се однесуваат на меѓусебната поврзаност применува мерки како и за останатите друштва за осигурување. Со цел спроведување супервизија над работењето на ваквите групи може од другите органи надлежни за супервизија на други финансиски организации да се побараат податоци за

сопственичката структура и меѓусебната поврзаност. (член 232 од Законот за супервизијана осигурување).

С. Хартии од вредност и инвестиции

Општи прашања

1. Дали постои орган надлежен за надзор на регулираните пазари? Доколку одговорот е потврден, наведете име и адреса. Дали овој орган издава годишни извештаи? Дали може да се достави до Комисијата еден примерок? Дали тој орган е надлежен и за надзор на претпријатијата за заеднички вложувања?

Во Република Македонија постојат следниве тела надлежни за надзор:

- Комисија за хартии од вредност (во понатамошниот текст Комисија), е самостојна и независна организација одговорна за спроведување на Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04), на Законот за инвестициони фондови („Службен весник на Република Македонија“ бр. 09/00) и Законот за преземање на акционерски друштва („Службен весник на Република Македонија“ бр. 4/02/ и 37/02) и на сите подзаконски акти донесени врз основа на овие закони. Комисијата има својство на правно лице. Комисијата за хартии од вредност врши регулирање и контрола на сите учесници во работењето со долгорочни хартии од вредност на територијата на Република Македонија.(член 157 од Законот за хартии од вредност)

Седиштето на Комисијата за хартии од вредност е на следнава адреса: "Булевар Свети Климент Охридски" бр. 54, 1000 Скопје, п.фах 859. web страницата на Комисијата за хартии од вредност е: www.sec.gov.mk

- Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС) е основана заради вршење супервизија на работењето на друштвата за управување со пензиски фондови.

Адресата на Агенцијата е на улица: "Даме Груев" 14, 1000 Скопје, Република Македонија. WEB страницата на Агенцијата е: www.mapas.gov.mk

Дали овој орган издава годишни извештаи?

Комисијата за хартии од вредност согласно Законот за хартии од вредност за својата работа одговара пред Собранието на Република Македонија и поднесува еднаш годишно извештај за својата работа, финансиски план и годишна сметка. (член 163 став 2 од Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04))

Годишната сметка на Комисијата ја проверува и оценува друштвото за ревизија согласно со меѓународните стандарди за ревизија, за што изготвува ревизорски извештај во согласност со прописите за ревизија.

Комисијата објавува дел од ревизорскиот извештај со мислење од овластениот ревизор во најмалку едендневен весник на Република Македонија и на WEB страницата на Комисијата, во рок од 15 дена дена од денот на неговото усвојување од страна на Комисијата.(член 163-а од

Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04)

- Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување за својата работа одговара пред Владата на Република Македонија и за таа цел, во рок од шест месеца по истекот на календарската година, и поднесува извештај за претходната година. Извештајот за работата на Агенцијата се усвојува од Владата на Република Македонија и истиот се доставува за информирање на Собранието на Република Македонија. (член 54, став 2) од Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр. 29/02, 85/03 и 40/04).

Агенцијата објавува извештај за состојбите во задолжителното капитално финансирано пензиско осигурување во Република Македонија за претходната година, во Службен весник на Република Македонија во рок од шест месеци по истекот на календарската година. (член 54, став 1) од Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр. 29/02, 85/03 и 40/04).

Дали може да се достави до Комисијата еден примерок?

Во прилог Ви доставуваме Годишен извештај за работењето на Комисијата за хартии од вредност за 2003 година.

(Годишен извештај за работењето на Комисијата за хартии од вредност за 2003 година, види 03_Прилог_03)

Годишниот извештај за работата на Комисијата за хартии од вредност може да се најде на нејзината WEB страница: www.sec.gov.mk

Извештаите за работењето на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување во Република Македонија ќе започнат со подготовка, по имплементација на реформираниот пензиски систем во Република Македонија, за кој се предвидува да отпочне во втората половина на 2005 година.

Дали тој орган е надлежен и за надзор на претпријатијата за заеднички вложувања?

Согласно Законот за инвестициони фондови (Прилог бр. 03/03 - Годишен извештај за работењето на Комисијата за хартии од вредност за 2003 година) „Службен весник на Република Македонија бр. 09/00), Комисијата за хартии од вредност е надлежна за издавање на одобрение за основање и работа на инвестиционите фондови, друштвата за управување со инвестиционите фондови, отворен и затворен фонд и депозитна банка.

Комисијата врши контрола над работењето на инвестиционите фондови, друштвата за управување со инвестиционите фондови и депозитните банки и го пропишува начинот на вршење контрола на нивното работење.

2. Дали постои централен регистар за хартии од вредност?

Во Република Македонија постои Централен депозитар за хартии од вредност. Централниот депозитар за хартии од вредност функционира како акционерско друштво и согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04) ги врши следниве функции:

- води регистар на хартиите од вредност,

- дава меѓународен број за идентификација на хартиите од вредност (ИСИН), за сите емисии на хартии од вредност,
- врши утврдување и порамнување на трансакции од хартии од вредност според принципот испорака наспроти плаќање и
- дава дополнителни услуги на издавачите и имателите на хартии од вредност.

Оснивачи на Централниот депозитар за хартии од вредност можат да бидат брокерски куќи, банки, осигурителни друштва и друштва за управување со фондови. Учесници во работата на Централниот депозитар за хартии од вредност можат да бидат оснивачите на Централниот депозитар за хартии од вредност.

Адресата на Централниот депозитар за хартии од вредност е: "Булевар Кузман Јосифовски Питу" бр. 1, 1000 Скопје.

Web страницата на Централниот депозитар за хартии од вредност е: www.cdhv.org.mk

Правна рамка- инвестициски претпријатија

3. Прикажете ја постоечката правна рамка за делување на инвестициски компании заеднички фондови, пензиски фондови.

Согласно позитивните законски прописи во Република Македонија не постои дефиниција за инвестициони компании. Законот за инвестициони фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00) не се однесува на инвестициони компании.

Под заеднички фондови се подразбираат отворените инвестициони фондови регулирани со Законот за инвестициони фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00). Со овој Закон се уредуваат условите за основање инвестициони фондови и друштва за управување со инвестиционите фондови и начинот на нивното работење, за изборот на депозитна банка и за контрола над нивното работење.

Со Законот за инвестиционите фондови како инвестиционен фонд се третира секое физичко и правно лице кое прибира парични средства од инвеститори преку јавен повик за нивно колективно инвестирање во хартии од вредност, односно во акции, обврзници, благајнички записи, комерцијални записи, државни записи, сертификати за депозит и исправи за вложување во заеднички потфат, чија цел е стекнување добивка врз основа на претприемачки напори на други лица.

Согласно овој Закон инвестиционен фонд се основа за здружување на парични средства наменети за инвестирање, прибрани од инвеститори преку јавен повик, со кои за сметка на инвеститорите управува друштво за управување со фондови. Инвестиционен фонд може да се основа како отворен фонд или како затворен фонд. Отворен фонд претставува посебен имот, без својство на правно лице, чии сопственици на документи за удел имаат право на сразмерен дел во добивката во фондот и право да бараат откуп на документите за удел. Отворениот фонд се основа со прибирање парични средства преку јавен повик за продавање на документи за удел. Отворениот фонд се регистрира во регистарот на Комисијата за хартии од вредност и стекнува деловна способност од денот на уписот во регистарот на Комисијата. За основање отворен фонд друштвото за управување со фондови донесува статут, изготвува јавен повик и проспект на фондот и склучува договор со депозитна банка во согласност со одредбите од Законот за инвестициони фондови. Комисијата за хартии од вредност дава одобрение на друштвото за управување со фондови за основање на отворен фонд. Друштвото за управување со фондови може да започне со прибирањето на парични средства преку јавна продажба на документи за удел по добивањето на одобрението од Комисијата за хартии од вредност за основање на фондот. Комисијата за хартии од вредност врши контрола над

работењето на инвестиционите фондови, друштвата за управување со инвестициони фондови и депозитните банки во делот на работењето на инвестиционите фондови.

Во врска со пензиските фондови, почнувајќи од 1999 година се работи на темелна реформа на македонскиот пензиски систем со цел да се обезбеди негова долгорочна солвентност, така што новиот пензиски систем се состои од три столба: прв задолжителен столб - заснован на меѓугенерациска солидарност, втор задолжителен столб - заснован на капитално финансирано пензиско осигурување и трет доброволен столб - заснован на капитално финансирано пензиско осигурување.

Во новиот систем задолжително се вклучуваат нововработените лица по 1 јануари 2003 година, додека останатите осигуреници имаат право на доброволен избор за вклучување во новиот систем. За осигурениците кои ќе се вклучат во новиот систем, придонесот ќе се дели меѓу двата столба на следниот начин: 65% во првиот столб и 35% во вториот столб.

Осигурениците кои ќе останат во систем со еден столб ќе добиваат целосна старосна, инвалидска или семејна пензија од првиот столб. Осигурениците кои ќе се вклучат во двостолбен систем ќе примаат дел од пензијата од првиот столб и дел од пензијата од вториот столб, во случај на старосна пензија. Во случај на инвалидска или семејна пензија, осигурениците ќе ја примаат истата целосно од првиот столб, со тоа што средствата акумулирани на нивната индивидуална сметка ќе се префрлат во првиот столб. Минималната гарантирана пензија исто така ќе се обезбедува од првиот столб.

Пензијата која произлегува од вториот столб, со право на личен избор на членот, ќе се исплаќа преку купување на пензиски ануитет кој се исплаќа до крајот на животот од посебна институција овластена за оваа цел или преку програмирани повлекувања обезбедени од друштвото кое управува со пензискиот фонд каде што тој бил член на денот на пензионирањето, што ќе биде уредено со посебен закон.

Доброволното пензиско осигурување (трет столб) како составен дел од повеќеслојниот пензиски систем во Република Македонија детално ќе биде уредено со посебен закон.

Законската рамка на задолжително капитално финансирано пензиско осигурување се состои од:

- Закон за изменување и дополнување на Законот за пензиско и инвалидско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 24/00).
- Закон за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04).

Со Законот за пензиското и инвалидското осигурување е основан државен Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија. Фондот има својство на правно лице, а неговата дејност е од јавен интерес.

Врз основа на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04) се основа Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување. Целта на основањето на Агенцијата е заштита на интересите на членовите на пензиските фондови и поттикнување на развојот на капитално финансираното пензиско осигурување. При извршувањето на своите задачи Агенцијата спроведува активности за ораганизирање на тендер, издава, повлекува и одзема дозволи за основање на друштва за управување со пензиски фондови и одобренија за управување со пензиски фонд.

4. Дали за давање на инвестициони услуги е потребно да се добие дозвола за работа? Дали постојат одредени исклучоци (претпријатија кои не даваат услуги на трети лица, инвестициски услуги кои не се даваат врз професионална основа) Како се дефинирани инвестициските услуги? Дали е потребно да се добие претходно одобрение? Дали кредитните институции и /или осигурителните друштва имаат одобрение за спроведување на кои било од овие активности? Дали за тоа треба посебно одобрение? Кои барања од домашниот закон мора да ги задоволат новите инвестициски друштва пред започнување со работа (правен облик, основен капитал, добра репутација и задоволително искуство на лицата кои управуваат со фирмите, тестови за соодветност на акционерите)?

Дали за давање на инвестициони услуги е потребно да се добие дозвола за работа?

Да, за давање на инвестициони услуги е потребно одобрение од Комисијата за хартии од вредност.

Дали постојат одредени исклучоци (претпријатија кои не даваат услуги на трети лица, инвеститорски услуги кои не се даваат врз професионална основа).

Согласно позитивните законски прописи во Република Македонија од оваа област, не постојат исклучоци.

Како се дефинирани инвестициските услуги?

Во позитивните законски прописи во Република Македонија не е содржана дефиниција за инвестиционите услуги. Меѓутоа, под инвестициони услуги се подразбираат работите на тргување со долгорочни хартии од вредност кои ги вршат брокерските куќи и банките (примање и извршување на налози од инвеститорите што се однесуваат на купување и продажба на долгорочни хартии од вредност во име и за сметка на клиентот, тргување со долгорочни хартии од вредност во свое име и за своја сметка, раководење со финансиски имот за сметка на клиенти, организирање, подготвување и откуп на новоиздадени долгорочни хартии од вредност и советување на клиентите при издавање и тргување со долгорочни хартии од вредност), работите на инвестиционо советување, работи на прибирање парични средства од инвеститори преку јавен повик и нивно колективно инвестирање во хартии од вредност, односно во акции, обврзници, благајнички записи, комерцијални записи, државни записи, сертификати за депозит и исправи за вложување во заеднички потфат.

Во новиот предлог на законот за хартии од вредност, кој треба да се донесе во првата половина од 2005 година се регулира портфолио менаџер, кој е овластен да управува со портфолио хатиите од вредност во име и за сметка на клиентите со кои склучил договор за управување со портфолио на хартии од вредност.

За кои активности е потребно да се добие претходно одобрение?

Бидејќи инвестиционите услуги не се дефинирани, потребно е претходно одобрение од Комисијата за хартии од вредност за горенаведените услуги: тргување со долгорочни хартии од вредност, инвестиционо советување, прибирање парични средства од инвеститори преку јавен повик и нивно колективно инвестирање во хартии од вредност.

Дали кредитните институции и/или осигурителните друштва имаат одобрение за спроведување на кои било од овие активности?

Согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04) работите на тргување со долгорочни хартии од вредност можат да ги вршат брокерските куќи и банките. (член 104 став 1 од Законот за хартии од вредност). Значи, банките, освен брокерските куќи можат да вршат работи на

тргување со долгорочни хартии од вредност: примање и извршување на налози од инвеститорите што се однесуваат на купување и продажба на долгорочни хартии од вредност во име и за сметка на клиентот, тргување со долгорочни хартии од вредност во свое име и за своја сметка, раководење со финансиски имот за сметка на клиенти, организирање, подготвување и откуп на новоиздадени долгорочни хартии од вредност и советување на клиентите при издавање и тргување со долгорочни хартии од вредност. (член 106 од Законот за хартии од вредност). Друштвата за осигурување не можат да тргуваат со долгорочни хартии од вредност.

Дали за тоа треба посебно одобрение?

Да, потребно е одобрение кое го издава Комисијата за хартии од вредност.

Кои барања од домашниот закон мора да ги задоволат новите инвестициски друштва пред започнување со работа (правен облик, основен капитал, добра репутација и задоволително искуство на лицата кои управуваат со фирмите, тестови за соодветност на акционерите)?

Друштвото за управување со фондови започнува со работа по добивање одобрение од Комисијата за хартии од вредност. Комисијата за хартии од вредност на друштвото му дава одобрение за основање ако друштвото ги исполни следните услови:

1. Основната главнина уплатена во моментот на поднесувањето на барањето да изнесува најмалку 500.000 ДЕМ во денарска противвредност по среден курс на Народна банка на Република Македонија на денот на уплатата ако друштвото управува со еден фонд.

Доколку друштвото за управување со фондови се основа за управување со повеќе фондови, основната главнина се зголемува за по 250.000 ДЕМ во денарска противвредност за секој нареден фонд.

2. Да ги исполнува поблиските услови за кадровска, техничка и организациона оспособеност за работа утврдени од Комисијата за хартии од вредност со Правилник за условите за кадровска, техничка и организациона оспособеност потребни за основање и работа на друштво за управување со фондови. ("Службен весник на Република Македонија" бр. 85/00) Во однос на кадровската оспособеност, Правилникот поблиску пропушува друштвото работата да ја врши преку најмалку еден овластен учесник-лице што има положено стручен испит за вршење работи со хартии од вредност или за инвестиционо советување, доказ дека вработените во друштвото не се осудувани за кривични дела против имотот, за фалсификување пари, печати и документи и за затајување данок, изјава од лицата вработени во друштвото дека нема истовремено да бидат овластени за извршување работи со хартии од вредност или за инвестиционо советување кај друго друштво за управување со фондови. Под техничка оспособеност се подразбира друштвото да има соодветен информационен, компјутерски и комуникационен систем за вршење на работите. Под организациона оспособеност на друштвото се подразбира постоење на организациони делови со кои се обезбедува ефикасно вршење на работите на друштвото. За исполнување на организационата оспособеност друштвото е должно да поднесе акт за обезбедување на деловна тајна, спречување на злоупотреба на деловна тајна, како и начинот и можноста за проток на информации во и надвор од друштвото и акт за работење со странки.

3. Членовите на управниот орган да имаат согласност од Комисијата за хартии од вредност за управување и раководење со друштвото. Член во управен орган на друштвото и вработено лице во друштвото не може да биде лице:

- осудено за кривично дело: предизвикување лажен стечај, повреда на обврската за водење на деловни книги, оштетување на доверителите, давање погодности на доверителите, злоупотреба во постапката на присилно порамнување или стечај, неовластено откривање или прибавување на деловна тајна или иамама, за време од пет години по правосилноста на пресудата со која е осудено, во кое време не се смета времето поминато на изржување на казна или

- против кое е изречена мерка за безбедност: забрана за вршење на дејност што е предмет на работење на друштвото, додека трае забраната.

4. Да има статут на друштвото,

5. Да има именуван овластен ревизор и

6. Да има уплатено надомест за добивање одобрение од страна на Комисијата за хартии од вредност.

По барањето за одобрение за основање, Комисијата за хартии од вредност одлучува во рок од 60 дена од денот на приемот на комплетното барање. Комисијата за хартии од вредност дава одобрение за основање на друштвото, ценејќи ги елементите наведени во елаборатот за основање на друштвото. Ако Комисијата за хартии од вредност во тој рок не донесе одлука за одобрение, се смета дека барањето е одобрено.

Друштвото за управување со фондови е должно да почне со работа во рок од шест месеци од денот на добивање на одобрението за основање од Комисијата за хартии од вредност. (член 44 од Законот за инвестициони фондови "Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00)

ЗАБЕЛЕШКА:

Во првата половина од 2005 година ќе се донесат измени и дополнувања на Законот за инвестициони фондови, со кои, меѓу другото, ќе се изврши корекција на износите на основната главнина, т.е. нивно изразување во Евра (денарска противвредност), наместо во ДЕМ.

5. Дали е потребно да се исполнат некои посебни услови за стекнување на удел во инвестициски друштва?

Согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04), брокерска куќа можат да основаат најмалку две домашни/или две странски, правни и физички лица.

Нема потреба од исполнување на посебни услови за стекнување на удел во инвестиционите друштва, освен во случајот кога банките се јавуваат како учесници на пазарот на капитал. Само во тој случај при стекнување на удел на банка е потребно да се обезбеди претходна согласност од Народна банка на Република Македонија.

Што се однесува до друштвата за управување со пензиски фондови, секое стекнување или пренос на акциите на друштвото подлежи на претходна согласност од Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување, во спротивно се сметаат за ништовни.

Оваа обврска не се однесува на трансакции со акции кога по извршената трансакција, купувачот или со него поврзано лице заеднички не стекнале повеќе од 3% од акционерскиот капитал на друштвото.

Едно друштво не смее да купува акции од друго друштво за управување со пензиски фондови и тие не смеат да се спојуваат припојуваат или делат. Доколку дојде до нарушување на воспоставените односи, правните лица се должни да извршат соодветно усогласување во рок од шест месеци.

6. Дали постојат коефициенти на бонитет (солвентност, коефициент на ликвидност)? Дали се применуваат на консолидирана основа?

За работата на брокерските куќи и банките не се применуваат коефициенти на бонитет, меѓутоа со новиот Предлог-закон за хартии од вредност кој се очекува да биде донесен на почетокот на 2005 година, планирано е подетално да се уреди оваа материја.

Основните принципи на инвестирање се дефинирани во Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04). Средствата на пензиските фондови се инвестираат согласно одредбите на овој закон со цел остварување на највисок принос единствено во полза на членовите на пензискиот фонд, врз основа на принципите на сигурност на средствата на пензискиот фонд, диверзификација на ризикот од инвестициите и одржување на адекватна ликвидност.

Друштвото за управување со пензиски фондови е должно во секое време да го одржува износот на акционерскиот капитал, но не помалку од една половина од износот на основачкиот капитал во износ од 1.500.000 ЕУР, пропишан во Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04).

Акционерите на друштвото се должни во рок од 45 работни дена да го зголемат акционерскиот капитал на друштвото за 1.000.000 ЕУР преку влогови, кога средствата на пензискиот фонд со кој управува тоа друштво надминат 100.000.000 ЕУР и во секој иден случај кога средствата на пензискиот фонд ќе се зголемат за натамошни 100.000.000 ЕУР.

Друштвото е должно веднаш да ја извести Агенцијата за секое намалување на акционерскиот капитал под износите утврдени во овој Закон, а Агенцијата може да го укине одобрението за управување со пензиски фонд на друштвото доколку по намалување на капиталот под бараниот износ тоа не го изврши потребното зголемување, во рок што ќе го определи Агенцијата, но не пократок од три месеци и не подолг од 12 месеци.

7. Каква е моменталната ситуација во поглед правата за основање на друштво и давањето на прекугранични услуги од страна на инвестициските друштва од ЕУ? Кои услови се применуваат?

Странските правни или физички лица, вклучувајќи ги и оние од ЕУ, кои би сакале да работат на пазарот на хартии од вредност во Република Македонија, потребно е да основаат правно лице со форма на акционерско друштво согласно Законот за трговски друштва ("Службен весник на Република Македонија" бр. 28/04), Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04) и Законот за инвестициони фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 9/00), кое ќе работи како брокерска куќа, банка или друштво за управување со фондови.

Новиот Предлог закон за хартии од вредност, кој се очекува да биде донесен во почетокот на 2005 година, ќе содржи одредби со кои странско брокерско друштво кое е овластено да ги врши услугите со хартии од вредност во земјите членки на Организацијата за економска соработка и развој (OECD), може да ги врши тие услуги на територијата на Република Македонија преку своја подружница која има дозвола за работа од Комисијата за хартии од вредност.

Друштвото за управување со пензиски фондови може да биде основано од домашни и странски правни лица под услови предвидени во Законот за трговски друштва ("Службен весник на Република Македонија" бр. 28/04) и Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04). Друштвото мора да биде основано во Република Македонија и да работи во согласност со важечките закони во Република Македонија.

Кои услови се применуваат?

Странските основачи кои би сакале да вршат инвестициони услуги во Република Македонија треба да ги почитуваат одредбите од Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04) и Законот за

девизно работење ("Службен весник на Република Македонија" бр. 34/01, 49/01, 103/01 и 51/03).

Со новиот Предлог закон за хартии од вредност, се предвидуваат одредби со кои ќе се регулираат условите и постапката за издавање на дозвола за работење и соодветната документација која треба странското брокерско друштво да ја достави до Комисијата, за добивање на дозвола.

Основач на друштвото за управување со пензиски фондови треба да биде правно лице кое ги исполнува условите предвидени со Законот за трговски друштва ("Службен весник на Република Македонија" бр. 28/04), како и следните услови според Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04):

- да има капитал најмалку во износ од 20.000.000 ЕУР;
- да има најмалку три години постоење;
- да е во континуитет солвентно во неговото работење во Република Македонија или во странство;
- да има постојан менаџерски тим составен од компетентни, стручни и искусни лица;
- странска финансиска институција мора да има рејтинг препорачлив за инвестирање според реномирани меѓународни кредитни рејтинг агенции, најмалку за период од една година пред да се пријави како основач.

Правна рамка – Друштва за заеднички вложувања во хартии од вредност

8. Дали друштвата за заеднички вложувања во хартии од вредност мора да добијат одобрение во вашата земја? Кои правни облици и структури за заеднички вложувања постојат? Дали постојат правила кои ја уредуваат инвестициската политика на друштвата за заеднички вложувања (актива која ги задоволува условите, ограничувања на инвестициите)? Дали постојат процеси за управување со ризиците кои се користат за надзор и утврдување на вкупниот ризик на заедничкото портфолио?

Дали друштвата за заеднички вложувања во хартии од вредност мора да добијат одобрение во вашата земја?

Друштвата за заеднички вложувања во хартии од вредност во Законот за инвестициони фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00) се дефинирани како отворени фондови.

Отворениот фонд претставува посебен имот, без својство на правно лице, чии сопственици на документи за удел имаат право на сразмерен дел во добивката во фондот и право да бараат откуп на документите за удел.

За основање отворен фонд друштвото донесува статут, изготвува јавен повик и проспект на фондот и склучува договор со депозитна банка во согласност со одредбите на овој закон.

Друштвото за управување со фондови, до Комисијата за хартии од вредност, поднесува барање за добивање одобрение за основање на отворен фонд кое содржи:

1. Назив и седиште на друштвото за управување со фондови,
2. Име на отворениот фонд и
3. Број и датум на издаденото одобрение од Комисијата за хартии од вредност за основање на друштвото за управување со фондови.

Кон барањето за добивање одобрение за основање на отворен фонд се приложува:

1. Статут, јавен повик и проспект на фондот;
2. Договор на друштвото со депозитната банка;
3. Документи за исполнување на условите за работење на друштвото за управување со фондови согласно со одредбите на овој закон;
4. Спесимен на документот за удел и
5. Доказ за уплатен надоместок за добивање одобрение за основање на фондот.

Одобрението за основање на отворен фонд Комисијата за хартии од вредност го објавува во Службен весник на Република Македонија. (член 19 од Закон за инвестициони фондови "Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00)

Кои правни облици и структури за заеднички вложувања постојат?

Со Законот за инвестициони фондови како правни облици и структури за заеднички вложувања се предвидуваат отворените и затворените фондови.

- Отворениот фонд претставува посебен имот, без својство на правно лице, чии сопственици на документи за удел имаат право на сразмерен дел во добивката во фондот и право да бараат откуп на документите за удел. Отворениот фонд се основа со прибирање парични средства преку јавен повик за продавање на документи за удел. (член 18 од Закон за инвестициони фондови "Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00)

Отворениот фонд се регистрира во регистарот на Комисијата за хартии од вредност и стекнува деловна способност од денот на уписот во регистарот на Комисијата за хартии од вредност.

- Затворен фонд е акционерско друштво кое се основа за прибирање парични средства преку јавен повик за продавање на сопствени акции и вложување на тие средства во хартии од вредност. (член 30 од Закон за инвестициони фондови "Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00)

Затворениот фонд се основа со прибирање парични средства преку јавен повик за продавање на акции.

Затворен фонд основа и со него управува друштвото за управување со фондови.

Друштвото за управување со фондови, до Комисијата за хартии од вредност, поднесува барање за добивање одобрение за основање на фонд.

Одобрението за основање на затворен фонд, Комисијата за хартии од вредност го објавува во Службен весник на Република Македонија. (член 31 од Закон за инвестициони фондови "Службен весник на Република Македонија" 9/00)

Друштвото за управување со пензиски фондови може да се основа и да работи само во форма на акционерско друштво и основачкиот капитал на друштвото изнесува најмалку 1.500.000 ЕУР. Акции на друштвото се обични акции на име и тоа не може да издава приоритетни акции. Акционерите на друштвото, согласно со нивното учество во капиталот на друштвото, имаат еднаква положба во друштвото. Единствена дејност на друштвото е управување со пензиски фондови, нивно претставување пред трети лица и други дејности поврзани со управувањето со пензиски фондови. За период од десет години, сметано од датумот кога ќе започне уплатата на придонесот во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, друштвото може да основа и да управува само со еден пензиски фонд.

Пензискиот фонд е дефиниран во Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04), а неговата

правна форма е изведена од отворен инвестиционен фонд кој претставува посебен имот и не е правно лице. Пензискиот фонд го сочинуваат средствата од придонесите на членовите на тој фонд и приносите од инвестираните придонеси. Сопственици на пензискиот фонд се неговите членови и нивните поединечни сопственички права се определени од износот на средствата на нивните сметки. Средствата на пензискиот фонд се целосно одвоени од средствата на друштвото кое управува со тој фонд и се чуваат во чувар на имот.

Дали постојат правила кои ја уредуваат инвестициската политика на друштвата за заеднички вложувања (актива која ги задоволува условите, ограничувања на инвестициите)?

Хартиите од вредност во кои вложува фондот се состојат од: хартии од вредност, парични депозити и други средства.

Инвестиционите фондови може да вложуваат средства во следниве хартии од вредност:

- хартии од вредност кои котираат или со нив се тргува на берза или се продаваат на пазар на пари или друг регулиран пазар и
- хартиите од вредност од новите емисии, ако условите за нивно издавање содржат обврска за поднесување барање за вклучување на хартиите од вредност на некоја берза, пазар на пари или на некој друг регулиран пазар. (член 13 од Закон за инвестициони фондови “Службен весник на Република Македонија” бр. 09/00)

Ограничување на вложувањата

- во хартии од вредност на еден издавач, фондот не смее да вложува повеќе од 20% од вредноста на неговиот имот. По исклучок, фондот може, без ограничување да инвестира во должнички хартии од вредност на Република Македонија.
- фондот може да стекнува најмалку до 20% од вкупниот број издадени акции на еден издавач.
- фондот може да стекнува најмногу до 15% од вкупната номинална вредност на должничките хартии од вредност издадени од издавач.
- Фондот не може да инвестира повеќе од 15% од вкупниот број на акции издадени од еден издавач и повеќе од 10% од вкупната номинална вредност на должничките хартии од вредност издадени од еден издавач. Фондот може да го надмине максимумот при определени пазарни нарушувања со одобрение на Комисијата за хартии од вредност, но обврзан е да го воспостави истиот откако повторно ќе се воспостават нормални пазарни услови.
- депозитите во банки и други парични средства на фондот можат да изнесуваат најмногу до 25% од вредноста на имотот на фондот. Фондот може да го надмине максимумот за период од четири месеци од неговото формирање.
- фондот не смее да инвестира во хартии од вредност издадени од избраната депозитна банка или филијали на странска депозитна банка, како и во депозитни средства од тие институции.
- фондот не смее да инвестира во хартии од вредност издадени од други фондови.

Комисијата за хартии од вредност со посебни правила ќе ги уреди условите и постапката за начинот на усогласување на ограничувањата на вложувањата во случаите на спојување и припојување на два или повеќе фондови, или спојување и припојување на два или повеќе издавачи во кои фондот има инвестирано средства. (член 14 од Закон за инвестициони фондови “Службен весник на Република Македонија” 9/00)

Инвестирањето на средствата на пензиските фондови е уредено со глава XIII од Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (“Службен весник на Република Македонија” бр. 29/02, 85/03 и 40/04) и Правилникот за инвестирање на средствата на пензиските фондови (“Службен весник на Република Македонија” бр. 44/04), каде се определени инструментите во кои може да се инвестира, условите и ограничувањата.

Средствата на пензискиот фонд можат да се инвестираат само во следниве видови инструменти (член 105 од Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување – “Службен весник на Република Македонија” бр. 29/02, 85/03 и 40/04):

- банкарски депозити во банки кои имаат дозвола издадена од Народната банка на Република Македонија, доколку носат камата;
- обврзници и други хартии од вредност што ги издала или за кои гарантира Народната банка на Република Македонија;
- сертификати за депозит, комерцијални записи и обврзници издадени или гарантирани од банки кои имаат дозвола издадена од Народната банка на Република Македонија;
- хартии од вредност врз основа на хипотека издадени од банки кои имаат дозвола издадена од Народната банка на Република Македонија;
- обврзници и други хартии од вредност што ги издава или за кои гарантира Република Македонија;
- акции издадени врз основа на одобрение од Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија, кои котираат на официјалниот пазар на берзата на долгорочни хартии од вредност или на друг организиран пазар на хартии од вредност во Република Македонија што го контролира Комисијата за хартии од вредност;
- обврзници издадени од акционерски друштва во Република Македонија освен оние издадени или гарантирани од банки врз основа на одобрение од Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија, кои котираат на официјалниот пазар на берзата на долгорочни хартии од вредност или на друг организиран пазар на хартии од вредност во Република Македонија што го контролира Комисијата за хартии од вредност;
- комерцијални записи издадени од првокласни акционерски друштва во Република Македонија;
- документи за удел и акции на инвестициони фондови во Република Македонија кои работат врз основа на Законот за инвестициони фондови (“Службен весник на Република Македонија” бр. 09/00);
- обврзници и други хартии од вредност издадени од странски влади и централни банки на државите-членки на Европската унија, Јапонија или САД
- должнички хартии од вредност кои имаат рејтинг препорачлив за инвестирање според меѓународни кредитни рејтинг агенции, издадени од недржавни, странски компании или банки од државите-членки на ЕУ, Јапонија или САД;
- акции издадени од странски компании или банки кои имаат рејтинг препорачлив за инвестирање според меѓународни кредитни рејтинг агенции, со кои се тргува на главните берзи во државите-членки на ЕУ, Јапонија или САД;
- документи за удел, акции и други хартии од вредност издадени од овластени инвестициони фондови со седиште во држава-членка на ЕУ, Јапонија или САД што инвестирале претежно во акции кои котираат на берзите во тие држави и
- друг вид на вложување согласно со актите на Агенцијата, под услов тоа да не е во спротивност со членот 108 на овој закон, по претходно мислење на Комисијата за хартии од вредност.

Тргувањето со хартиите од вредност на пензиските фондови се врши исклучиво на регулирани секундарни пазари на капитал, освен во случај на државни хартии од вредност и краткорочни хартии од вредност кои можат да се стекнат непосредно од издавачот, како и документи за удел и акции на инвестициони фондови кои можат да се стекнат непосредно од отворен или затворен инвестиционен фонд или од друштвата кои управуваат со нив.

Средствата на пензиските фондови можат да се користат за инвестирање во инструменти кои ги исполнуваат условите пропишани од Агенцијата за:

- условите што треба да ги исполнат регулираните секундарни пазари на капитал каде што се тргува со средствата од пензиските фондови;
- квалитетот на акциите, обврзниците и други хартии од вредност во кои се вложени средствата на пензиските фондови и

- државите или групите на држави во кои можат да се инвестираат средствата на пензиските фондови.

Средствата на пензиските фондови не смеат да се инвестираат во следниве видови инструменти (член 108 од Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување "Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04):

- акции, обврзници и други хартии од вредност кои не котираат на официјален пазар или со кои јавно не се тргува;
- инструменти со кои не може правно да се располага;
- материјални добра кои ретко котираат на организирани пазари и чија проценка е несигурна, како на пример антиквитети, уметнички дела и моторни возила;
- недвижен имот и каков било удел во недвижен имот освен хартии од вредност издадени врз основа на хипотека и посредно вложување преку инвестициони фондови;
- акции, обврзници и други хартии од вредност издадени од: акционер на друштвото, чувар на имот на пензискиот фонд и со нив поврзани лица;
- фјучерс-договори, опциски договори, форвард договори и други деривативни инструменти и
- други инструменти уредени од Агенцијата по претходно мислење на Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија, во кои вложувањето би било спротивно на интересите на членовите на пензиските фондови.

Дали постојат процеси за управување со ризиците кои се користат за надзор и утврдување на вкупниот ризик на заедничкото портфолио?

Во Република Македонија не постои поблизок пропис со кој се регулираат процесите за управувањето на ризиците кои се користат за надзор и утврдување на вкупниот ризик во заедничкото портфолио.

Друштвата за управување со пензиски фондови секојдневно ја пресметуваат вредноста на средствата на пензиските фондови согласно глава IX од Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04) и Правилникот за проценка на средствата на пензиските фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 44/04). Два пати годишно, друштвата го утврдуваат приносот на пензискиот фонд за претходните три години согласно со наведениот Закон. Сметководство на друштвата и на пензиските фондови се врши во согласност со законите и со меѓународните сметководствени стандарди.

9. Дали активата на друштвата за заеднички вложувања е доверена на депозитарот? Кои понатамошни обврски треба да ги исполни депозитарот? Дали депозитарот мора претходно да добие одобрение? Кои барања се однесуваат на депозитарот?

Дали активата на друштвата за заеднички вложувања е доверена на депозитарот?

Имотот на друштвата за заеднички вложувања согласно Законот за инвестиционите фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00) се доверува на депозитна банка која ја избира друштвото за управување со фондовите. (член 52 од Законот за инвестиционите фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00))

Друштвото за управување со пензиски фондови е должно да избере единствен чувар на имот, на кого ја доверува одговорноста за чување на средствата на пензискиот фонд. Доколку пензискиот фонд има средства надвор од територијата на Република Македонија, чуварот на имот може да избере суб-чувар на имот за чување на тие средства. Меѓутоа, во првите пет години сметано од датумот кога ќе започне уплатата на придонесот во задолжително капитално финансирано пензиско осигурување, чувар на имот на пензиските фондови ќе биде Народната банка на Република Македонија.

Кои понатамошни обврски треба да ги исполни депозитарот ?

Депозитната банка, покрај чувањето на имотот на фондот врз основа на договорот со друштвото за управување со фондовите и по негов налог, ги врши следните работи:

- обезбедува паричните средства од продажбата на удели во фондот или акциите на фондот веднаш да бидат уплатени на посебно отворена сметка на фондот кај банката;
- издава документи за удел, ги прима откупените документи, врши исплата на сопствениците на документи за удел и го исплатува учеството во добивката на фондот;
- ја утврдува вредноста на поединечниот удел во фондот;
- исплатува дивиденда на акционерите;
- извршува налози на друштвото, во согласност со законот и статутот на фондот;
- се грижи приходите од имотот на фондот да се користат во согласност со закон и статутот на фондот и
- спроведува ликвидација и други работи во согласност со договорот кој депозитната банка го има склучено со друштвото за управување со фондови.

Депозитната банка во свое име, а за сметка на сопствениците на документи за удели, односно во име и за сметка на сопствениците на акции ги остварува нивните побарувања спрема друштвото за управување со фондови. Тоа не го исклучува правото на сопствениците на документи на удели сами да ги остваруваат своите побарувања. (член 53 од Законот за инвестиционите фондови “Службен весник на Република Македонија” бр. 09/00)

Чуварот на имот може да врши услуги на чување на средства за повеќе пензиски фондови, но е должен чувањето на средствата, работењето во врска со тие средства и евиденцијата на пензиските фондови да ги врши одделно за секој пензиски фонд, одвоено од другите коминтенти и одвоено од сопствените средства, работење и евиденција.

Чуварот на имотот на пензиски фонд ги врши следниве работи: ги чува безбедно хартиите од вредност кои претставуваат средства на пензискиот фонд и истите ги води како електронски записи на посебна сметка во Централниот депозитар за хартии од вредност; ги чува документите за порамнување во врска со уплатата на парични средства на банкарската сметка на пензискиот фонд и исплатата на парични средства од банкарската сметка на пензискиот фонд; работи како посредник за порамнување, продава или купува хартии од вредност врз основа на налози од друштвото и ги собира и наплаќа приходите од дивиденди, камати и сите други приходи кои произлегуваат од вложувањата на средствата на пензискиот фонд; осигурува дека договорите во врска со инвестиционо стекнување и пренесување на средствата на пензискиот фонд се во согласност со закон, статутот на пензискиот фонд и налозите за трансакциите на друштвото и дека тие налози се во согласност со закон; соработува и врши надзор на суб-чуварите на имот и пресметува и уплаќа даноци.

Дали депозитарот треба претходно да добие одобрение? Кои барања се однесуваат на депозитарот ?

Согласно Законот за инвестициони фондови (“Службен весник на Република Македонија” бр. 09/00), изборот на депозитна банка и секоја промена подлежи на одобрение од Комисијата за хартии од вредност по претходно прибавена согласност за банката од Народната банка на Република Македонија. Договорот склучен меѓу друштвото за управување со фондови и депозитната банка и неговите измени и дополнувања влегуваат во сила од денот на издавањето на одобрение од Комисијата за хартии од вредност.

Депозитни банки на инвестиционите фондови можат да бидат банки со седиште на територијата на Република Македонија или филијали на странски банки.

Банка која е основач на друштво за управување со фондови не може да биде депозитна банка на тоа друштво.

Друштвото за управување со фондови и депозитната банка при извршувањето на своите обврски мораат да дејствуваат независно и исклучиво во интерес на сопствениците на документи за удели и на акционерите. (член 52 од Законот за инвестиционите фондови (“Службен весник на Република Македонија” бр. 09/00)

На депозитната банка се однесуваат следниве барања:

- депозитната банка е должна работите за кои е овластена врз основа на договорот со друштвото за управување со фондовите да ги врши со внимание на добар стопанственик,
- одговорна е пред друштвото за управување со фондови, пред сопствениците на документи за удели во отворениот фонд и пред акционерите на затворениот фонд,
- одговорна е за штетата настаната од невршење или неправилно вршење на работите утврдени во договорот.

Друштвото за управување со пензиски фондови избира чувар на имот и тие мора постојано да имаат договор за чување на имотот. Изборот на чуварот на имот и договорот подлежат на претходна писмена согласност од Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување. Изборот на друг чувар на имот се врши единствено по претходна писмена согласност од Агенцијата, врз основа на образложено барање со потребните податоци за предложениот чувар на имот.

За вршење работи на чување на средства на пензиски фондови, банката мора да ги исполни следните услови: минимален капитал од 20.000.000 ЕУР, да не е акционер во друштвото кое управува со пензискиот фонд чиј имот го чува, ниту акционер во некое поврзано лице со друштвото и да нема никаква капитална поврзаност помеѓу овие лица и членовите на органите на управување и вработените во чуварот на имотот да не се членови на управниот одбор или надзорниот одбор, генерален директор, директор или други вработени во друштвото кое управува со пензискиот фонд чии средства ги чува и да не се во исти такви односи со други лица кои се поврзани лица со друштвото.

Избраниот суб-чувар на имот треба да биде банка или специјализирана депозитарна институција, која има дозвола за работа издадена од надлежен орган и е овластена за таква дејност согласно законите на матичната држава, како и рејтинг препорачлив за инвестирање според реномирани меѓународни кредитни рејтинг агенции. Агенцијата поблиску ги пропишува критериумите за рангирање на суб-чуварот на имот.

10. Дали друштвата кои даваат услуги за управување со заеднички вложувања (управни фирми, инвестициски фирми) мора да добијат одобрение? Кои се условите за добивање на одобрение? Какви дополнителни активности на управувачкото друштво можат да му се одобрат? Кои услови се потребни за работа?

Дали друштвата кои даваат услуги за управување со заеднички вложувања (управни фирми, инвестициски фирми) мора да добијат одобрение? Кои се условите за добивање на одобрение?

Друштвото за управување со фондови се основа по добивањето на одобрение од Комисијата за хартии од вредност. Комисијата за хартии од вредност на друштвото му издава одобрение за основање ако друштвото ги исполни следните услови:

1. Основната главнина уплатена во моментот на поднесувањето на барањето да изнесува најмалку 500.000 ДЕМ во денарска противвредност по среден курс на Народна банка на Република Македонија на денот на уплатата ако друштвото управува со еден фонд. Доколку друштвото за управување со фондови се основа за управување со повеќе фондови, основната главнина се зголемува за по 250.000 ДЕМ во денарска противвредност за секој нареден фонд.

2. Да ги исполнува поблиските услови за кадровска, техничка и организациона оспособеност за работа утврдени од Комисијата за хартии од вредност, согласно Правилникот објавен во ("Службен весник на Република Македонија" бр. 85/00). Во однос на кадровската оспособеност, Правилникот поблиску пропушта друштвото работата да ја врши преку најмалку еден овластен учесник-лице што има положено стручен испит за вршење работи со хартии од вредност или за инвестиционо советување, доказ дека вработените во друштвото не се осудувани за кривични дела против имотот, за фалсификување пари, печати и документи и за затајување данок, изјава од лицата вработени во друштвото дека нема истовремено да бидат овластени за извршување работи со хартии од вредност или за инвестиционо советување кај друго друштво за управување со фондови. Под техничка оспособеност се подразбира друштвото да има соодветен информационен, компјутерски и комуникационен систем за вршење на работите. Под организациона оспособеност на друштвото се подразбира постоење на организациони делови со кои се обезбедува ефикасно вршење на работите на друштвото. За исполнување на организационата оспособеност друштвото е должно да поднесе акт за обезбедување на деловна тајна, спречување на злоупотреба на деловна тајна, како и начинот и можноста за проток на информации во и надвор од друштвото и акт за работење со странки.
3. Членовите на управниот орган да имаат согласност од Комисијата за хартии од вредност за управување и раководење со друштвото. Член во управен орган на друштвото и вработено лице во друштвото не може да биде лице:
 - осудено за кривично дело: предизвикување лажен стечај, повреда на обврската за водење на деловни книги, оштетување на доверителите, злоупотреба во постапката на присилно порамнување или стечај, неовластено откривање или прибирање на деловна тајна или измама, за време од пет години по правилноста на пресудата со која е осудено, во кое време не се смета времето поминато на издржување на казната или против кое е изречена мерка за безбедност: забрана за вршење на дејност што е предмет на работење на друштвото, додека трае забраната.
4. Да има статут на друштвото.
5. Да има именуван овластен ревизор.
6. Да има уплатено надомест за добивање одобрение од страна на Комисијата за хартии од вредност. (член 44 од Закон за инвестициони фондови "Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00)

Се предвидуваат измени и дополнувања на Закон за инвестициони фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00) кои треба да бидат усвоени во првата половина на 2005 година, а во кои меѓу другото се планира да се направи и усогласување на висината на основната главнина на друштвото за управување со инвестиционите фондови.

На почетокот на капитално финансираното пензиско осигурување, Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување издава две дозволи за основање друштва врз основа на меѓународен јавен тендер.

Дозволите за основање се издаваат истовремено на двата понудувачи кои ќе ги исполнат условите предвидени во Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04) и врз основа на конкурентноста на надоместот кој ќе го наплатуваат од придонесите на членовите на пензискиот фонд.

Документи кои се поднесуваат: нацрт - статут на друштвото; нацрт - статут на пензискиот фонд со кој ќе управува; нацрт - договор со чувар на имот; список на основачите и податоци за поврзаноста на правните лица и објаснувања за карактерот на таквата поврзаност; за сите лица кои би биле основачи извадок од регистарскиот суд во кој се регистрирани, имиња и

адреси на членови на управните одбори на основачите и заверени копии од последните три финансиски извештаи ревидирани од надворешен овластен ревизор; документи со кои се потврдува дека на датумот на пријавување на тендерот основачите кои ќе држат 51% од основачкиот капитал на друштвото имаат големо искуство во управување со средства и имаат рејтинг препорачлив за инвестирање според реномирани меѓународни кредитни рејтинг агенции, најмалку за период од една година пред да се пријават како основачи; доказ за потеклото на финансиските средства што ќе бидат уплатени на име основачки капитал на друштвото; список на кандидати за членови на управниот одбор и на надзорниот одбор на друштвото заедно со изјави со кои тие се согласни да ги извршуваат овие функции доколку понудата успее, податоци за лица со посебни овластувања и одговорности кои се предлага да бидат одговорни за инвестиционите одлуки; план за имплементирање на основањето на друштво и пензиски фонд, како и организационен план за структурата на друштвото; програма за инвестиционата стратегија на пензискиот фонд; и други документи потребни за претквалификацијата кои ги пропишува Агенцијата.

Какви дополнителни активности на управувачкото друштво можат да му се одобрат ?

Друштвото за управување со инвестиционите фондови е одговорно само за вршењето на дејноста на управување со фондот во согласност со одредбите на Законот за инвестиционите фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00) и статутот на фондот, при што не му се одобруваат други дополнителни активности.

Со оглед на тоа што друштаката за управување со пензиски фондови се основаат единствено за управување со пензиски фондови, не е можно одобрување на дополнителни активности односно вршење на други дејности.

Кои услови се потребни за работа?

Друштвото за управување со инвестициони фондови започнува со работа по добивање на одобрението од Комисијата за хартии од вредност, според постапката и условите опишани во првиот дел од одговорот на ова прашање.

Со издавањето на дозволата се издава условно одобрение за управување со пензиски фонд. Одобрението станува полноважно откако друштвото ќе се основа и во рок од 30 дена ќе ја извести Агенцијата за основањето и уписот во трговскиот регистер доставувајќи ги заверените копии од основачките акти и статутот на друштвото, копија од условното одобрение и други документи согласно Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04).

Со ова се исполнети условите друштвото за управување со пензиски фонд да може да отпочне со работа. Истото може да отпочне со работа по датумот утврден од Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување.

Забелешка:

Во првата половина од 2005 година ќе се донесат измени и дополнувања на Законот за инвестициони фондови, со кои, меѓу другото, ќе се изврши корекција на износите на основната главнина, т.е. нивно изразување во Евра (денарска противвредност), наместо во ДЕМ.

11. Кои информации треба да се достават до сопствениците на удели (целосен и симплифициран проспект, годишен извештај)?

Друштвото за управување со фондови е должно до вложувачите во фондот и до Комисијата за хартии од вредност да достави:

- ревидирани годишни финансиски извештаи за секој фонд со кој управува во рок од три месеци од усвојувањето на завршната сметка на фондот,

- проспекти на инвестиционите фондови со кои управува и нивните изменувања и дополнувања,
- квартални финансиски извештаи за секој фонд во рок од два месеца од изминување на кварталот,
- поднесува извештај за секоја промена што значајно би влијаела врз одлуката за инвестирање на инвеститорот, во рок од три дена од настанувањето на промената.

Друштвото за управување со пензиски фондови е должно:

- најмалку еднаш во шест месеци да ги информира во писмена форма членовите на пензискиот фонд за состојбата на средствата на нивните индивидуални сметки, за датумите на уплата на придонесите и на преносот на средствата за членот на тој фонд во текот на односниот период и за претворањето на придонесите и пренесените средства во сметководствени единици.
- да достави податоци до секој член на пензиски фонд со кој тоа управува за вредноста и учеството на средствата на пензискиот фонд инвестирани во одделен вид на средства, вклучувајќи и податоци за издавачот на односната хартија од вредност, на последниот датум на процена пред 31 декември секоја година. Обврската за давање податоци за издавачите на хартии од вредност се однесува на вложувања во хартии од вредност кои претставуваат најмалку 1% во вредноста на средствата на пензискиот фонд. Исто така, друштвото е должно да достави податоци за вкупниот износ на брокерски провизии кои ги платиле друштвото и неговите странски менаџери на средства на пензискиот фонд, во периодот од последниот извештај и за просечниот износ на таквите трошоци по една сметководствена единица на тој фонд.
- најдоцна до 31 март секоја тековна година, да објави информативен проспект за пензискиот фонд со кој управува со вистинити и точни податоци со состојба на 31 декември за претходната година кој ги содржи следниве податоци: имињата на членовите на управниот одбор и на надзорниот одбор на друштвото; имињата и адресите на акционерите и нивното учество во капиталот на друштвото; името и седиштето на чуварот на имот и податоци за евентуални промени на чуварот на имот направени претходната година и причините за таквите промени; основните принципи на инвестирањето за наведениот период и самоограничувањата при инвестирањето освен ограничувањата утврдени во Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 29/02, 85/03 и 40/04); надоместоците што се наплатуваат од членовите на пензискиот фонд; податоците кои ги доставуваат до членовите најмалку еднаш годишно; бројот на членовите на пензискиот фонд; нето вредноста на средствата на пензискиот фонд на последниот датум на процена пред 31 декември и други податоци за работењето на друштвото и управувањето со пензискиот фонд што може да ги пропише Агенцијата заради обезбедување на транспарентност.

Податоците од информативниот проспект се објавуваат во форма на брошура најмалку во еден дневен весник што се дистрибуира на целата територија на Република Македонија. Друштвото е должно, по барање од член на пензискиот фонд, да овозможи увид во информативниот проспект и статутот на пензискиот фонд со кој управува.

12. Каква е ситуацијата со друштвата со заеднички вложувања од земјите членки на ЕУ во вашата земја? Како ќе се решава правото на основање и давање на прекугранични услуги на управувачките друштва од ЕУ? ЕК упатува на поглавје број 4 од Договорот на ЕК за слободно движење на капитал.

Каква е ситуацијата со друштвата со заеднички вложувања од земјите членки на ЕУ во вашата земја?

Република Македонија досега нема поконкретно искуство околу основање и работење на друштва за заеднички вложувања од земјите членки на Европската Унија.

За издавање и воведување на странски хартии од вредност во Република Македонија потребно е одобрение од Комисијата за хартии од вредност.

Врз основа на член 15 од Законот за девизно работење ("Службен весник на Република Македонија" бр. 34/01, 49/01, 103/01 и 51/03), Комисијата за хартии од вредност во 2001 година донесе Правилник за добивање одобрение за издавање и воведување на странски хартии од вредност во Република Македонија ("Службен весник на Република Македонија" бр. 49/01, 58/01 и 61/03).

Со овој Правилник, Комисијата за хартии од вредност ги определува условите и начинот под кои може да се добие одобрение за реализација на овие трансакции.

Комисијата за хартии од вредност при одлучувањето ќе го има во предвид и финансискиот рејтинг на издавачот на хартиите од вредност изготвен од еден од следните меѓународно признати агенции за проценка на ризикот: Moody's Investors Service, Standard and Poor's, Fitch IBCA или Thomson Bank Watch.

Издавање и воведување на странски должнички хартии од вредност, со рок на доспевање над три години во Република Македонија не е дозволено, се до истекот на првата етапа од Спогодбата за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и Европската Унија.

Како ќе се решава правото на основање и давање на прекугранични услуги на управувачките друштва од ЕУ ?

ЕК упатува на поглавје број 4 од Договорот на ЕК за слободно движење на капитал.

Законот за трговски друштва ("Службен весник на Република Македонија" бр. 28//04) пропишува дека странските трговски друштва и странските трговци-поединци на територијата на Република Македонија не можат да вршат дејност, ако немаат регистрирано подружница под услови утврдени со овој закон.

Прекугранично (директно) пружање на услуги не е дозволено. Со пристапувањето на Република Македонија кон Европската Унија на друштвата за управување од земјите членки на Европската Унија ќе им се дозволи прекугранично пружање на услуги.

Правна рамка- Пазари

13. Дали постојат регулирани пазари? Како се дефинирани овие пазари? Дали постојат национални правила со кои се ограничува бројот на лица кои имат пристап до овие пазари? Дали кредитните институции можат да станат членови на регулираниот пазар?

Дали постојат регулирани пазари ? Како се дефинирани тие пазари ?

Во Република Македонија постојат следниве регулирани пазари:

- Македонска берза на долгорочни хартии од вредност АД Скопје, се основа како акционерско друштво, за организирано тргување со долгорочни хартии од вредност. Во Република Македонија во овој момент постои само една берза.
- Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност, се основа како акционерско друштво, за обезбедување услови потребни за поврзување на понудата и побарувачката на пари и краткорочни хартии од вредност.

Во Република Македонија согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04), тргување со краткорочни хартии од вредност може да се врши и надвор од пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност (тргување преку шалтер), според Правила што ги донесува Народна банка на Република Македонија. (член 67-а од Законот за хартии од вредност)

Согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04) за обезбедување услови потребни за поврзување на понудата и побарувачката на долгорочни хартии од вредност, односно за организирано тргување со долгорочни хартии од вредност се основа Берза на долгорочни хартии од вредност. (член 68 од Законот за хартии од вредност)

Правно и друго лице не може да се запише во трговскиот регистар под називот берза на долгорочни хартии од вредност и не може во своето работење да го користи називот берза на долгорочни хартии од вредност, доколку не е основано како берза на долгорочни хартии од вредност и нема стекнато дозвола за основање и работа на берза на долгорочни хартии од вредност.

Берза може да основаат домашни и странски правни и физички лица. Истата се основа како акционерско друштво согласно Законот за хартии од вредност и Законот за трговски друштва ("Службен весник на Република Македонија" бр. 28/04).

Берза може да се основа под следниве услови:

- оснивачите да го обезбедат минималниот износ на паричниот дел на основната главнина и соодветен деловен простор за организирање на брокерското работење,
- да е добиена дозвола за основање и работа од Комисијата за хартии од вредност и
- да е кадровски, технички и организационо оспособена за вршење на берзанското работење.

Берза се основа со основна главнина во паричен облик од најмалку 500.000 ЕВРА, во денарска противвредност по среден курс на Народна банка на Република Македонија на денот на издавањето одобрение за основање и работа на Берзата.

Учеството на поединечен оснивач во основната главнина на Берзата може да биде најмногу до 10% од износот на акциите со право на управување со Берзата.

Оснивачите на Берзата можат да ги продадат своите акции на било кое правно и физичко лице.

Дали постојат национални правила со кои се ограничува бројот на лица кои имаат пристап до овие пазари ?

Во Република Македонија не постојат правила со кои се ограничува бројот на лицата кои имаат пристап до организираните пазари.

Дали кредитните институции можат да станат членови на регулираниот пазар?

Согласно Законот за хартии од вредност, членови односно учесници во тргувањето на Берзата можат да бидат брокерски куќи и банки (кредитни институции), регистрирани и со дозвола за работа во Република Македонија, по претходно добиена согласност од Комисијата за хартии од вредност.

14. Какви се барањата во поглед на информирање на надлежните органи и вложувачите на трансакциите кои се одвиваат на регулираните пазари?

Берзата е должна до Комисијата за хартии од вредност (во понатамошниот текст Комисија) да доставува дневни, неделни и месечни извештаи за своето работење, од кои се добиваат информации за состојбата на пазарот (број и процент на истргувани инструменти, акционерски друштва, број и вредност на направени трансакции на овластените учесници на берзата итн).

Берзата е должна согласно Законот за хартии од вредност, до Комисијата да доставува годишен извештај за своето работење и за истиот да добие согласност од Комисијата за хартии од вредност.

Берзата доставува до Комисијата финансиски извештај ревидиран од независен ревизор, најдоцна до 31 мај во тековната за претходната година. (член 100 од Законот за хартии од вредност)

Берзата е должна да организира соодветен информативен систем преку кој јавноста редовно и навремено се известува за:

- назив на издавачот и видот на хартиите од вредност со кои се тргува на Берзата;
- последна куповна, последна продажна, највисока, најниска и последната цена на одделните видови хартии од вредност;
- обем и вредност на тргувани хартии од вредност и
- други релевантни информации од значење за работењето на Берзата.

Покрај ова, Берзата има овозможено на Комисијата за хартии од вредност директен надзор на моменталното тргување со хартиите од вредност (инструментите) секој ден во кој има тргување на Берзата.

15. Кои инструменти можат да се користат на регулираните пазари? Кои барања мора да бидат исполнети за пристапување на официјалната листа на регулираните пазари?

Кои инструменти можат да се користат на регулираните пазари?

На регулираните пазари се тргува со: акции, обврзници, благајнички записи, комерцијални записи, државни записи, сертификати за депозит и други финансиски инструменти кои се сметаат за инвестиции според Комисијата за хартии од вредност. (член 2 од Законот за хартии од вредност "Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04)

Кои барања мора да бидат исполнети за пристапување на официјалната листа на регулираните пазари?

Согласно Законот за хартии од вредност условите, постапката и начинот на котирање на долгорочни хартии од вредност на Берзата се утврдуваат со правилник, по добивањето на претходна согласност од Комисијата за хартии од вредност.

Котацијата на долгорочните хартии од вредност се врши по барање на издавачот поднесено во писмена форма.

Долгорочните хартии од вредност понудени за котација на Берзата ги содржат сите елементи утврдени со законските и други прописи, како и во одобрението за нивно издавање.

Општ услов за котација на долгорочните хартии од вредност е тие да бидат целосно уплатени и неограничено преносливи.

Берзата е должна да води посебен регистар за секој издавач, во кој се евидентираат и чуваат податоци и документи за издавачот чии хартии од вредност котираат на Берзата.

Во правилникот за котација на хартии од вредност на Македонската берза АД Скопје од месец мај 2004 година кој е одобрен од Комисијата за хартии од вредност е регулирана котацијата на хартии од вредност, берзанска котација, пазарот на јавно поседувани акционерски друштва и слободниот пазар.

Котација:

За да хартиите од вредност се котираат на берзата мора да се исполнат општи услови кои се однесуваат на издавачот и тоа:

- Издавачот може да биде трговско друштво, државата, државна институција или единица на локалната самоуправа. Доколку се работи за издавач кој е трговско друштво, истото мора да биде регистрирано во Република Македонија и да работи во согласност со позитивните законски прописи.
- Издавачот, како и неговата дејност, мораат да бидат погодни за котација според мислењето на Берзата.
- Друштвото што за првпат бара котација треба да има соодветно искуство и углед во дејноста.
- Последниот финансиски извештај на друштвото што за првпат котира, да не е постар од шест месеци од датумот на усвојување на Собранието на акционерите.
- Берзата мора да се увери дека има доволно јавен интерес за дејноста на издавачот и за хартиите од вредност за кои се бара котација.
- Издавачот е должен да достави ревидирани годишни финансиски извештаи за последните 3 години.

Понатаму покрај овие потребни се и општи услови кои се однесуваат на хартиите од вредност и тоа:

- Хартиите од вредност за кои се бара котација на Берзата треба да претставуваат хартии од вредност без ограничувања во нивната преносливост.
- Кога се поднесува барање за Берзанска Котација за било кој вид хартии од вредност, барањето мора да се однесува на сите хартии од вредност од тој вид.
- За секоја наредна емисија на хартии од вредност од ист вид како оние што се веќе котирани, издавачот ја известува Берзата за степенот на реализација на новата емисија (број на акции и процент) и повторно поднесува формално Барање за котација до Берзата.
- На Берзанска котација може да бидат примени и хартии од вредност кои се конвертибилни во друг вид на хартии од вредност.

Согласно Правилникот за котација постојат следните посебни услови за котирање на акции односно обврзници:

1. За Берзанска котација на акции, издавачот треба да ги исполни следните услови:

1.	Вистинитост и објективност на финансиските извештаи	ревидирани финансиски извештаи за последните три години
2.	Основна главнина	најмалку 2.000.000 ЕВРА
3.	Распространетост на видот на акциите во јавноста	најмалку 25%
4.	Број на акционери	најмалку 200

2. Распространетоста на најмалку 25% од акциите од одреден вид треба да биде во сопственост на најмалку 200 акционери. При пресметката на процентот од горниот став, се изземаат акциите што ги поседуваат:

а) директорите на издавачот,

- б) позначителни акционери (индивидуални или институционални) со над 10% сопственост на видот на акции и
- в) долгорочните хартии од вредност во сопственост на Владата на Република Македонија и други државни институции.

1. За Берзанска Котација на обврзници, издавачот треба да ги исполни следните услови:

1.	Вистинитост и објективност на финансиските извештаи	ревидирани финансиски извештаи за последните три години
2.	Вкупна номинална вредност на реализирана емисија	најмалку 500.000 ЕВРА
3.	Процент на обврзници во јавноста	најмалку 25%
4.	Број на сопственици на обврзниците	најмалку 50

2. Обврзниците за кои издавач е Република Македонија, државна институција или Народната Банка на Република Македонија и за обврзници за кои издала гаранција Република Македонија, се уврстуваат на Берзанска Котација.

3. Различни серии на ист вид на обврзници од одреден издавач, мора да бидат примени на ист сегмент на берзанска котација.

Согласно Правилникот на Македонската берза АД Скопје, се тргува со хартиите од вредност и на неофицијалниот Пазар кој се состои од:

1. Пазар на јавно поседувани акционерски друштва е пазарниот сегмент на Берзата на кој се уврстени хартиите од вредност на акционерски друштва кои се водат во Регистарот на Комисијата за хартии од вредност, односно акционерски друштва кои по основањето издале хартии од вредност по пат на јавна понуда или имаат повеќе од 100 акционери и основна главнина повеќе од 1.000.000 евра и

2 Слободен Пазар кој е пазарниот сегмент на кој се тргува со сите други хартии од вредност, освен оние што се на Берзанска Котација и пазарот на јавно поседувани акционерски друштва.

Слободниот пазар е организирано место за тргување, на кое овластените учесници тргуваат со хартиите од вредност, согласно Законот за хартии од вредност и Процедурите за тргување на Берзата.

16. Дали издавачите од ЕУ имаат пристап до службените котации на регулираните пазари?

Согласно постојната регулатива во Република Македонија, која се однесува на котацијата на хартии од вредност на регулираните пазари, не постојат посебни услови и ограничувања за издавачите на хартии од вредност на други држави (вклучително и тие од ЕУ) за котација на нивните хартии од вредност во Република Македонија. При првото издавање и воведување на странски хартии од вредност во Република Македонија е потребно одобрението од Комисијата за хартии од вредност (член 15 од Законот за девизно работење "Службен весник на Република Македонија" бр. 34/01, 49/01, 103/01 и 51/03).

Ова значи дека странски издавач, покрај горенаведените услови, може да ги котира своите хартии од вредност на берза во Република Македонија доколку ги исполнува условите за котација и ги почитува берзанските правила за котација кои важат и за македонските субјекти.

Правна рамка - Надзорни органи

17. Опишете ги овластувањата и задолженијата на надзорните органи во секторот за тргување со хартии од вредност (проверка на лице место, барање на дополнителни информации, соработка со органи од трети земји)? Дали надзорните органи се обврзани на тајност на податоците во поглед на информациите примени од надлежните органи на трети земји? Колку лица вработуваат тие надзорни органи? Кои стручни квалификации се потребни за работа во овие органи?

Опишете ги овластувањата и задолженијата на надзорните органи во секторот за тргување со хартии од вредност (проверка на лице место, барање на дополнителни информации, соработка со органи од трети земји)?

Комисијата за хартии од вредност (во понатамошниот текст Комисија) врши контрола на следните субјекти во доменот на работењето со хартиите од вредност: брокерските куќи, банките во работењето со хартиите од вредност, берзата на долгорочни хартии од вредност, централниот депозитар за хартии од вредност, инвестиционите фондови, друштвата за управување со инвестиционите фондови, друштвата за инвестиционо советување, брокерите, инвестиционите советници и акционерските друштва во работењето со хартии од вредност.

Комисијата во рамките на своите контролни активности ги проверува законитоста во работењето и правилноста на материјално-финансиското работење на овластениот учесник (брокерските куќи и банките во работењето со хартии од вредност). Комисијата врши контрола над работењето на овластените учесници, и ги прегледува книгите, актите и другите документи на брокерските куќи и банките кои се однесуваат на работењето со хартии од вредност со посебно внимание на: документацијата потребна за реализација на берзанска трансакција (договор помеѓу овластениот учесник и клиентот продавач/купувач на хартии од вредност за вршење на услуги), налог за купување/продавање на хартии од вредност, овластување за извршување на резервација на сметката на клиентот за хартиите од вредност кои се евидентирани во Централниот депозитар за хартии од вредност, уплата/исплатата на паричните средства во врска со купопродажбата на хартиите од вредност, полномошна и друга документација која е во врска со преносот на хартиите од вредност; водењето на книгата на налози; придржување кон налозите на клиентите и брокерските куќи и банките; водење на парични средства на посебна сметка на клиентите, (таканаречена "клиентска сметка"), висината на ликвидниот капитал пропишан со закон, статусни промени, зголемување, намалување и промени во сопственоста на основната главнина; адекватноста и квалитетот на управувањето; придржување кон правилата на берзанското работење и брокерската етика; придржување кон етичкиот кодекс на честа на берзата; контрола на актите на овластениот учесник; кадровските, техничките и организационите услови за работа на овластениот учесник; исполнување на обврските за известување на овластениот учесник спрема Комисијата; усогласување на актите на друштвата со законската регулатива; контрола на регистрацијата во трговскиот регистар и внесените промени во истата; контрола на системот на управување на друштвата; контрола на исполнувањето на финансиските обврски спрема Комисијата за хартии од вредност; извештаи и информации за деловни задачи на брокерските куќи и банките; извештај за ревизија и дополнителни информации за извршена ревизија на брокерската куќа и банката и други документи кои се предмет на контролата.

При спроведување на контролата овластеното лице на Комисијата може да побара од овластениот учесник, да му овозможи преглед и увид во деловните книги, деловната документација, на административните односно деловните евиденции и во другите документи кои се однесуваат на работењето со хартии од вредност, во обем потребен за спроведување на одделната контрола, односно во обем утврден со законските надлежности на Комисијата.

Субјектот на контрола е должен на барање на Комисијата, да ги предаде компјутерските изводи, односно копиите на деловните книги, на деловната документација и на административните, односно деловните евиденции.

Комисијата може да врши редовна и вонредна контрола. Според начинот на извршување, контролата може да биде посредна и непосредна. Посредната контрола се спроведува преку добивање на податоци од овластените учесници, а непосредната се спроведува преку вршење директен увид на податоците од редовното работење во просториите на контролираниот субјект. Според подрачјето (опфатот на контролата) од работењето на овластените учесници, контролата може да биде делумна и целосна.

Комисијата за хартии од вредност контролата кај издавачите на хартии од вредност ја врши преку увид во периодичните и годишните извештаи од работењето, како и преку увид во деловните книги и друга документација.

Комисијата за хартии од вредност може да изврши контрола и кај друштвата чии акции котираат на Берзата, а во врска со издавањето, тргувањето и котацијата на хартиите од вредност. Доколку Комисијата утврди неправилности при контролата може да издаде решение за привремено суспендирање на друштвото од котација.

Во вршењето на контролата Комисијата ја проверува особено документацијата: за законитоста во вршењето на работите со долгорочни хартии од вредност; дали издавачот на долгорочни хартии од вредност ги извршува обврските пропишани со закон, односно актот за издавање; за законитоста на берзанското тргување со долгорочни хартии од вредност; дали Берзата и брокерите ги применуваат законите и другите прописи кои се однесуваат на работењето со долгорочните хартии од вредност, како и сопствените правила, статутот и други акти врз основа на кои се издава одобрението за работа на Берзата; дали на Берзата се врши промет на долгорочни хартии од вредност кои ги исполнуваат пропишаните услови за тргување, односно дали тие работи ги вршат овластени брокери; за контролата на финансиската состојба на членките на Берзата и за начинот на обезбедување на извршување на обврските од купопродажните договори склучени во рамките на берзанското тргување со долгорочни хартии од вредност.

Комисијата за хартии од вредност има донесено Правила за начинот и вршење на контрола на работењето на акционерските друштва и на учесниците на пазарот на капитал објавени во ("Службен весник на Република Македонија" бр. 77/02), и Правилник за начинот на вршење на контрола на работењето на инвестиционите фондови, друштвата за управување со инвестиционите фондови и депозитни банки објавен во ("Службен весник на Република Македонија" бр. 85/00).

Комисијата за хартии од вредност одржува редовни контакти со регулаторите на пазарите на хартии од вредност (комисиите) на земји од Европа и светот, особено со оние од регионот. Како резултат на овие соработки, Комисијата за хартии од вредност има потпишано билатерални меморандуми за соработка со регулаторите на Словенија (2002 год.), Романија, Хрватска, Црна Гора, Федерација Босна и Херцеговина и Бугарија (2004 год.).

Дали надзорните органи се обврзани на тајност на податоците во поглед на информациите примени од надлежните органи на трети земји?

Да, согласно меморандумите за заедничка соработка кои Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија ги има склучено со регулаторните органи на други земји е предвидено дека доверливите информации кои на реципрочна основа се разменуваат можат да се користат само во постапките кои се водат пред Комисијата за хартии од вредност или пред други надлежни органи.

Колку лица вработуваат тие надзорни органи?

Согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04) . Комисијата за хартии од вредност како надзорен и регулаторен орган на пазарот на хартии од вредност покрај членовите и Претседателот на Комисијата кои се избрани функционери од Собранието на РМ има стручна служба со која раководи директор. Во Стручната служба се вработени 9 извршители, од кои 7 се стручни лица и 2 технички лица.

Кои стручни квалификации се потреби за работа во тие органи?

Претседателот и членовите на Комисијата мора да бидат лица кои имаат завршено најмалку високо образование, како и да се истакнати експерти од областа на финансиите и корпоративното право.

Стручната служба организационо е поставена во 4 сектори: сектор за контрола на пазарот на капитал, сектор за одобреност и дозволи, сектор за истражување и развој на пазарот на капитал и меѓународна соработка и сектор за општи и правни работи.

Работата во Стручната служба на Комисијата за хартии од вредност ја вршат дипломирани правници и економисти (стручни лица).

18. Кои се годишните сметководствени бонитетни и статистички податоци кои инвестициските друштва и друштвата кои котираат имаат обврска да ги доставуваат до надзорните органи? Кои информации мора да ги достават друштвата за заеднички вложувања во хартии од вредност и/или друштвата кои со нив управуваат? Дали надзорниот орган има овластувања да бара дополнителни информации?

Кои се годишните сметководствени бонитетни и статистички податоци кои инвестиционите друштва и друштвата кои котираат имаат обврска да ги доставуваат до надзорните органи?

Согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04), брокерската кука е должна редовно да ја известува Комисијата за хартии од вредност за својата финансиска состојба, статусните промени, промените во сопственоста на основната главнина, како и за секоја појава на платежна неспособност.

Брокерската кука за своето работење доставува месечни извештаи до Комисијата за хартии од вредност најдоцна до 10-ти во секој тековен месец, а ќе се однесува за претходниот месец.

Формата и содржината на месечните извештаи е пропишана со Правилник донесен од Комисијата за хартии од вредност, објавен во ("Службен весник на Република Македонија" бр. 82/01).

Согласно Правилникот, месечниот извештај за работењето на овластениот учесник на Берзата, што се доставува до Комисијата за хартии од вредност треба задолжително да содржи:

1. Назив на овластениот учесник на Берзата кој го доставува месечниот извештај за работа;
2. Остварен промет на овластениот учесник на Берзата и тоа:
 - Вкупно остварен промет во денари;
 - Остварен промет со обврзници во денари и број на обврзници;
 - Остварен промет со акции во денари и број на трансакции;
 - Остварен промет со акции на Државата во денари и број на трансакции;
 - Остварени блок трансакции во денари и број на трансакции;

- Остварен број на блок трансакции според видот на хартијата од вредност (акции, обврзници и државни акции);
- 3. Остварен приход по видови работи кои ги извршува овластениот учесник, согласно Судската регистрација и Решението за основање и работа на овластениот учесник, издадено од Комисијата за хартии од вредност и тоа:
 - а. Остварен приход по основ на извршување на налози на клиентите:
 - остварен приход од купопродажба на обврзници и
 - остварен приход од купопродажба на акции;
 - б. Остварен приход по основа на котација на официјалните пазари на Берзата;
 - в. Остварен приход преку раководење на финансискиот имот на клиентите;
 - г. Остварен приход по основа на организирање, подготвување и откуп на ново издадени долгорочни хартии од вредност;
 - д. Остварен приход по основа на советување на клиентите при издавање и тргување со долгорочни хартии од вредност;
- Податоци за продавачите и купувачите на хартии од вредност, реализирани како блок трансакции;
- Број на склучени договори за берзанско посредување во извештајниот период;
- Број на добиени налози на клиентите во месецот за кој се поднесува извештајот за работа, согласно книгата на налози на овластениите учесници на Берзата;
- Број на реализирани налози во извештајниот период.

Горенаведените податоци од овој Правилник се прикажуваат согласно табеларен прилог кој е составен дел на овој Правилник.

Исто така, брокерската кука е должна да доставува до Комисијата за хартии од вредност редовен годишен финансиски извештај, потврден од овластен ревизор најдоцна до крајот на мај за претходната година.

Согласно Правилникот за котација на "Македонската Берза на долгорочни хартии од вредност" АД Скопје од мај 2004 година, предвидени се постојани обврски кои издавачите мора да ги исполнуваат по приемот на хартиите од вредност на Берзанска котација.

Согласно главата VI од овој Правилник, предвидено е општо објавување на податоци и информации, при што со цел да не се создаде лажна слика на пазарот за хартиите од вредност, котираното друштво е должно на акционерите, како и на јавноста, да ги обелодени сите информации нужни за проценка на состојбата на друштвото.

Друштвото доставува до Берзата примерок од ревидираните годишни финансиски извештаи (Биланс на успех, Биланс на состојба, Извештај за готовинските текови и Извештај за промените во капиталот) во рок до 3 месеци по составувањето, односно во рок од една недела по усвојувањето од Собранието.

Друштво до Берзата доставува и тромесечен и полугодишен неревидиран Биланс на успех во рок од еден месец по истекот на периодот на кој се однесува Билансот на успех. Сметководствените политики кои се применуваат за тромесечниот и полугодишниот Биланс на успех мора да бидат конзистентни со оние кои се применуваат за годишните извештаи.

Котираното друштво е должно, без одлагање, да ги достави следните информации во врска со својот капитал:

- а) зголемувања или намалувања на основната главнина,
- б) измени во структурата на капиталот,

- в) секое ново задолжување, а особено евентуалните гаранции, доколу трговското друштво има котирани должнички хартии од вредност,
- г) сите промени во правата кои припаѓаат на било кој вид котирани хартии од вредност,
- д) одлуки за откуп на сопствени акции, согласно одредбите на Законот за трговски друштва (количина, распон на цени, последователно купување/продавање).
- ѓ) секое купување на сопствени акции од членови на управен одбор, надзорен одбор и раководните лица.

Котираното друштво е должно, без одлагање, да ги достави следните информации во врска со промените во финансиската состојба:

- а) непредвидливи осетни намалувања на заработката, големи загуби или значајни зголемувања на заработката,
- б) информации во врска со профитот, односно известување дека предвидената профитна динамика не кореспондира со тековните активности,
- в) купување или продажба на имот,
- г) нови кредитни задолжувања.

Доколку директорите на друштвото имаат сознанија за измени што настанале во финансиските услови или во успешноста на работењето на друштвото или во она што друштвото го очекува од својата дејност и ако таквите сознанија можат да доведат до значителни промени во движењето на цената на котираната хартија од вредност, друштвото мора веднаш да ја извести Берзата за сите релевантни податоци за настанатата промена.

Издавачот мора да ја извести Берзата, еднаш годишно (со доставувањето на ревидираниот финансиски извештај), за промените во сопственоста на капиталот на менаџментот (поединечно) и членовите на органите на управување на друштвото.

Согласно Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (Службен весник на Република Македонија бр. 29/02, 85/03 и 40/04), Правилникот за содржината на одделните сметки во сметковниот план за пензиските фондови (Службен весник на Република Македонија бр. 44/04) и Правилникот за сметковниот план, формата и содржината на основните финансиски извештаи и дополнителните извештаи за пензиските фондови (Службен весник на Република Македонија бр. 44/04), друштвата за управување со пензиски фондови имаат обврска до Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување, еднаш годишно или почесто на барање на Агенцијата, за своето работење да доставуваат: ревидирани годишни финансиски извештаи; податоци за акционерите на друштвото; имињата на членовите на органите на управување и висината на нивните надоместоци и други податоци на барање на Агенцијата.

Друштвата на месечна основа треба да доставуваат информации до Агенцијата кои ја вклучуваат состојбата на определени сметки од нивниот сметковен план. Тоа се сметките на приходите (надоместоците кои ги наплаќа друштвото од пензискиот фонд), определени расходни сметки (надоместоците за Агенцијата, чувар на имот и Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Република Македонија, надоместоците на продажните агенти) и сметките на капиталот (главнината на друштвото), со цел следење на нивното работење и исполнувањето на барањата за одржување на капиталот.

Друштвата за управување со пензиски фондови, доставуваат до Агенцијата финансиски извештаи за пензискиот фонд со кој управуваат, еднаш годишно или на барање на Агенцијата. Исто така, друштвата треба да доставуваат извештај до Агенцијата на дневна основа, кој ја опфаќа состојбата на сите сметки од сметковен план на пензискиот фонд со кој управуваат, како и извештаи за структурата на средствата на пензискиот фонд.

Чуварот на имот поднесува извештаи до Агенцијата во врска со своите активности на секои шест месеци или во пократки временски периоди. Чуварот на имот должен е веднаш, прво усно, а потоа и писмено, да ја извести Агенцијата во случај на сомневање или за

непочитување на договорот за чување на имот во кој тој е договорна страна, законот или за дејствие спротивно на интересите на членовите на пензискиот фонд.

Кои информации мора да ги достават друштвата за заеднички вложувања во хартии од вредност и/или друштвата кои со нив управуваат?

Согласно Законот за инвестициони фондови (“Службен весник на Република Македонија” бр. 09/00), друштвото за управување со фондови изготвува и доставува ревидирани годишни финансиски извештаи за секој фонд со кој управува, и тоа во рок од три месеци од усвојување на завршната сметка на фондот.

Еден ревизор или ревизорско друштво може да изготви четири едноподруго финансиски извештаи за еден инвестиционен фонд. Еден ревизор или ревизорско друштво во текот на една календарска година може да изготви финансиски извештај само кај три фонда.

Друштвото за управување со фондови подготвува и квартални финансиски извештаи за секој фонд со кој управува и истите и ги доставува на Комисијата за хартии од вредност и до вложувачите на фондот во рок од два месеци од изминување на кварталот.

Комисијата за хартии од вредност составува листа на овластени ревизори кои можат да вршат ревизија на финансиските извештаи на инвестициониот фонд и на друштвото за управување со фондови.

Финансиските извештаи на фондот содржат податоци за:

1. Состојбата на имотот на фондот:
 - хартиите од вредност,
 - паричните депозити,
 - другиот имот,
 - вкупниот имот,
 - обврските и
 - нето-вредноста на имотот;
2. Бројот на документите за удел, односно на акциите;
3. Вредноста на поединечниот удел односно акција;
4. Структурата на портфолиото на хартиите од вредност:
 - хартиите од вредност кои котираат на берзата за хартии од вредност,
 - хартиите од вредност со кои се тргува на некој друг регулиран пазар,
 - новите емисии на хартии од вредност, ако условите за нивно издавање содржат обврска за поднесување барање за вклучување на хартиите од вредност на некоја берза, пазар на пари или на некој друг регулиран пазар;
5. За секој вид хартија од вредност се наведува нејзиното учество во вкупниот имот на фондот и податоци за промената во составот на портфолиото на хартии од вредност за периодот на кој се однесува извештајот;
6. Промените во приходите и расходите на фондот за периодот за кој се однесува извештајот:
 - приходите од вложувања,
 - други приходи,
 - трошоците за управување,
 - трошоците за депозитната банка,
 - други трошоци и давачки,
 - нето-приход,
 - исплати на добивка на сопствениците на документите за удел или дивиденда на акционерите, како и повторно вложената добивка и
 - други промени кои се однесуваат на имотот и обврските на фондот;
7. Компаративен преглед на работењето во последните три години, при што за крајот од секоја деловна година се наведува:
 - вкупната нето-вредност на портфолиото,
 - нето-вредноста на поединечниот удел,
 - пазарната вредност на акциите на затворениот фонд;

8. Други податоци и информации кои им овозможуваат на вложувачите целосно запознавање со вистинската состојба, развојот на дејноста и резултатите на фондот.

Годишните финансиски извештаи се изготвуваат во согласност со меѓународните сметководствени стандарди.

Комисијата за хартии од вредност со посебен Правилник подетално го предвиде и начинот и условите за доставување на информациите до Комисијата за хартии од вредност од страна на друштвата за управување со фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 85/00), во кој е предвидено дека друштвото за управување со фондови (во натамошниот текст: друштвото) до Комисијата за хартии од вредност доставува

- редовни извештаи и
- извештаи по настанати промени.

Како редовни извештаи се сметаат годишните финансиски извештаи на друштвото, годишните финансиски извештаи на фондовите со кои управува друштвото и кварталните финансиски извештаи на фондовите со кои управува друштвото.

Друштвото доставува до Комисијата за хартии од вредност квартални финансиски извештаи за секој фонд со кој управува во рок од два месеци од изминувањето на кварталот.

Согласно член 10 од Законот за инвестициони фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00), друштвото за управување со фондови поднесува извештај до Комисијата за секоја промена што значајно би влијаела врз одлуката за инвестирање на инвеститорот, во рок од три дена од настанувањето на промената. Извештајот треба да се достави до вложувачите на фондот во исто време кога се доставува и до Комисијата за хартии од вредност.

Согласно гореспоменатиот Правилник, како причини за доставување на извештаи по настанати промени до Комисијата за хартии од вредност од страна на Друштвото се сметаат:

1. измените и дополнувањата на статутот на друштвото за управување со фондови;
2. доколку капиталот на друштвото падне под износот пропишан со член 44 став 1 точка 1 од Законот за инвестиционите фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00);
3. вложувањата на сопствен капитал во други правни лица, доколку износот на вложувањето изнесува повеќе од 10% од капиталот на друштвото;
4. промени во органите на управување и раководење на друштвото, и тоа на:
 - промени во структурата на органите на управување и раководење;
 - промена на лични податоци на член на органот на управување: име и презиме и сл;
 - покренувањето на прекршочна или кривична постапка од финансиски карактер против член на управата; и сл.
5. промени во основачите на друштвото, односно во сопственичката структура на друштвото;
6. нова емисија на хартии од вредност;
7. тешкотии во тековната ликвидност;
8. издавањето на проспекти на инвестиционите фондови со кои управува друштвото и нивните измени и дополнувања;
9. секоја промена што значајно би влијаела врз одлуката за инвестирање на инвеститорот во фонд со кој управува друштвото;
10. откажување на вршењето на ревизија од овластениот и именуван ревизор на друштвото и на фондот;
11. други промени кои се од битно значење за работата на друштвото.

Друштвото ја исполнува обврската за известување на Комисијата за хартии од вредност по точка 2 од овој Правилник со доставување на информација за износот на капиталот на друштвото, износот на минималниот потребен капитал за вршење на дејноста согласно

Законот за инвестиционите фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00) и причината за намалувањето на капиталот под минималното ниво утврдено со Законот за инвестиционите фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00). Информацијата до Комисијата за хартии од вредност се доставува во рок од 3 дена од денот на намалувањето на капиталот под минималното ниво.

Друштвото ја исполнува обврската за известување на Комисијата за хартии од вредност по точка 3 од овој Правилник со доставување на известување до Комисијата за хартии од вредност во рок од 3 дена од денот на вложувањето.

Друштвото ја исполнува обврската за известување на Комисијата за хартии од вредност по точка 4 и точка 5 од овој Правилник со доставување на информација за настанатите промени во рок од 3 дена од денот на промената.

Друштвото ја исполнува обврската за известување на Комисијата за хартии од вредност по точка 6 од овој Правилник со доставување на известување до Комисијата за хартии од вредност за реализацијата на одобрената емисија на хартии од вредност на начин и под услови уредени со Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04).

Друштвото ја исполнува обврската за известување на Комисијата за хартии од вредност по точка 7 од овој Правилник со доставување на известување до Комисијата за хартии од вредност во рок од 3 дена од денот на утврдувањето на тешкотиите во тековната ликвидност.

Друштвото ја исполнува обврската за известување на Комисијата за хартии од вредност по точка 8 од овој Правилник со доставување на примерок од проспекто на инвестиционите фондови со кои управува и примерок од нивните измени и дополнувања, во рок од 3 дена од денот на првото издавање на проспектот или денот на првото објавувањето на измените и дополнувањата на проспектот.

Друштвото ја исполнува обврската за известување на Комисијата за хартии од вредност по точка 9 од овој Правилник со доставување на информација за секоја промена што значајно би влијаела врз одлуката за инвестирање на инвеститорот во фондот со кој управува друштвото, во рок од 3 дена од денот на настанувањето на промената.

Друштвото ја исполнува обврската за известување на Комисијата за хартии од вредност по точка 10 од овој Правилник со доставување на информација за откажувањето на извршувањето на ревизијата од овластен и именуван ревизор и изјава од ревизорот за причините за откажувањето на ревизијата во рок од 3 дена од денот на откажувањето.

Друштвото за управување со пензиски фондови е должно на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување да ѝ ги доставува следниве информации : извештаи за состојбата на средствата, обврските, приходите и расходите на друштвото и на пензискиот фонд со кој управува, потпишани од овластен сметководител и ревидирани од независна сметководствена куќа;

- завршна сметка на друштвото и на пензискиот фонд потпишана од генералниот директор и шефот на сметководство, ревидирана од надворешен овластен ревизор ;
- подетални податоци за стекнување и пренос на средствата на пензискиот фонд со наведување на секое поединечно средство, датумот и цената на трансакцијата и брокерската куќа;
- за трошоците, како што се брокерските провизии, надоместоците за чувар на имотот, провизиите за агентите што вршат работи на маркетинг и други трошоци согласно со овој закон;
- податоци на акционерите на друштвото вклучувајќи имиња и адреси;
- имиња на членовите на органите на управување и висината на надоместоците за нивното работење;

- примерок од информативниот проспект;
- податоци за вредноста и учеството на средствата на пензискиот фонд инвестирани во определен инструмент, вклучувајќи и податоци за издавачот на инструментот;
- подетални податоци за бројот на членовите на пензискиот фонд, бројот на членовите кои се зачлениле во пензискиот фонд во текот на годината; бројот на оние кои преминале во други пензиски фондови, бројот на починати членови и бројот на пензионираните членови ;
- други податоци на барање на Агенцијата.

Дали надзорниот орган има овластувања да бара дополнителни информации?

Согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04), Комисијата за хартии од вредност врши контрола над работењето на брокерите, брокерските куќи и банките. Комисијата за хартии од вредност може да ги прегледува книгите, актите и другите документи на брокерските куќи и банките кои се однесуваат на работењето со хартии од вредност.

При вршењето на контролата Комисијата за хартии од вредност може да бара:

- извештаи и информации за деловни задачи на брокерските куќи и банките;
- извештај за ревизија и дополнителни информации за извршена ревизија на брокерската куќа и банката и
- други документи кои се однесуваат за контролата.

Согласно Законот за инвестициони фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00 , Комисијата за хартии од вредност може без ограничување да ги прегледува деловните книги и другите документи на друштвата за управување со фондови, инвестиционите фондови и депозитните банки кои се однесуваат на работењето на инвестиционите фондови.

Агенцијата има овластувања да побара дополнителни информации од друштвата покрај оние пропишани со Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (Службен весник на Република Македонија бр. 29/02, 85/03 и 40/04)

19. Какви овластувања за интервенирање има надзорниот орган во случај на потешкотии во работењето на инвестициските друштва?

Согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04) Комисијата за хартии од вредност (во понатамошниот текст Комисија) има надлежност над брокерите, брокерските куќи, банките како учесници во тргувањето на берзата и инвестиционите советници, и има право да презема мерки и дејствија со кои се контролира и санкционира работењето на наведените субјекти.

Во Законот за хартии од вредност и Законот за инвестициони фондови ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/00) не се предвидени овластувања за интервенирање на Комисијата во случај кога инвестициските друштва се соочуваат со потешкотии во своето работење.

Ако при вршењето на контролата на овластените учесници на Берзата, Комисијата утврди неправилности и незаконитости во работењето со долгорочни хартии од вредност или неправилности во водењето на деловните книги, Комисијата донесува решение за отстранување на утврдените неправилности во определен рок.

Овластените учесници на берзата се должни да ги отстранат утврдените неправилности и на Комисијата да и достават извештај во кој ќе ги опишат преземените мерки за отстранување на неправилностите. Кон извештајот се приложуваат документи и други докази од кои се гледа дека утврдените недостатоци се отстранети.

Ако при вршењето на контролата се утврди дека овластените учесници ги повредуваат правилата за работење со долгорочни хартии од вредност, Комисијата донесува решение за целосна или делумна забрана на овластениот учесник за вршење на одделни работи за кои има добиено решение од Комисијата, трајна или привремена забрана на брокерската куќа за вршење на одделни работи за кои има добиено решение од Комисијата, јавно објавува дека овластениот учесник ги повредува правилата за работа со долгорочни хартии од вредност и повлекување на согласноста за директор на брокерска куќа.

Против решението на Комисијата може да се поднесе жалба до Владата на Република Македонија во рок од 15 дена од денот на приемот на решението, при што жалбата против решението не го одложува неговото извршување.

Комисијата за хартии од вредност со решение го одзема одобрението за вршење на работи со долгорочни хартии од вредност доколку: овластениот учесник изврши потешка повреда на правилата за работење со долгорочни хартии од вредност, овластениот учесник не почне да работи во рок од шест месеци од денот на издавањето на одобрението или ја прекине работата подолго од шест месеци, одобрението било добиено врз основа на неистинити податоци и овластениот учесник не ги исполнува условите за натамошно работење.

Пред донесувањето на решението, Комисијата за хартии од вредност му овозможува на овластениот учесник да се изјасни за причините кои можат да доведат до одземање на одобрението.

Против решението овластениот учесник има право на жалба до Владата на Република Македонија 15 дена по приемот на решението за одземање на одобрението.

Контрола над инвестиционите советници и друштвата за инвестиционо (работи на инвестиционен советник може да врши друштво за инвестиционо советување, а работата ја врши преку овластени лица кои положили посебен стручен испит за инвестиционо советување (инвестициони советници)) советување врши Комисијата.

Комисијата со решение го одзема одобрението за вршење на работи на инвестициони советници доколку: инвестициониот советник ги повредува прописите за работење со долгорочни хартии од вредност, одобрението било добиено врз основа на неистинити податоци и инвестициониот советник не ги исполнува условите за натамошно работење.

По решението на Комисијата од став 2 на овој член, инвестиционите советници имаат право на жалба до Владата на Република Македонија во рок од 15 дена.

Покрај наведените мерки, Комисијата за хартии од вредност, согласно Законот за хартии од вредност и своите овластувања може да поднесе пријава до надлежниот суд за сторен прекршок од страна на правните и физичките лица претходно наведени, односно да поднесе кривична пријава за истите до надлежното јавно обвинителство.

Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување има овластување да го повлече или укине одобрението за управување со пензиски фонд на друштво за управување со пензиски фондови во следните случаи: доколку друштвото не го одржува акционерскиот капитал до законски бараниот износ; не ги исполнува законските услови за основање на друштво; на барање од друштвото или заради грубо кршење на одредбите на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (Службен весник на Република Македонија бр. 29/02, 85/03 и 40/04); доколку Агенцијата утврди неправилности во работењето на друштвата или во водењето на деловните книги и доколку друштвото е прогласено за виновно за настаната загуба на средствата на пензискиот фонд. Во случај кога Агенцијата смета дека се загрозени или би можеле да бидат загрозени интересите на членовите на пензискиот фонд, таа може да преземе непосредна контрола врз тој фонд.

20. Дали постои право на жалба до судовите против одлуките на надзорниот орган?

Во Република Македонија согласно Уставот е загарантирано правото на двостепеност во постапките пред управните и судските органи.

Комисијата за хартии од вредност во своето работење и одлучување покрај законите од нејзина надлежност го применува и Законот за општа управна постапка кој важи за сите државни органи и институции во Република Македонија.

Имено, согласно Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04), по донесените одлуки во постапката пред Комисијата за хартии од вредност како надзорен орган на пазарот на капитал, странките имаат право на жалба по која во втор степен одлучува посебно формирана Комисија при Владата на Република Македонија.

Во случај странките да не се задоволни и од второстепеното решение донесено од страна на Комисијата формирана од страна на Владата, имаат право во определени рокови истото да го оспоруваат пред Врховниот суд на Република Македонија преку поведување на управен спор.

Во секој друг случај странките имаат право да поднесат приватна тужба односно барање до судот доколку постои основ за тоа, за утврдување на одговорност на органот или лицата на органот кои учествувале во донесување на одлуката.

Против актите на Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување, во зависност од материјата, може да се покрене управен спор или друга постапка пред надлежен суд.

21. Како се обезбедува независно работење на надзорните органи?

Законот за хартии од вредност ("Службен весник на Република Македонија" бр. 63/00, 103/00, 34/01, 04/02, 37/02, 31/03, 85/03 и 96/04) ја дефинира Комисијата за хартии од вредност како самостојна и независна организација со својство на правно лице одговорна за спроведување на законите и на сите подзаконски акти донесени врз основа на овие закони.

За претседател и член на Комисијата за хартии од вредност може да биде именувано лице кое ги исполнува следниве услови: да е државјанин на Република Македонија, да има завршено најмалку високо образование, да е истакнат експерт од областа на финансиите и корпоративното право, да не е член на органи на политичка партија, да не е раководно лице или член на Управен одбор на правно лице над кое контрола врши Комисијата за хартии од вредност, односно супервизија врши Народната Банка на Република Македонија, да не е акционер со над 25% учество во акциите во акционерско друштво издавач на хартии од вредност и да не е функционер кој раководи со државен орган.

Покрај ова Претседателот и членовите на Комисијата за хартии од вредност не смеат да одлучуваат за правни субјекти со кои се во договорен однос, односно акционери во правните субјекти кои подлежат на контрола и одобрување од страна на Комисијата за хартии од вредност, претседателот и членовите на Комисијата за хартии од вредност не смеат да издадат деловна тајна и внатрешна информација со која се стекнале во текот на работењето во Комисијата за хартии од вредност.

Мандатот на претседателот и членовите на Комисијата за хартии од вредност може да престане доколку: неоправдано отсуствува од работата на Комисијата за хартии од вредност во период од шест месеци, поднесе доброволна писмена оставка, ја изгуби работната способност за вршење на редовните задачи, издаде деловна тајна со која се стекнал во текот на работењето во Комисијата за хартии од вредност нестручно и несовесно ја врши функцијата претседател и член на Комисијата за хартии од вредност, издаде внатрешна информација со која се стекнал во текот на работењето во Комисијата за хартии од вредност,

стане член на органи на политичка партија или раководно лице или член на Управен одбор на правно лице над кое контрола врши Комисијата за хартии од вредност, односно супервизија врши Народната банка на Република Македонија, понатаму, стане акционер со над 25% учество во акциите во акционерски друштво издавач на хартии од вредност или функционер кој раководи со државен орган.

За да се обезбеди поголема независност на Комисијата за хартии од вредност нејзиниот Статут го потврдува Собранието на Република Македонија, а нејзината Годишна сметка ја проверува и оценува друштво за ревизија согласно со меѓународните стандарди за ревизија, за што изготвува ревизорски извештај во согласност со прописите за ревизија.

Исто така, како придонес кон поголема независност, Комисијата за хартии од вредност своето работење го обезбедува исклучиво од сопствени финасиски извори односно не користи средства од буџетот на Република Македонија. Доколку постои недостаток на финансиски средства согласно Законот за хартии од вредност, во таков случај средствата ќе се обезбедат од буџетот на Република Македонија.

Со новиот Закон за хартии од вредност ќе се зголеми независноста на Комисијата за хартии од вредност, во однос на средствата за нејзиното работење, истите ќе се обезбедуваат од надоместоци за кои Комисијата за хартии од вредност ќе донесе тарифник за нивната содржина и висина. Истовремено со овој закон недостатокот на финансиски средтва во работењето на Комисијата за хартии од вредност нема да се обезбедуваат од буџетот на Република Македонија.

Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување е самостојно правно лице и не е орган во состав на определена институција. За својата работа одговара пред Владата на Република Македонија. Работењето на Агенцијата се финансира од надоместоци кои таа ги наплатува од друштвата за управување со пензиски фондови, а висината на надоместоците ја утврдува Агенцијата на која согласност дава Владата на Република Македонија.

Правна рамка- Информација за структурата на пазарот

22. Кој е бројот (според видот на производ/пазар) на:

- a) брокери-дилери на регулираните пазари;**
- b) кредитни институции кои даваат инвестициски услуги;**
- c) раководители на портфолија;**
- d) друштва со заеднички вложувања (бројот на друштва и вкупниот износ на актива со која се управува):**
 - i) вкупно, од кои:**
 - ii) домашни;**
 - iii) не-домашни од земјите на ЕУ;**
 - iv) не домашни од земјите надвор од ЕУ.**

Кој е бројот (според видот на производ/пазар) на:

- a) брокери-дилери на регулираните пазари:**
 - 8 брокерски куќи
- b) кредитни институции кои даваат инвестициски услуги**
 - 6 банки
- c) раководители на портфолија**
 - нема

d) друштва за заеднички вложувања (бројот на друштва и вкупниот износ на активата со која се управува):

-нема

i) вкупно, од кои:

-нема

ii) домашни

-нема

iii) не-домашни од земјите на ЕУ

-нема

iv) не-домашни од земјите надвор од ЕУ

-нема.

Во вкупно 14-те овластени учесници на Берзата, од кои 8 се брокерски куќи и 6 се банки, вработени се вкупно 43 лица кои работат како брокери на Берзата, а кои претходно се стекнале со уверение на Комисијата за хартии од вредност за положен стручен испит за вршење на работи со хартии од вредност.

III. ЗАШТИТА НА ЛИЧНИ ПОДАТОЦИ

Правна рамка

1. Дали постоечкото законодавство предвидува казни во случај на прекршување на неговите одредби?

Во главата 7 од Законот за заштита на личните податоци ("Службен весник на Република Македонија" бр. 12/94 и 04/02), содржани се одредби што ги нормираат прекршоците за непочитување на постоечките законските одредби и утврдена е висината на паричните казни за сторителите на прекршоците.

- Предвидена е парична казна од 20 плати до 35 плати за прекршок, за ракувачот со збирката на податоци ако:
 1. Прибира, обработува, чува, користи и доставува лични податоци за кои нема овластување со закон или писмена согласност на лицето на кое се однесуваат податоците;
 2. Со пропис не ги определи и спроведува постапките и мерките за обезбедување на личните податоци;
 3. Одредени работи во врска со прибирањето, обработката, чувањето и доставувањето на лични податоци ги пренесе на други правни или физички лица кои не се овластени за вршење на таква дејност;
 4. Не ги избрише од збирката личните податоци по завршувањето на потребата заради која тие биле прибрани, обработувани, користени и чувани;
 5. Достави лични податоци на неовластен корисник или не води интерна евиденција за доставувањето на личните податоци или ако достави лични податоци на корисник во облик кој овозможува идентификација на лицата на кои се однесуваат податоците;
 6. Не обезбеди каталогот на збирки за податоци да ги содржи податоците предвидени со закон или не доставува податоци за потребите на збирниот каталог;
 7. Не му овозможи на лицето или на неговиот полномошник да ги разгледа и да добие извод од податоците во збирката што се однесуваат на него;
 8. Не изврши дополнување, поправка и бришење на податоците за кои лицето ќе докаже дека се непотполни, неточни или неажурни;
 9. Не изврши промена на податоците за кои лицето ќе ја повлече писмената согласност;
 10. Во спротивност со одредбите на овој закон изнесува лични податоци надвор од Република Македонија.
- Пропишана е парична казна од две плати до пет плати за наведените прекршоци за одговорното лице на ракувачот со збирката на податоци.
- Со парична казна од пет плати до десет плати за наведените прекршоци согласно законот се казнува лице во вршење на самостојна дејност или професија, а со парична казна од една до две плати за наведените прекршоци се казнува физичко лице.
- Согласно наведениот закон, предвидена е парична казна од 20 плати до 35 плати за корисник на збирка на податоци ако на други корисници доставил лични податоци кои ги добил од ракувачот со збирката, или ако ги користи за намени кои не се во согласност со овој закон.

- Со парична казна од две плати до пет плати за наведените прекршоци согласно законот ќе се казни одговорното лице на корисникот, а со парична казна од пет до десет плати казни за наведените прекршоци, ќе се казни лице во вршење на самостојна дејност или професија. Со парична казна од една до две плати за наведените прекршоци, ќе се казни физичко лице.
- Согласно одредбите на наведениот закон, предвидена е парична казна од 20 плати до 35 плати за прекршок за договорниот изведувач ако ги пречекори овластувањата добиени од нарачувачот, или податоците неовластено ги користи или ги даде на друг субјект.
- Со парична казна од две плати до пет плати за наведените прекршоци ќе се казни одговорното лице на договорниот изведувач, а со парична казна од пет плати до десет плати за наведените прекршоци, ќе се казни лице во вршење на самостојна дејност или професија.
- Со парична казна од една плата до две плати за наведените прекршоци, ќе се казни и физичко лице-договорен изведувач.

2. Како во постоечкото законодавство се ускладени правото на приватност со правата на слободно изразување?

Слободата на изразување е загарантирана со Уставот на Република Македонија. Со членот 16 од Уставот на Република Македонија се гарантира слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, се гарантира слободата на говорот, јавниот настап, јавното информирање и слободното основање на институции за јавно информирање. Со овој член од Уставот на Република Македонија, се гарантира: слободниот пристап кон информациите, слободата на примање и пренесување на информации, правото на одговор во средствата за јавно информирање, правото на исправка во средствата за јавно информирање, правото на заштита на изворот на информација во средствата за јавно информирање и се забранува цензурата.

Врз основа на наведената уставно-правна гаранција, донесен е Законот за радиодифузна дејност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 20/97 и 70/03), со кој согласно член 4 став 1, предвидено е дека со вршењето на радиодифузната дејност се обезбедува слободата на јавно изразување на мислата, слободата на говорот, јавниот настап и јавното информирање.

Правото на приватност на личност и семеен живот, и достоинството и угледот, утврдени со членот 25 од Уставот на РМ, е загарантирано со одредбите на Законот за радиодифузната дејност. Во член 8 став 1 алинеја 12 се вели дека едно од начелата врз кои се заснива радиодифузната дејност е „заштита на приватноста и достоинството на личноста“. Покрај тоа, во член 31 став 2 алинеја 2, што се однесува на содржината на радиодифузните програми, се утврдува дека преку радиодифузните програми треба да се обезбедува „почитување на слободата и правата на човекот и граѓанинот, неговото достоинство и углед“.

Во членовите 62 и 63 од Законот за радиодифузна дејност, што се однесуваат на правото на одговор и исправка, се обезбедува еден од механизмите за заштита на приватноста на личноста, на тој начин што се утврдува дека доколку некое лице „е засегнато со фактичката состојба или приказ во програмата на радио или телевизија има право на одговор.“ Радиодифузната организација е должна да го емитира одговорот во најкус можен рок, односно во следното издание на истата програма, без паричен надоместок, а со цел јавноста да биде запознаена со фактите што тоа лице ги изнесува во врска со оспорената изјава. Истите правила важат и за објавување на исправка на објавена информација.

3. Дали постоечкото законодавство предвидува делумно укинување на забраните за обработка на чувствителните податоци за потребите на превентивната медицина, медицинската дијагностика или управувањето со здравствените услуги?

Со Законот за дополнување на Законот за заштита на личните податоци ("Службен весник на Република Македонија" бр. 04/02), утврдено е дека обработката на личните податоци што се однесуваат на раса или друго потекло, политичко, верско или друго уверување, членство во синдикат, сексуално однесување, осудуваност, како и здравствените податоци треба да биде посебно обележана и заштитена.

Со оглед на природата, односно чувствителноста на овие податоци утврдено е дека истите можат да се пренесуваат преку телекомуникациската мрежа, само доколку се посебно заштитени со криптографски методи така што нема да бидат читливи при преносот.

Во насока на инкорпорирање на одредбите на Директивата на Европскиот парламент и Европскиот совет за заштита на поединците во однос на обработката на личните податоци и на слободна циркулација на таквите податоци 95/46/ЕС од 1995 година, во делот што се однесува на посебните категории на лични податоци, во новиот Закон за заштита на лични податоци (усвоен во Собрание на 25 јануари 2005, објавен во Службен Весник на Република Македонија 07/05), посебните категории на лични податоци се дефинирани како лични податоци кои го откриваат расното или националното потекло, политичкото, верско или друго уверување, членство во синдикална организација и податоци што се однесуваат на здравствената состојба или сексуалниот живот.

Со оглед на специфичноста и суптилноста на наведената категорија на лични податоци, во предложениот закон содржана е забрана за обработка на посебните категории на лични податоци и утврдено е во кои случаи, по исклучок, може да се врши обработка на посебните категории на лични податоци. Меѓу осумтте децидно утврдени случаи, нормирано е дека по исклучок, обработка на посебните категории на лични податоци може да се врши ако тоа е потребно за цели на медицинска превенција, дијагноза, лекување или управување со здравствена јавна организација и ако обработката се врши од страна на лице чија професија е давање здравствена заштита под заклетва на чување на тајност на податоците за кои дознало во вршењето на неговата професија.

Со новите законски решенија предвидена е обврска, обработката на посебните категории на лични податоци да биде посебно обележана и заштитена, а преносот преку телекомуникациска мрежа, може да се одвива само доколку посебните категории на лични податоци се посебно заштитени со криптографски методи, што нема да бидат читливи при преносот.

Во Законот за здравствена заштита („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/91, 46/93, 55/95 и 10/04), прецизирано е дека при укажувањето на здравствената заштита, здравствените работници се должни да се грижат за корисниците на кои им се укажува здравствена заштита, да го почитуваат нивното достоинство, да се придржуваат на медицинската етика и да ја чуваат професионалната тајна.

Во Република Македонија во тек е изработка на Закон за заштита на ментално здравје, чии одредби ќе бидат усогласени со одредбите на Предлогот на Законот за заштита на лични податоци, особено во однос на делот што се однесува на исклучокот од забраната за обработка на посебните категории на лични податоци ако тоа е потребно за цели на медицинска превенција, дијагноза, лекување или управување со здравствена јавна организација и ако обработката се врши од страна на лице чија професија е давање здравствена заштита под заклетва на чување на тајност на податоците за кои дознало во вршењето на неговата професија.

4. Дали постоечкото законодавство го покрива прекуграничното пренесување на лични податоци?

Со постоечкото законодавство целосно е регулирано прашањето на прекуграничниот пренос на личните податоци. Во Законот за заштита на лични податоци ("Службен весник на Република Македонија" бр. 12/94 и 04/02), во главата 5 „Изнесување на лични податоци надвор од Република Македонија“, содржани се одредби со кои се регулира пренос на личните податоци од Република Македонија во други држави.

Постојниот законот регулира дека изнесувањето на личните податоци и нивното доставување на корисниците надвор од Република Македонија не е дозволено, доколку со законот со кој се воспоставува збирката на податоци не е поинаку определено или врз основа на писмена согласност на лицето на кое тие се однесуваат изнесувањето на личните податоци е одобрено.

При нормирањето на одредбата во наведениот закон, се потенцира значењето на начелото на реципроцитет, како значајно начело во меѓународното право, како и улогата на меѓународните договори, спогодби и договори за научна, деловна, техничка, технолошка, културна или друга соработка, при изнесувањето и доставувањето на личните податоци на корисници надвор од Република Македонија. Имено, нормирана е можноста ракувачот со збирката на податоци да доставува податоци на корисници надвор од Република Македонија врз начелото на реципроцитет и врз основа на меѓународните договори, спогодби и договори за научна, деловна, техничка, технолошка, културна или друга соработка.

Со цел санкционирање на изнесувањето и доставувањето на лични податоци на корисници надвор од Република Македонија, спротивно со одредбите на овој закон, за ракувачот со збирката на податоци предвидена е парична казна, чија висина зависи од субјектот што го извршил наведениот прекршок.

Во правец на целосно транспонрање на одредбите содржани во Директивата на Европскиот парламент и Европскиот совет за заштита на поединците во однос на обработката на личните податоци и на слободна циркулација на таквите податоци 95/46/ЕС од 1995 година во македонското законодавство, особено делот што се однесува на пренос на личните податоци во трети земји, е усогласен со новиот Закон за заштита на лични податоци, усвоен во Собрание на 25 јануари 2005, објавен во Службен Весник на Република Македонија 07/05.

Со овој Закон, се предлага нормативно разграничување во две посебни глави, на преносот на лични податоци во други држави и давањето на лични податоци на корисници.

Во главата 7, посветена на преносот на лични податоци во други држави, се прецизира дека преносот на лични податоци во други држави може да се изврши само доколку другата држава обезбедува соодветен степен на заштита на лични податоци.

Во посебна одредба од законот, наведени се околностите што ги цени Дирекцијата за заштитата на лични податоци при преносот на личните податоци во друга држава. Имено, сите околности под кои се врши преносот на личните податоци во друга држава влијаат врз оценката на степенот на соодветноста на заштита на личните податоци во државата во која се пренесуваат податоците. Во тој правец, при оценката на степенот на соодветност на заштита на лични податоци посебно ќе се разгледаат сите околности што се однесуваат на операцијата или на операциите на пренос на личните податоци, посебно природата и потеклото на личните податоци кои се пренесуваат, целите и должината на операциите на обработка, државата во кој ќе се пренесат податоците, прописите што ја регулираат заштитата на личните податоци во таа држава и прописите со кои се регулирани правилата на професијата и мерките на безбедност.

Степенот на соодветноста на заштита на лични податоци на друга држава ја цени Дирекцијата.

Дирекцијата согласно одредбите на наведениот закон, нема да дозволи пренос на личните податоци, доколку другата држава во која треба да се пренесат податоците не обезбеди соодветен степен на заштита на личните податоци.

Во новиот Закон за заштита на лични податоци ("Службен Весник на Република Македонија бр. 07/05), прецизирани се случаите во кои се врши пренос на личните податоци во други држави и кога другата држава во која се врши преносот не обезбедува соодветен степен на заштита на личните податоци и тоа по исклучок, кога:

- субјектот на личните податоци изречно се согласил да се изврши преносот на податоците;
- преносот е неопходен заради спроведување на договор на субјектот на личните податоци и Контролорот или спроведување на преддоговорни мерки преземени како одговор на барањето на субјектот на личните податоци;
- преносот е неопходен заради склучување или исполнување на договор склучен во интерес на субјектот на личните податоци, меѓу Контролорот и трето лице;
- преносот е неопходен заради заштита на јавен интерес или заради заштита на основните слободи и права на граѓаните; и
- преносот е неопходен заради заштита на животот или физичкиот и морален интегритет на субјектот на личните податоци.

Доколку државата во која треба да се пренесат личните податоци не обезбедува соодветен степен на нивна заштита, Дирекцијата може да дозволи пренос на податоците доколку Контролорот укаже на постоење на соодветни гаранции за заштитата на приватноста, основните права и слободи на субјектот на лични податоци, што произлегуваат од важечки договорни одредби.

Во главата 8 „Давање на лични податоци на корисници“, се содржани одредби со кои нормативно-правно се уредува материјата што се однесува на давање на користење на податоци на домашни корисници, како и размена на лични податоци помеѓу државни органи. Утврдено е дека Контролорот ќе ги даде личните податоци на корисник врз основа на поднесено писмено барање на корисникот, доколку истите се потребни за извршување на работи во рамките на со закон утврдените надлежности на корисникот. Содржана е забрана за давање на користење на лични податоци, доколку користењето не може да се врши согласно одредбите на овој закон и ако целта заради која се бараат личните податоци на користење е во спротивност со конкретните, јасни и со закон утврдени цели заради кои се собираат личните податоци.

Дирекцијата за заштита на лични податоци како самостоен и независен орган што врши надзор над законитоста на преземените активности при обработката на личните податоци и нивната заштита, води евиденција за секој извршен пренос на лични податоци во друга држава, а подзаконскиот акт што ќе ја регулира формата, содржината и начинот на водење на евиденцијата на преносот на личните податоци во други држави, ќе се донесе во рок од од шест месеци од нејзиното основање.

Административен капацитет

1. Дали постои надзорен орган кој е одговорен за надзор на примената на одредбите за заштита на податоците? Доколку постои, дадете податоци за неговата организација, а особено за бројот на инспекторите?

Согласно Законот за заштита на лични податоци ("Службен весник на Република Македонија" бр. 12/94 и 04/02), надзор над законитоста на прибирањето, обработката, чувањето, користењето и доставувањето на лични податоци во Републиката врши органот определен со законот со кој се установува збирката на податоци. Истиот орган врши надзор при изнесувањето на личните податоци надвор од Република Македонија.

Од влегувањето во сила на овој закон, сеуште не е основан ваков орган.

Во насока на целосно транспонирање на Директивата на Европскиот парламент и Европскиот совет за заштита на поединците во однос на обработката на личните податоци и на слободна циркулација на таквите податоци 95/46/ЕС од 1995 година, истите се транспонирани во новиот Закон за заштита на лични податоци, усвоен во Собрание на 25 јануари 2005, објавен во Службен Весник на Република Македонија 07/05.

Во овој Закон, нормирана е посебна глава „Основање и задачи на Дирекцијата за заштита на лични податоци,“. Со новите законски одредби се предвидува основање на Дирекцијата како самостоен и независен државен орган со својство на правно лице, што врши надзор над законитоста на преземените активности при обработката на личните податоци. Со Дирекцијата раководи директор, кој го именува и разрешува Собранието на Република Македонија, на предлог на Владата на Република Македонија, за период од пет години, со право повторно да биде избран, но не повеќе од два пати. За директор може да биде избрано лице кое ги исполнува следните услови: да е државјанин на Република Македонија, да е истакнат правник и да не му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење професија, дејност или должност. Функцијата директор е неспоива со вршење други јавни функции или професии. Директорот е независен и самостоен во извршувањето на функцијата. Директорот доставува до Собранието на Република Македонија годишен извештај за работата на Дирекцијата. Со предложениот закон се нормира и должност за директорот и вработените во Дирекцијата да ги чуваат како службена тајна податоците до кои дошле во својата работа, како за време на мандатот, односно вработувањето во Дирекцијата, така и по неговото завршување. Со тоа предложениот закон, во целост го имплементира базичниот принцип на Директивата 95/46/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет, што се однесува на надзорот над законитоста на обработката на личните податоци од страна на независен орган.

Основа за имплементација на новиот закон е основање на наведениот независен орган во рок од шест месеци од неговото влегување во сила.

Во рок од триесет дена од денот на именување на директорот на Дирекцијата предвидено е да се донесат актите за организација и систематизација на работните места во Дирекцијата, со чие донесување ќе се обликува организацијата и кадровска екипираност односно бројност на вработените во овој орган.

2. Дали надзорниот орган има истражни овластувања, како што се пристап до податоците кои го формираат предметот на операциите за обработка и собирање на сите информации неопходни за извршување на неговите надзорни одговорности?

Согласно Законот за заштита на личните податоци ("Службен весник на Република Македонија" бр. 12/94 и 04/02), предвидено е органот на управата надлежен за работите на информатиката и за информациониот систем на Република Македонија да го врши инспекцискиот надзор над спроведување на организационите и технолошки постапки и мерки за заштита на личните податоци и водење на каталози на збирки на податоци.

Од денот на донесување на овој закон не е основан ваков орган што преставува една од основните пречки во примената на овој закон.

Со наведениот закон, предвидено е дека при вршење на инспекциски надзор, надлежниот инспектор должен е да:

- ги прегледа актите со кои се уредува заштитата на личните податоци;
- ја прегледа содржината на каталогот на збирки на податоци;
- ги прегледа просториите во кои се прибираат, обработуваат, чуваат, користат и доставуваат личните податоци и компјутерската и друга опрема и
- ја провери функционалноста на мерките за обезбедување на личните податоци и нивното извршување.

Личните податоци кои инспекторот ги дознал при вршењето на инспекцискиот надзор должен е да ги чува како службена, државна или воена тајна..

Надлежниот инспектор има право со решение да одреди:

1. Преземање на мерки за отстранување на неправилностите кои ќе ги утврди во врска со спроведувањето членовите на овој закон што се однесуваат на примената на организационите и технолошките постапки и мерки, како и на обврската за водењето на каталозите на збирки на податоци;
2. Забрана на прибирањето, обработката, чувањето, доставувањето и користењето на лични податоци во збирки, односно нивно бришење, ако не е обезбедена нивна целосна заштита, или недоследно се спроведуваат одредбите и постапките за преземање на организациони и технолошки мерки предвидени во овој закон.

Во новиот Закон за заштита на лични податоци, усвоен во Собрание на 25 јануари 2005, објавен во Службен Весник на Република Македонија 07/05, нормирана е посебна глава 9 „Основање и задачи на Дирекцијата за заштита на лични податоци.“. Со законски одредби се предвидува основање на Дирекцијата како самостоен и независен државен орган со својство на правно лице, што врши надзор над законитоста на преземените активности при обработката на личните податоци и нивната заштита. Со Дирекцијата раководи директор, кој го именува и разрешува Собранието на Република Македонија, на предлог на Владата на Република Македонија, за период од пет години, со право повторно да биде избран, но не повеќе од два пати. За директор може да биде избрано лице кое ги исполнува следните услови: да е државјанин на Република Македонија, да е истакнат правник и да не му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење професија, дејност или должност. Функцијата директор е неспоива со вршење други јавни функции или професии. Директорот е независен и самостоен во извршувањето на функцијата. Директорот доставува до Собранието на Република Македонија годишен извештај за работата на Дирекцијата. Со новиот закон се нормира и должност за директорот и вработените во Дирекцијата да ги чуваат како службена тајна податоците до кои дошле во својата работа, како за време на мандатот, односно вработувањето во Дирекцијата, така и по неговото завршување.

Во новиот Закон за заштита на лични податоци, со цел редовно и ефикасно извршување на работите од надлежност на Дирекцијата, директорот и вработените во Дирекцијата за заштита на лични податоци се овластени:

- да влезат во било кои простории каде што се обработува регистриран систем на збирка лични податоци, по презентација на соодветно индивидуално овластување и документ за службена идентификација и да извршат увид во збирките лични податоци;
- да бараат писмено или усно објаснување и да повикуваат и испитуваат лица во врска со збирката личните податоци која се испитува;
- да бараат презентација на документација и било кои други податоци во врска со субјектот на контрола;
- да ја испитаат опремата со кој се врши обработка на лични податоци и опремата каде се чуваат личните податоци и
- да наредат да биде подготвена експертска анализа и мислење во врска со работата на Контролорот.

По завршената контрола се составува записник, чија копија согласно предложениот закон, се доставува до Контролорот кој бил субјект на контролата. Доколку Контролорот одбие да го потпише записникот, вработениот во Дирекцијата го забележува тоа во записникот и во рок од седум дена од денот кога е завршена контролата, забелешките за извршената контрола писмено ги доставува до директорот.

Доколку при контролата се утврдени повреди на одредбите на овој закон во обработката на лични податоци, вработениот кој ја спровел контролата, го известува директорот заради поведување постапка. Доколку при спроведена контрола е утврдена повреда на одредбите на овој закон, Контролорот се задолжува во рок од 30 дена од денот кога се утврдени повредите да ја усогласи својата работа со одредбите на овој закон, а особено:

- да ги отстрани причините кои довеле до тоа;
- да ја комплетира, ажурира, исправи, открие или чува тајноста на личните податоци;
- да усвои дополнителни мерки на заштита на збирките лични податоци;
- да го запре преносот на лични податоци на други држави;
- да ги обезбеди податоците или нивниот пренос до други субјекти или
- да ги избрише личните податоци.

Откако ќе ги отстрани утврдените неправилности, Контролорот може да бара од Дирекцијата повторно разгледување на неговиот случај, а против одлуката на Директорот може да се поведе управен спор.

3. Дали надзорниот орган има овластувања за интервенции какви што се:

- a) давање на мислење пред спроведување на постапката за обработка на податоците;**
- b) давање на наредби за блокирање, бришење или уништување на податоците;**
- c) наметнување на времени или конечни забрани за обработка;**
- d) наметнување на санкции врз контролорите?**

a) Давање на мислење пред спроведување на постапка за обработка на податоци

Органот на управата надлежен за работите на информатика и за информациониот систем на Република Македонија, односно надзорното тело што врши инспекциски надзор над спроведувањето на организационите и технолошките постапки и мерки за заштита на личните податоци и водењето каталози на збирки на податоци, не е овластено согласно постојните законски одредби да дава мислење пред спроведување на обработката на личните податоци.

Покрај наведеното надзорно тело, надзор над законитоста на прибирањето, обработката, чувањето, користењето и доставувањето на лични податоци во Република Македонија, врши и органот определен со закон со кој се установува збирката на податоци, но и овој орган не е овластен да даде мислење пред спроведувањето на постапката за обработка на податоците, согласно одредбите на постојниот Закон за заштита на лични податоци ("Службен весник на Република Македонија" бр. 12/94 и 04/02).

Меѓутоа, согласно постојното законодавство, предвидена е обврска за ракувачот со збирката на податоци, да доставува податоци до органот на управата надлежен за работите на информатиката и за информациониот систем во Републиката, во рок од 15 дена по воспоставувањето на збирката, односно 15 дена по извршената измена на податоците во каталогот.

Со посебна одредба во законот специфицирани се информациите кои ракувачот е должен да ги достави до надзорното тело. Имено, ракувачот обезбедува информации за:

- називот на збирката;
- називот на ракувачот со збирката и неговото седиште;
- презимето и името на одговорното лице;
- категориите на лицата на кои се однесуваат податоците во збирките;
- опис на податоците во збирката;
- начин на прибирање на податоците;
- намена на збирката;
- траење на збирката;
- ограничувањата на правата на лицето во поглед на податоците во збирката и равна основа за ограничувањата;

- назив и адреса на корисниците на збирката во земјата и странство и правна основа за користење и
- назив и адреса на постојаниот договорен изведувач.

Имајќи ја предвид содржината на членот 18 од Директивата 95/46/ЕС на Европскиот парламент и Европскиот совет, односно задолжителната обврска на контролорот или неговиот претставник да го известат надзорниот орган пред да се изврши било каква операција на целосна или делумна автоматизирана обработка, односно низа на наведените операции наменети за постигнување на една или неколку сродни цели, во новиот Закон за заштита на лични податоци (усвоен во Собрание на 25 јануари 2005, објавен во Службен Весник на Република Македонија 07/05) нормирана е слична обврска за секој контролор.

Имено, со новиот закон, утврдена е обврска на контролорот да достави известување до Дирекцијата за заштита на лични податоци како надзорен орган, пред да се изврши операција на целосна или делумна автоматизирана обработка на личните податоци, со чија обработка треба да се постигне една или повеќе сродни цели.

Известувањето треба да ги содржи следниве податоци:

1. Назив односно лично име на Контролорот на збирката и неговото седиште, односно адреса, како и називот и адресата на неговиот претставник, доколку го има;
2. Цел или цели на обработка;
3. Категорија или категории на субјектите на лични податоци и лични податоци односно категории на лични податоци кои се однесуваат на него или нив;
4. Корисниците или категориите на корисници на кои се дадени на користење личните податоци;
5. Пренос на лични податоци во други држави;
6. Опис на преземените мерки за заштита на лични податоци.

Согласно новиот закон, Контролорот не е должен да доставува известување до Дирекцијата, за веќе воспоставена збирка на лични податоци за која со закон се определени целта на обработката, податоците или категоријата на податоци кои се обработуваат, категориите на субјектите на лични податоци, корисниците или категориите на корисници на кои податоците ќе бидат откриени како и времето во кое овие податоци ќе бидат чувани.

Обврската за доставување известување до Дирекцијата се однесува и на секоја промена на податоците што се содржани во известувањето.

Исто така, Контролорот постапувајќи согласно новиот закон, должен е податоците за ново отворената збирка на лични податоци и промената на податоците од постојаните збирки на лични податоци, да ги достави во рок од 15 дена од денот на отварање или промена до Дирекцијата за заштита на лични податоци.

Дирекцијата врз основа на известување доставено од Контролорот пред да пристапи кон извршување на операции на обработка на лични податоци, дава мислење дали одредени операции на обработка на личните податоци претставуваат посебен ризик за слободата и правата на субјектот на личните податоци. Во случај на сомневање за постоење на посебен ризик за слободите и правата на субјектот, предвидена е обврска за Контролорот да побара мислење од Дирекцијата.

b) Давање на наредби за блокирање, бришење или уништување на податоците

Со постојниот Закон за заштита на лични податоци, предвидено е дека престанува чувањето и користењето на личните податоци кога ќе престане потребата заради која тие биле прибирани, обработувани и чувани или по истекот на законскиот рок за кој е воспоставена збирката, а по исполнувањето на овие услови личните податоци се бришат од збирката, доколку со закон не е поинаку уредено.

Инспекторот надлежен да врши инспекциски надзор има право со решение да одреди забрана на прибирањето, обработката, чувањето, доставувањето и користењето на лични податоци во збирки, односно нивно бришење, ако не е обезбедена нивна целосна заштита или недоследно се спроведуваат одредбите и постапките од страна на ракувачот со збирката на податоци што се однесуваат на преземање на организационите и технолошките постапки и мерки.

Со постојаниот закон, предвидено е дека лицето има право по негово писмено барање или по писмено барање на негов полномошник, да бара од ракувачот со збирката на податоци да ги дополни, поправи или избрише податоците за кои лицето ќе докаже дека се непотполни, неточни или неажурни.

Прецизирана е обврската за дополнување, исправка или бришење на податоците од страна на ракувачот со збирката на податоци, веднаш или во рок од 15 дена од денот кога го примил барањето, односно обврска да го извести лицето за причините поради кои тоа нема да го стори.

Согласно новиот Закон за заштита на лични податоци, по барање на субјектот на личните податоци, Контролорот е должен да ги дополни, измени, избрише или да го сопре користењето на личните податоци, ако податоците се нецелосни, неточни или неажурни и доколку нивната обработка не е во согласност со одредбите на овој закон. Во случај кога Контролорот ќе утврди дека личните податоци се непотполни, неточни или неажурнирани, должен е истите да ги дополни или измени, независно од тоа дали субјектот на обработката на личните податоци има поднеено барање за дополнување или изменување на личните податоци. За извршеното дополнување, измена или бришење на личните податоци, Контролорот е должен во рок од 30 дена да го извести субјектот на личните податоци, корисниците на личните податоци или третите лица на кои им се откриени личните податоци, освен ако тоа не е возможно.

Во новиот Закон за заштита на лични податоци (усвоен во Собрание на 25 јануари 2005, објавен во Службен Весник на Република Македонија 07/05), прецизирано е дека Дирекцијата за заштита на лични податоци интервенира во процесот на обработка на личните податоци, како и при архивирање, бришење или ништење на формирана збирка на лични податоци целосно или во еден нејзин дел ако постои оправдан ризик од повреда на правата на еден или повеќе субјекти на лични податоци, ценејќи го видот на лични податоци или модалитетите на нивната обработка.

Со новиот закон, утврдено е правото на секое физичко лице кое смета дека му е повредено некое право загарантирано со овој закон да може да поднесе барање за утврдување на повреда на правото до Комисија на Дирекцијата за заштита на лични податоци.

Постапувајќи по горе наведеното барање на физичкото лице, Комисијата на Дирекцијата за заштита на лични податоци со привремено решение може да забрани понатамошна обработка на личните податоци на кои се однесува барањето, се до правосилно завршување на постапката.

Дирекцијата ги проверува сите случаи на престанок на обработка на лични податоци без оглед на причините кои го предизвикале.

с) Наметнување на времени или конечни забрани за обработка

Со постојниот закон, утврдено е дека инспекторот надлежен да врши инспекциски надзор има право со решение да одреди забрана на прибирањето, обработката, чувањето, доставувањето и користењето на лични податоци во збирки, односно нивно бришење, ако не е обезбедена нивна целосна заштита или недоследно се спроведуваат одредбите и постапките што се однесуваат на преземање на организационите и технолошките постапки и мерки.

Против наведеното решение може да се поднесе жалба во рок од осум дена од денот на врачување на решението, што се поднесува до министерот кој раководи со органот на управата надлежен за работите на информатика и за информациониот систем на Република Македонија, кој донесува решение во рок од 15 дена од денот на приемот на жалбата.

Во новиот Закон за заштита на личните податоци, утврдено е правото на секое физичко лице кое смета дека му е повредено некое право загарантирано со овој закон да може да поднесе барање за утврдување на повреда на правото до Комисија на Дирекцијата за заштита на лични податоци.

Постапувајќи по горе наведеното барање на физичкото лице, Комисијата на Дирекцијата за заштита на лични податоци со привремено решение може да забрани понатамошна обработка на личните податоци на кои се однесува барањето, се до правосилно завршување на постапката.

Во новиот Закон за заштита на лични податоци, прецизирано е дека Дирекцијата за заштита на лични податоци издава забрана на понатамошна обработка на лични податоци.

d) Наметнување на санкции врз контролорите

Надлежниот инспектор кој врши инспекциски надзор има право со решение да одреди, забрана на прибирањето, обработката, чувањето, доставувањето и користењето на личните податоци во збирки, односно нивно бришење, ако не е обезбедена нивна целосна заштита или недоследно се спроведуваат одредбите и постапките што се однесуваат на обврската на ракувачот со збирката на податоци за преземање на организационите и технолошки постапки и мерки.

Против наведеното решение може да се поднесе жалба во рок од осум дена од денот на врачување на решението, што се поднесува до министерот кој раководи со органот на управата надлежен за работите на информатика и за информациониот систем на Република Македонија, кој донесува решение во рок од 15 дена од денот на приемот на жалбата.

Со постојниот закон предвидена е парична казна од 20 плати до 35 плати за прекршок за ракувачот со збирката на лични податоци ако:

1. Прибира, обработува, чува, користи и доставува лични податоци за кои нема овластување со закон или писмена согласност на лицето на кое се однесуваат податоците;
2. Со пропис не ги определи и спроведува постапките и мерките за обезбедување на личните податоци;
3. Одредени работи во врска со прибирањето, обработката, чувањето и доставувањето на лични податоци ги пренесе на други правни или физички лица кои не се овластени за вршење на таквата дејност;
4. Не ги избрише од збирката лични податоци по завршувањето на потребата заради која тие биле прибирани, обработувани, користени и чувани;
5. Достави лични податоци на неовластен корисник или не води интерна евиденција за доставувањето на личните податоци или ако достави лични податоци на корисник во облик кој овозможува идентификација на лицата на кои се однесуваат податоците;
6. Не обезбеди каталогот на збирки за податоци да ги содржи податоците предвидени со закон (членот 15) или не достави податоци за потребите на збирниот каталог;
7. Не му овозможи на лицето или на неговиот полномошник да ги разгледа и да добие извод од податоците во збирката што се однесуваат на него;
8. Не изврши дополнување, поправка и бришење на податоците за кои лицето ќе докаже дека се непотполни, неточни или неажурни;
9. Не изврши промена на податоците за кои лицето ќе ја повлече писмената согласност;

10. Во спротивност со одредбите на овој закон изнесува лични податоци надвор од Републиката Македонија. Со парична казна од две плати до пет плати за наведените прекршоци се казнува и одговорното лице на ракувачот со збирката на податоци.

Утврдена е казна од пет плати до десет плати за наведените прекршоци за лице во вршење на самостојна дејност или професија, а предвидена е парична казна од една плата до две плати за наведените прекршоци за физичкото лице.

Согласно одредбите на новиот на Закон за заштита на лични податоци, со парична казна од 40.000 до 50.000 денари ќе се казни за прекршок физичкото лице-Контролор, ако:

- собира и обработува лични податоци спротивно на одредбите на овој закон, што се однесува на квалитетот на личните податоци што се обработуваат;
- врши обработка на лични податоци спротивно на одредбите на овој закон, што се однесува на претходно добиената согласност на субјектот на лични податоци, како неопходен услов за обработката на лични податоци, како и исклучоците од наведеното правило;
- врши обработка на лични податоци спротивно на одредбите на овој закон, што се однесува на обработката на лични податоци што се однесува на кривични дела, изречени казни и мерки на безбедност за извршени кривични дела;
- врши обработка на посебните категории на лични податоци спротивно на одредбите на овој закон;
- врши обработка на матичен број на граѓанинот спротивно на одредбите на овој закон;
- постапува на начин спротивен на одредбите на овој закон, што се однесува на правата на субјектот на лични податоци кога податоците се прибираат од субјектот на личните податоци;
- постапува на начин спротивен на одредбите на овој закон, што се однесува на правата на субјектот на лични податоци кога податоците не се прибираат од субјектот на личните податоци;
- постапува на начин спротивен на одредбите на овој закон, што се однесува на должноста на Контролорот итно и без одлагање а најдоцна во рок од пет дена да постапи по барањето на субјектот на лични податоци за увид во збирката на личните податоци;
- постапува на начин спротивен на одредбите на овој закон, што се однесува на правото на Контролорот повторно да не одговори на исто или слично барање на субјектот на лични податоци, доколку одговорил на барањето на субјектот на лични податоци, ако во меѓувреме нема промени во личните податоци, освен ако изминале шест месеци од претходното до новото барање;
- постапува на начин спротивен на одредбите на овој закон, што се однесува на обврската и видот на известувањата што Контролорот е должен во рок од 30 дена да ги достави на субјектот на лични податоци, постапувајќи по нивното писмено барање;
- постапува на начин спротивен на одредбите на овој закон, што се однесува на обврската на Контролорот да дополни, измени, избрише или да сопре користење на личните податоци, постапувајќи по барање на субјектот на лични податоци, ако податоците се нецелосни, неточни или неажурни и доколку нивната обработка не е во согласност со одредбите на овој закон;
- овозможува користење на лични податоци за цели на рекламен материјал спротивно на барањето на субјектот на личните податоци;
- постапува на начин спротивен на одредбите на овој закон, што се однесува на обврската на Контролорот да презема соодветни технички и организациски мерки со цел обезбедување на тајноста и заштитата на обработката на личните податоци;
- пренесува одредени работи од својот делокруг на обработувачот без склучен договор;

- не води евиденција на преземени технички и организациски мерки, односно евиденција за склучени договори;
- не води евиденција на збирка на лични податоци;
- не доставува известување до Дирекцијата за секоја целосна или делумна обработка на лични податоци и промена на податоците во известувањето;
- постапува на начин спротивен на одредбите на овој закон, што се однесува на одлуката на Дирекцијата за заштита на лични податоци за степенот на соодветност на заштитата на лични податоци;
- дава лични податоци на корисници, чија обработка односно користење е забрането.

Со парична казна во износ од 200.000 до 300.000 денари за наведените прекршоци ќе се казни и правното лице-Контролорот на лични податоци.

Со цел редовно и ефикасно извршување на работите од надлежност на Дирекцијата, директорот и вработените во Дирекцијата се овластени: да влезат во било кои простории каде што се обработува регистриран систем на збирка лични податоци, да бараат писмено или усно објаснување и да повикуваат и испитуваат лица во врска со збирката лични податоци која се испитува, да бараат презентација на документација и било кои други податоци во врска со субјектот на контрола, да ја испитаат опремата со која се врши обработката на лични податоци и опремата каде се чуваат збирките лични податоци и да наредат да биде подготвена експертска анализа и мислење во врска со работата на Контролорот.

По завршената контрола се составува записник, чија копија се доставува до Контролорот кој бил субјект на контрола. Записникот се потпишува од вработениот во Дирекцијата кој ја спровел контролата и Контролорот кој бил субјект на контролата. Доколку Контролорот одбие да го потпише записникот, вработениот во Дирекцијата го забележува тоа во записникот и има право во рок од седум дена од денот кога е завршена контролата, забелешките на извршената контрола писмено да ги достави до директорот.

Доколку при контролата се утврдени повреди на одредбите на овој закон при обработката на личните податоци, Контролорот се задолжува во рок од 30 дена од денот кога се утврдени повредите, да ја усогласи својата работа со одредбите на овој закон, а особено:

- да ги отстрани причините кои довеле до тоа;
- да ја комплетира, ажурира, исправи, открие или чува тајноста на личните податоци;
- да усвои дополнителни мерки на заштита на збирките лични податоци;
- да го запре преносот на лични податоци на други држави;
- да ги обезбеди податоците или нивниот пренос до други субјекти или
- да ги избрише личните податоци.

Контролорот може да бара од Дирекцијата повторно разгледување на неговиот случај, додека против одлуката на директорот може да се поведе управен спор.

4. Дали надзорниот орган има овластувања да учествува во правна постапка во случај на кршење на одредбите за заштита на податоците?

Согласно Законот за заштита на личните податоци ("Службен весник на Република Македонија" бр. 12/94 и 04/02), надзорот над законитоста над прибирањето, обработката, чувањето, користењето и доставувањето на личните податоци во Републиката врши органот определен со закон со кој се установува збирка на податоци. Истиот орган врши надзор при изнесувањето на личните податоци надвор од Република Македонија.

Инспекциски надзор над спроведувањето на организационите и технолошки постапки и мерки за заштита на личните податоци и водењето каталози на збирки на податоци врши органот на

управата надлежен за работите на информатика и за информациониот систем на Република Македонија.

Надлежниот инспектор кој врши инспекциски надзор има право со решение да одреди, забрана на прибирањето, обработката, чувањето, доставувањето и користењето на личните податоци во збирки, односно нивно бришење, ако не е обезбедена нивна целосна заштита или недоследно се спроведуваат одредбите и постапките што се однесуваат за преземање на организационите и технолошки постапки и мерки.

Против наведеното решение може да се поднесе жалба во рок од осум дена од денот на врачување на решението, што се поднесува до министерот кој раководи со органот на управата надлежен за работите на информатика и за информациониот систем на Република Македонија, кој донесува решение во рок од 15 дена од денот на приемот на жалбата.

Имајќи предвид дека не е основано независно тело согласно постојаното законодавство, во новиот Закон за заштита на лични податоци, усвоен во Собрание на 25 јануари 2005, објавен во Службен Весник на Република Македонија 07/05, утврдено е дека заради вршење надзор над законитоста на преземените активности при обработување на лични податоци и нивна заштита на територијата на Република Македонија се основа Дирекција за заштита на лични податоци, како самостоен и независен државен орган со својство на правно лице.

Една од основните надлежности на наведениот независен орган е и овластувањето на Дирекцијата да ја цени законитоста на обработката на лични податоци.

Со новиот закон утврдено е правото на секое физичко лице кое смета дека му е повредено некое право загарантирано со овој закон да може да поднесе барање за утврдување на повреда на правото до Комисија на Дирекцијата за заштита на лични податоци.

Наведената Комисија е составена од тројца членови кои ги именува Директорот на Дирекцијата. За повредата на правото, Комисијата одлучува со решение што е управен акт, против кое може да се поднесе жалба до директорот на Дирекцијата. Против решението на директорот на Дирекцијата, со кое е одлучено по жалбата, може да се поведе управен спор.

Постапувајќи по горе наведеното барање на физичкото лице, Комисијата на Дирекцијата за заштита на лични податоци со привремено решение може да забрани понатамошна обработка на личните податоци на кои се однесува барањето, се до правосилно завршување на постапката.

Жалбата против привременото решението, се поднесува до директорот на Дирекцијата.

Против одлуката на директорот на Дирекцијата, се гарантира правото на судска заштита, односно правото да се поведе управен спор.

Со содржината на наведените одредби во новиот закон, директно се инволвира Дирекцијата за заштита на лични податоци како странка во управната и судската постапка.

Со новиот закон, предвидено е и дека доколку вработениот во Дирекцијата, кој ја спровел контролата, утврдил повреди на одредбите на овој закон во однос на обработката на личните податоци, истиот го известува директорот заради поведување на постапка.

Доколку при контролата се утврдени повреди на одредбите на овој закон при обработката на личните податоци, Контролорот се задолжува во рок од 30 дена од денот кога се утврдени повредите, да ја усогласи својата работа со одредбите на овој закон, а особено:

- да ги отстрани причините кои довеле до тоа;
- да ја комплетира, ажурира, исправи, открие или чува тајноста на личните податоци;
- да усвои дополнителни мерки на заштита на збирките лични податоци;

- да го запре преносот на лични податоци на други држави;
- да ги обезбеди податоците или нивниот пренос до други субјекти или
- да ги избрише личните податоци.

Контролорот може да бара од Дирекцијата повторно разгледување на неговиот случај, додека против одлуката на директорот може да се поведе управен спор.

5. Дали надзорниот орган има овластувања да ги извести судските органи за кршење на одредбите за заштита на податоците? Дали против одлуката на надзорниот орган може да се достави жалба преку судовите?

Согласно постојниот Законот за заштита на личните податоци ("Службен весник на Република Македонија" бр. 12/94 и 04/02), инспекторот на надзорниот орган, односно органот на управата надлежен за работите на информатиката и за информациониот систем на Република Македонија што го врши инспекцискиот надзор над спроведување на организационите и технолошки постапки и мерки за заштита на личните податоци и водење на каталози на збирки на податоци, има право со решение да одреди:

1. Преземање на мерки за отстранување на неправилностите кои ќе ги утврди во врска со спроведувањето членовите на овој закон што се однесуваат на примената на организационите и технолошките постапки и мерки, како и на обврската за водењето на каталозите на збирки на податоци;
2. Забрана на прибирањето, обработката, чувањето, доставувањето и користењето на лични податоци во збирки, односно нивно бришење, ако не е обезбедена нивна целосна заштита, или недоследно се спроведуваат одредбите и постапките за преземање на организациони и технолошки мерки предвидени во овој закон.

Против наведеното решение, може да се поднесе жалба во рок од осум дена од денот на врачувањето на решението.

Постапувајќи по наводите содржани во жалбата одлучува министерот кој раководи со органот на управата надлежен за работите на информатиката и за информациониот систем на Република Македонија, а решението по жалбата се донесува од страна на наведениот функционер во рок од 15 дена од денот на приемот на жалбата.

Со оглед дека актот што се донесува е управен акт, донесен по спроведена управна постапка, се применуваат одредбите од Законот за управни спорови („Службен лист на СФРЈ“ бр. 04/77 и 44/02), односно заради обезбедување на судска заштита против конечниот управен акт може да се поведе управен спор пред надлежен суд.

Покрај претходно гарантираната судска заштита и во Законот за заштита на лични податоци содржани се одредби со кои се гарантира судската заштита. Имено, утврдено е дека секое лице кое ќе оцени дека се повредени неговите права утврдени со овој закон, може со предлог да бара судска заштита пред надлежниот суд.

Ако поради користењето на податоците на начин или за намени кои не се во согласност со овој закон на лицето му е предизвикана штета, лицето во согласност со закон, може да бара надоместок од предизвикувачот на штетата.

Новиот Закон за заштита на личните податоци, усвоен во Собрание на 25 јануари 2005, објавен во Службен Весник на Република Македонија 07/05, предвидува дека секое физичко кое смета дека му е повредено некое право загарантирано со овој закон, може да поднесе барање за утврдување на повреда на правото до Комисијата на Дирекцијата за заштита на личните податоци, што е составена од тројца членови кои ги именува директорот на Дирекцијата.

За повредата на правото, согласно наведениот закон, одлучува Комисијата со решение, што е управен акт и против истиот може да се изјави жалба до директорот на Дирекцијата, додека против одлуката на директорот може да се поведе управен спор пред надлежен суд.

Комисијата постапувајќи по барање на физичко лице за утврдување на повреда на право, со привремено решение може да забрани понатамошна обработка на личните податоци на кои се однесува барањето, се до правосилно завршување на постапката. Жалба против решението се поднесува до директорот на Дирекцијата. Против одлуката на директорот на Дирекцијата, со кое е одлучено по жалба може да се поведе управен спор.

За штета која на физичко лице му е причинета со обработка на лични податоци или со друга активност, извршени спротивно на одредбите на овој закон, одговара Контролорот на збирката на лични податоци, освен ако докаже дека штетата не настанала по негова вина.

Право на надомест на штета од Контролот со збирката може да се бара и во случај на неовластено користење, односно неовластено давање на користење на лични податоци на други корисници или физички и правни лица.

IV.УСЛУГИ НА ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО

Општи прашања – е-трговија

1. Дали постои законодавство или некои други одредби за обезбедување на информатички услуги (дефинирано како било која услуга вообичаено обезбедена со надомест,на далечина , преку електронски средства и на поединечно барања на корисникот на услуги) ? Доколку постои, доставете детали.

Моментално не постои конкретна одвоена законска легислатива која го регулира давањето на услугите на информатичкото општество, но затоа одредени области од доменот на обезбедувањето услуги на информатичко општество се регулираат парцијално во одредени закони.

Имено, согласно член 7-а од Дополнувањата на постојниот Закон за телекомуникациите ("Службен весник на Република Македонија" бр. 04/02), при давање на услуги од доменот на информатичко општество кои се состојат од пренос на информации преку телекомуникациска мрежа од страна на примателот на услугите или преку обезбедување пристап до телекомуникациската мрежа, давателот на услуги за пренос и пристап до телекомуникациската мрежа не е одговорен за пренесената информација, под услов давателот на услуги за пренос и пристап до телекомуникациската мрежа:

- да не го иницирал преносот;
- да не го одбрал примателот на информацијата што се пренесува; и
- да не ја избрал или променил информацијата која се пренесува.

Пренесувањето и обезбедувањето пристап од став 1 на овој член вклучуваат автоматско, посредничко и преодно чување на информациите што се пренесуваат за време на вршењето на преносот за единствената цел за извршување на преносот во мрежата на комуникација, и под услов информацијата да не се чува подолго отколку што е разумно потребно за преносот.

Според член 7-б, при давање на услуги од доменот на информатичко општество кои се состојат од пренос на информации преку телекомуникациска мрежа од страна на примателот на услугите, давателот на услуги не е одговорен за автоматското, посредничкото и привременото чување на тие информации, извршено со единствена цел за поефикасен пренос на информации до други приматели на услуги по нивно барање, под услов давателот на услуги за пренос и пристап до телекомуникациската мрежа:

- да не ја променил информацијата;
- да постапува согласно условите за пристап до информациите;
- да постапува согласно правилата за ажурирање на информациите, одредени на начин пошироко прифатен и применуван во телекомуникациските активности;
- да не ја прекршува законската примена на технологијата, широкоприфатена и применувана во телекомуникациите, со цел да добие податоци за користењето на информациите;
- веднаш да дејствува на отстранување или оневозможување на пристапот до информациите кои ги чува откако ќе биде запознат со фактот дека информацијата при самиот пренос е отстранета од мрежата на комуникација или пристапот до неа е оневозможен, или дека судски или административен орган наредил такво отстранување или оневозможување.

Според член 7-в, при давање на услуги од доменот на информатичко општество кои се состојат од чување на информации обезбедени од страна на корисникот на услугата, давателот на услугата за пристап и пренос преку телекомуникациската мрежа не е одговорен

за информациите чувани на барање на корисникот на услугата, под услов да давателот на услугата за пристап и пренос преку телекомуникациската мрежа:

- да не е запознат со нелегална активност или информација и, што се однесува до барање за надоместок на штети, не е запознат со фактите или околностите од кои нелегалната активност или информација е очигледна; или
- по добивање на вакво знаење или сознание, дејствува веднаш за да го отстрани или оневозможи пристапот кон информациите.

Ставот 1 на овој член не се применува кога корисникот на услугата дејствува под овласување или контрола на давателот на услугата за пристап и пренос преку телекомуникациската мрежа.

Според член 7-г, услугите од доменот на информатичкото општество може да се даваат за брзо информирање на надлежните јавни органи за претпоставени нелегални активности кои се преземени, за информации обезбедени од страна на корисниците на услугите или обврски за пренесување до надлежните органи, на нивно барање, на информации кои овозможуваат идентификација на корисниците на нивната услуга со кои имаат договор за чување.

Предлог-законот за електронски комуникации, кој е во собраниска процедура и со кој треба да престане да се применува постојниот Закон за телекомуникации, ќе се базира на новите пет директиви на Европската Унија, и тоа:

- Директива 2002/77/EЗ за конкуренцијата на пазарите за електронски комуникациски мрежи и услуги;
- Директива 2002/58/EЗ која се однесува на обработката на личните податоци и заштитата на приватноста во секторот на електронските комуникации;
- Директива 2002/22/EЗ за универзалната услуга и правата на корисниците што се однесуваат на електронските комуникациски мрежи и услуги (Директива за универзални услуги);
- Директива 2002/20/EЗ на за овластување на електронските комуникациски мрежи и услуги (Директива за овластување);
- Директива 2002/19/EЗ за пристап и меѓусебно поврзување на електронските комуникациски мрежи и придружните капацитети (Директива за пристап);

Во таа смисла Предлог-законот за електронски комуникации ќе содржи посебна глава за заштита на тајност и доверливост на комуникациите која ќе содржи покрај другото и одредби за заштитни мерки за обезбедување на мрежите и услугите, доверливост на комуникациите, идентификација на повикувачка или конектирана линија, податоци за локација кои не претставуваат податоци за сообраќај, законско прислушување на комуникациите, автоматско препраќање на повик и друго. Се очекува Предлог-законот за електронски комуникации да биде донесен во првото тромесечје 2005 година.

Законот за податоците во електронски облик и електронски потпис. ("Службен весник на Република Македонија" бр. 34/01 и 06/02 од 25 април 2001 година) го уредува и регулира електронското работење кое вклучува употреба на информатичко – комуникациската технологија, употребата на податоци во електронски облик, употребата на електронскиот потпис во судски, управни постапки и во платниот промет.

Со Законот за класифицирани информации ("Службен весник на Република Македонија" бр. 09/04) се уредува класификацијата на информациите, условите, критериумите, мерките и активностите што се превземаат за нивна заштита, правата, обврските и одговорностите на создавачите и корисниците на класифицирани информации, меѓународната размена, како и други прашања во врска со користењето на класифицирани информации. (член 1).

Според член 2, целта на законот за класифицирани информации е обезбедување на законито користење на класифицирани информации и оневозможување на секаков вид незаконски пристап до информациите. Додека според член 3, законот се применува и за заштитан а

класифицирани информации примени од странски држави и меѓународни организации или создадени во меѓусебна соработка, доколку со ратификуваните меѓународни договори или со меѓународните договори на кои им пристапила Република Македонија поинаку не е уредено.

Со Законот за ратификација на конвенцијата за компјутерски криминал ("Службен весник на Република Македонија" бр. 41/04) е ратификувана Конвенцијата за компјутерски криминал, усвоена во рамките на Советот на Европа на 23 Ноември 2001 година.

Електронски платежни услуги (условен пристап – Директива 98/84/ЕЗ

2. Дали вашата земја веќе ја има ратификувано Конвенцијата 185 на ЕС за кибернетички криминал? Каков вид на заштита е обезбеден моментално за заштита на надоместот на провајдерите на услуги заштитени со условен пристап?

Со Законот за ратификација на конвенцијата за компјутерски криминал ("Службен весник на Република Македонија" бр. 41/04) е ратификувана Конвенцијата за компјутерски криминал, усвоена во рамките на Советот на Европа на 23 Ноември 2001 година.

Моментално во Република Македонија не постои одделен законски инструмент кој при обезбедувањето на услуги на информатичко општество ќе ги регулира условно претплатнички или на-барање договорни односи за користење на такви услуги, преку одреден технолошки систем на заштита (CAS –Conditional Access Systems).

3. Дали сметате дека обликот на заштита е усогласен со Директивата 98/84/ЕЗ?

На ова прашање не е можно да се одговори од причина што непостои законска регулатива за користење на услуги преку системот на заштита CAS –Conditional Access Systems.

Електронски потпис

4. Дали се преземени мерки за да се обезбеди законитост и признавање на дигиталните потписи?

Мерки за обезбедување на законитост и признавање на дигиталните потписи се преземени преку Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/01 и 06/02). Заедно со донесувањето на споменатиот закон донесени се и 4 (четири) од вкупно 7 (седум) подзаконски акти кои ја регулираат материјата и тоа:

- Правилник за содржината на правилата на издавачот на сертификати
- Правилник за начинот и постапката за регистрација на издавач на сертификати
- Правилник за начинот и постапката за акредитирање на издавач на сертификати како и обликот и формата на знакот за акредитиран издавач
- Правилник за условите кои треба да ги исполнуваат средствата за електронско потпишување и проверка на електронскиот потпис

Правилниците се објавени во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 71/01.

Од самиот закон произлегуваат уште 3 (три) подзаконски акта кои не се стапени во сила од кои 2 (два) подзаконски акта се во работна (драфт) верзија. Станува збор за подзаконските акти

кои произлегуваат од членовите 29, 30 и 31 од Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис.

Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис е во согласност со Директивата на Европската Унија 1999/93/EC (Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999).

По донесувањето на Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис извршени се измени/дополнувања во голем број на закони каде поимот електронски потпис (според Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис) се става на исто рамниште со поимот своерачен потпис.

Надзорни органи

5. Како се обезбедува надзор во оваа област?

Согласно Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис во рамките на Министерството за финансии треба да се формира Акредитационо тело кое ќе ја врши регистрацијата на издавачите на електронски потписи и сертификати и ќе води регистар на регистрираните издавачи на електронски потписи и сертификати на територијата на Република Македонија. Електронскиот регистар кој ќе го води Министерството за финансии на Република Македонија ќе биде потпишан со општо прифатлив квалификуван електронски сертификат кој ќе биде објавен во Службен весник на Република Македонија.

Во Законот за податоци во електронски облик и потпис е покриена и областа на заштита на имателите на електронските сертификати и преземањето мерки при евентуален стечај или ликвидација или пак неможност/спреченост да издавачот работи согласно законот и подзаконските акти и/или сопствените правила/политики.

Во моментот поради непотполната имплементација на Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис, односно непостоењето на последните 3 (три) правилника (од кои (2) два се во работна верзија) не е формирано посоченото Акредитационо тело.

Министерството за финансии ќе преземе соодветни чекори да се убрза процесот и да ги изработи и официјализира последните 3 (три) правилника и ќе го формира споментатото Акредитационо тело согласно Законот за податоци во електронски облик и електронски потпис.

6. Дали е обезбеден контакт за соработка со органите од другите европски земји?

При процесот на реализацијата на овој проект беа воспоставени повеќе контакти со институции од европски земји.

Беа обезбеден контакт и консултации, односно прибирање на релевантни информации со GCI (Government Centre for Informatics of the Republic of Slovenia) на Република Словенија. GCI е издавач на сертификати и електронски потписи (SiGov и SiGen).

Како втора институција со која беа остварени контакти за соработка и прибирање на информации беше со D-TRUST GmbH (D-TRUST GmbH is a 100% subsidiary of Bundesdruckerei) која е исто така издавач на електронски потписи и сертификати во Сојузна Република Германија.

Остварените контакти беа во правец на прибирање на искуства и создавање на потребно знаење и капацитет од веќе активни издавачи на електронски потписи и сертификати. Едни од најбитните информации кои од интерес беа искуствата и проблемите при имплементацијата и реалната експлоатација како и платформата која е употребена за издавањето на електронските потписи и сертификати.

Контакти беа и се остваруваат и со други земји преку разни семинари и работилници кои ја покриваат или допираат проблематиката на електронските потписи и сертификати.